భారతి

మాసపత్రిక

సంపాదకుడు

శివలెంక శంభుప్రసాద్

మే 1972

సంపుటము : 49 సంచిక 5

విడిపత్రిక వెల ఒక రూపాయి

విషయానుక్రమణిక

మే 1972

నిరీక్షణ

శ్రీ గడియారం శేషఫణి శర్మ

నీతో నా అనుబంధం
అంతులేని గేయ ప్రబంధం
ఇప్పటి నా ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసాలు
నియోగపు విషనాశ్వాసాలు.

నీవు లేవు
మలయ పవనాలు లేవు,
మధుర కవనాలు లేవు
ఇప్పుడు నా చుట్టూ
నిశ్వాస శిశిర సమీరవీచికలు
ఆశల మరీచికలు.

ఏకాంతంలో
నా కందోయి
శోకాశ్రువులు వర్షిస్తుంది,
ప్రణయినీ కేళిదీర్ఘికలో
పన్నీరు పరిమళిస్తుంది.

శక్రధనుశ్శకలంలా కలం
అశ్రువర్షాగమం సూచిస్తుంది,
నిశ్వసన తప్త వర్ణాలతో
నిశాగీతాలు లిఖిస్తుంది.

నిద్రాదరిద్రమైన
నిశా సమయంలో
ఎక్కడో ఆశాంచలాల్నుండి

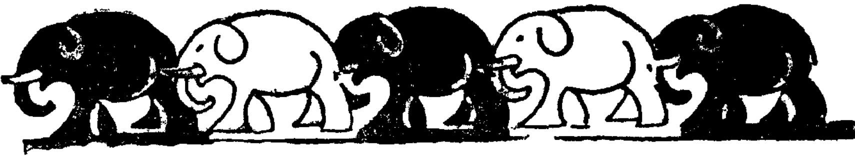
భా ర తి

నీ పిలుపు నీరవంగా వినిపిస్తుంది
కరిగి నురగలై పారిన
నా హృదయపు పెనుకడలిలోని
మౌన తరంగాలపై
నిశ్శబ్దంగా నినదిస్తుంది.

నాకు తెలుసు
ఎప్పుడో నీవు వస్తావని
తప్పకుండా విచ్చేస్తావని,
గుడ్డిచీకటి పరుచుకున్న
గుండెల తలుపులను
తెల్లగా తెరుస్తావని
నాకు తెలుసు.

అంతదాకా
ఆశల అంతరాగ్ను లందిచ్చే
హవిస్సులు భుజిస్తూ
అనిమేషత భజిస్తూ

నిలిచి నిలిచి
నీకోసం నిరీక్షిస్తాను,
యుగయుగాలు
నీకోసం జీవిస్తాను.

సాహిత్యంలో సింబాలిజమ్

శ్రీ కొడవంటి లీలామోహనరావు

వస్తువులోను, శిల్పంలోను, శైలిలోను రచయిత క్రొత్తపుంతలు తొక్కుతూనే ఉన్నాడు. నవ్యత కోసం ఆరాటం, సంస్కరణకోసం దీక్ష, ఒరిజినాలిటీ మీద మక్కువ చూపుతూనే ఉన్నాడు. ఒకప్పటి ఉపమానాలూ, వర్ణనలూ అసహ్యించు కుంటున్నాడు. ప్రతీదీ వాచ్యంగా—ఉపాధ్యాయుడు బోధపరచినట్లుగా—చెప్పడం మనస్తత్వపద్ధతికి విరుద్ధం అని భావిస్తున్నాడు. తన మనసులో రేగే భావసంచలనాన్ని పాఠకునికి స్ఫురింపచేటట్లు చేయాలి. అతని ఆలోచనకి, గ్రహింపుకి స్వాతంత్ర్యం ఇవ్వాలి. ఒక వస్తువును చూసినప్పుడు తనలో ఏవిధంగా ఆలోచనలు రేగాయో అదే పద్ధతిలో పాఠకునిలో ఆలోచనలు రేగాలి. అది స్వభావసిద్ధమైన పని. ఇదే సింబాలిజానికి ప్రాతిపదిక అయింది.

మహాత్మాగాంధీ ప్రతి ఒక్కరూ రాట్నం చేపట్టాలి అన్నారు. చూడ్డానికి రాట్నమే ఐనా అది మనకు స్ఫురింపజేసేది వేరు. ఆత్మాధీనతకు, నిరాడంబరత్వానికి అది చిహ్నం అయింది. ప్రజలందరికీ అది అర్థం అయింది. ఒక్కొక్క వస్తువుచూస్తే మనకు ఒక్కొక్కటి స్ఫురిస్తుంది. ఎడారి చూస్తే ఇంపులేని ఒంటరిబ్రతుకు, ఎండుకొమ్మని చూస్తే మోడుబ్రతుకు స్ఫురణకి వస్తాయి. 'గదిలో జంతువు మెల్లగా ఆవులించుకు లేచింది' అని ఒక రచయిత వ్రాశాడు. ఇక్కడ జంతువును కామానికి ప్రతీకగా తీసుకున్నాడు. ఈ విధంగా స్ఫురణకురావడం ప్రతీకవాదానికి ఆలంబన అయింది.

ఒక వ్యక్తియొక్క స్వభావం తనకు పూర్తిగా తెలుసుననుకోవడం, అతని గుణగణాలను వివరిస్తూ వ్రాసుకుపోవడం చాలా తెలివితక్కువపని అని ఆధునిక రచయిత భావం. ఎందుకంటే ఒక మనిషి గురించి మనకు ఎంతబాగా తెలుసుననుకుంటున్నా, కొన్ని సందర్భాలలో అతని ప్రవర్తన మన సిద్ధాంతాలను తలక్రిందులు చేయవచ్చు. దానికి కారణం ప్రతి మనిషికీ అంతర్వాహిని ఉంటుంది. కొన్ని కోరికలూ, భావాలూ నిద్రాణమై ఉంటాయి. ఒక వ్యక్తిలో అంతర్వాహినిలాగా ఉన్న శక్తులు మనకు తెలుసు ననుకోవడం భ్రమ. నిద్రాణమై ఉన్న ఆ శక్తుల ప్రేరణ వల్లనే మనకు కొన్ని వస్తువులను చూడగానే కొన్ని భావాలు స్ఫురిస్తాయి. అయితే అది ఆయా వస్తువులపైనా, ఆయా వ్యక్తులపైనా ఆధారపడి ఉంటుంది. గులాబీపువ్వు కోమలిసౌకుమార్యానికి సంకేతం కావచ్చు; లేకపోతే ముళ్లని చాటున దాచుకొని అందంగానవ్వే హిపాక్రిట్‌కి సంకేతం కావచ్చు. అంతేకాక నేనూహించలేనిది మరి దేనికైనా సంకేతం కావచ్చు.

పాత్రల మనస్తత్వాలను సజెస్ట్ మాత్రమే చెయ్యాలి. పాఠకుని ఆలోచనకే ఎక్కువగా విడిచిపెట్టాలి. ఇది ఆధునిక రచయిత లక్ష్యం. ఒక గది ఉంది. ఆ గదిలో నగ్నస్త్రీలచిత్రాలు ఫ్రేములలో బిగించబడి గోడకు వ్రేలాడుతున్నాయి. అంటే ఆ గదిలోని మనిషి స్వభావం మనకు అర్థం అవుతుంది. అతని గుణగణాలను తనకు పూర్తిగా తెలిసినట్టుగా వర్ణించుకుంటూ పోనక్కరలేదు. ఒక్కొక్కసారి రచయిత కంటే పాఠకుడే ఎక్కువ విషయాలు గ్రహించవచ్చు. ఈ విధమైన ధోరణివల్ల ఆధునిక సాహిత్యంలో సింబాలిజం ముఖ్యభాగమయింది.

కొన్ని సందర్భాలలో వాడబడిన ప్రతీక తెలియక పోవచ్చు. అయినప్పటికీ ఆ రచనను మనం చదివి ఆనందించ వచ్చు. అది రచయితయొక్క సామర్థ్యంమీద ఆధారపడి ఉంటుంది. బసవరాజు అప్పారావుగారి 'మామిడిచెట్టును అల్లుకొన్నదీ, మాధవీ

లతొకటీ ...' అన్నగేయం తీసుకోండి. ఆ గేయానికి 'తాజమహల్' అని పేరుపెట్టారు. కాబట్టి రాలిన మామిడిపండు తాజమహల్‌కు ప్రతీకలని అర్థమవుతుంది. మామిడిచెట్టు షాజహాన్‌కూ, మాధవీలత ముంతాజ్‌కూ ప్రతీకలని తెలుస్తాయి. అయితే ఆ ప్రతీకలు మనం గ్రహించకపోయినా ఆ గేయం సొగసు తగ్గిపోదు. ప్రతీకలు అర్థమైనప్పుడు కొత్త రంగులు కన్పిస్తాయి.

'గొంగళీ పురుగులు'లో గొంగళీ పురుగును మధ్యతరగతి కుటుంబీకునికి ప్రతీకగా వాడతారు బాలగంగాధర తిలక్. ఆ విషయం ఆయనే చివరిలో తెలియజేస్తారు :

నిస్తబ్దపు నిస్సారపు పాడిళ్లగోడల మాటున
గుమాస్తాలు టీచర్లు చిన్న చిన్న సంసారులు
కోటేశ్వర్రావులు
వీరేశ్వర్రావులు గొంగళీపురుగులు లక్షలు లక్షలు.

ఆయన ఈ విధంగా తెలియజేయకపోయినా సందర్భాన్ని బట్టి ఈ ప్రతీక సామాన్య పాఠకునికి సులువుగా అర్థమయిపోతుంది.

సింబాలిజంలో శ్రీ శ్రీ అద్భుతమైన ప్రయోగాలు చేసారు. 'అవతారం'లో యముని మహిషం, నరకలోకపు జాగిలాలు, ఉదయ సూర్యుని సప్తహయాలు, కనకదుర్గ చండసింహం, ఇంద్రదేవుని మదపుటేనుగు, నందికేశుడు, ఆదిశేషు బానిస వర్గానికి ప్రతీకలుగా ఎన్నుకోబడ్డాయి. అవి వాటి వాటి యజమానులపై తిరగబడ్డాయి. బానిసవర్గం యొక్క తిరుగుబాటు రాబోయే కొత్త సృష్టిని స్ఫురింపజేసింది.

పుడమి తల్లికి
పురిటి నొప్పులు
క్రొత్త సృష్టిని స్ఫురింపించాయి.

'జగన్నాథుని రథచక్రాలు'లో రథం ప్రజా విప్లవానికి ప్రతీకగా కవి వాడుకున్నాడు. 'ఈ యెగిరిన ఇనుపడేగ' అని ఇనుపడేగను ప్రజాచైతన్యానికి ప్రతీకగా తీసుకొన్నాడు. 'గంటలు' గేయంలో బాని సత్వ తిమిరాన్ని వెడల గొడుతూ మూలమూలల వ్యాపించే మానసిక సంచలనానికి గంటలు ప్రతీకగా నిలిచాయి. అవి—

ప్రాణము మ్రోగే ప్రతి స్థలములో
నీ హృదయములో నా హృదయములో
గంటలు! గంటలు!
గంటలు! గంటలు!

గా సాక్షాత్కరించాయి.

రమణారెడ్డిగారు వ్రాసిన 'అక్కుపక్షి ఆత్మకథ'లో అక్కుపక్షి తటస్థవిధానానికి సంకేతంగా వాడబడింది. అది—

నీట్లో ఈదను నింగిలో ఎగరను
నేలమీద నడవను
నేనేదీకాను అన్నీ ఔతాను
అత్యద్భుత సృష్టిని నేను

అంటుంది. కవి దానిని అక్కుపక్షినిచేసి పరిహసిస్తాడు.

నగ్నమునిగారి 'భవిష్యత్తు' గేయంలో
తీవిగా
గర్వంగా
కర్కశంగా
ఎదుర్కొనమనే సవాలుగా
నుంచున్న గోడ

బూర్జువా వ్యవస్థకు ప్రతీకగా నిల్చింది. దానిలో

నిశ్శబ్దంగా
అతి నెమ్మదిగా
అమాయకంగా
ఓర్పులా
నిజంలా
ఇటుకల్లోంచి
పెళ్లల్లోంచి తొంగి చూస్తున్న
రావిమొక్క

ప్రజా చైతన్యానికి ప్రతీకగా నిల్చింది. మొక్క పెరుగుతున్నకొద్దీ, గోడ బీటలువేసి కూలిపోవడం తథ్యంకదా.

కొన్ని సందర్భాలలో ప్రతీకను వాచ్యంగా చెప్పకపోయినా చాలా తేలికగా అర్థం చేసుకుంటాము.

నండూరి సుబ్బారావుగారి 'పిలుపు' గేయం చూడండి—

> కొండతిరిగీ, కోనతిరిగీ
> చీర చెరగున కూరిచితిరా
> గరికెపూల కంఠమాల !

ఇక్కడ కంఠమాల వారి అనుబంధానికి సంకేతం. గరికెపూలు వారి Social Status ని తెలియ చేస్తాయి.

> ఆవునడిగీ, అడవి నడిగీ
> పూలగిన్నెల పొందు పరిచితి
> గుమ్మపాలు, కొమ్మతేనె

గుమ్మపాలు, కొమ్మతేనె— ఆమెకు అతనిపైగల ప్రేమకు సంకేతం. అంతేకాక అవి వారు రైతు కుటుంబానికి చెందినవారని తెలియచేస్తాయి.

> చాయ వెన్నెలా, లోయ బయలా
> పచ్చిక మెత్తల పానుపు పైనా
> 'కో'—'కో' యంచు 'కో' యనరా !

అతని పొందును ఆమె కోరుతున్నది. కాని తనంత తాను వెళ్లదు. అతను పిలవాలని కోరుతున్నది. అంతేకాక కోయిలల్లో మగకోయిల మాత్రమే పాడుతుంది- అది స్త్రీ సాంగత్యం అవసరమైనప్పుడు. కోయిలలాగా 'కో' అనమనడం తనని పిలవమని అర్థం.

ఒక్కొక్కసారి కవి గురించిగాని, అప్పటి రాజకీయ పరిస్థితిగాని తెలియందే 'ప్రతీక' అర్థం కాదు. ఆరుద్రగారి 'త్వమేవాహం'లో సంకేత విన్యాసం చాలా విరివిగా ఉంది.

> ఈ
> కాంతను
> చెరపట్టగ
> రా
> కాసులు
> తలపెట్టిరి.

ఇక్కడ 'కాంత' నైజాం పరిపాలన క్రింది తెలంగాణాకు ప్రతీకగా వాడబడింది. 'రాకాసులు' రజాకార్లు.

> వారిని
> పడగొట్టన్
> మ్రోగెన్
> నీ
> గన్

ఇక్కడ 'గన్' నైజాం పరిపాలనను కూలద్రోయడానికి లేచిన 'తెలంగాణా ఉద్యమం'. త్వమేవాహమ్ లోని సంకేతాలు అర్థం కావాలంటే తెలంగాణా ఉద్యమంగూర్చి కొంత అవగాహన అవసరం. లేకపోతే అంతా గందరగోళంగా ఉంటుంది.

ఒక్కొక్కసారి ప్రతీక మరీ నిగూఢంగా ఉండి రచయిత ఉద్దేశం అర్థంకాకపోవచ్చు. అటువంటప్పుడు హృదయానికి హత్తుకోడానికి మారుగా అస్పష్టత మిగులుతుంది. సౌదామినిగారు వ్రాసిన 'దురదృష్టము' గేయం చూడండి.

> నోచితి మెన్నో నోములు
> కాచి ప్రోచునని పార్వతి
> కడకు దేవి దయచేతను
> కంటిమి రత్నములు రెండు
> బ్రతుకు కలంకారములౌ
> వాని దాచ చేత గాక
> ఎచటనో పోగొట్టుకొంటి
> మెంతటి దురదృష్టమునకొ? [వైతాళికులు]

ఆ రెండు రత్నములు వేటికి సంకేతాలో స్పష్టముకాలేదు. గేయము సొగసుగానే ఉందికాని భావము స్పష్టము కాలేదు.

డా. సి. నారాయణరెడ్డిగారి 'చైతన్యశిఖ' తీసుకోండి :

> తూర్పు ప్రసవించిం దిప్పుడు
> ఊర్పు ప్రణవించిం దిప్పుడు

తూర్పు ప్రసవించడం నూతనంగా ఉద్భవించిన చైతన్యానికి సంకేతమై ఉంటుంది. ఊర్పు అంటే ఆశ అనుకుందాము.

> ఈ ప్ర—నవధ్వనిలో
> ఈ ఎర్రనివెల్గుల ధునిలో
> ఇద్దరం క్షతగాత్రులం

ఎవ్వరా ఇద్దరు క్షతగాత్రులు?

నిప్పులు ముడిచిన కొప్పుతో
కల్లోలాలు పొదిగిన కళ్లతో
శక్తిశుక్తిలోంచి వెలువడిన
రక్తాముక్తామూర్తి నీది.

చైతన్యంలో కల్లోలాలు, రక్తపాతము భాగమని కాబోలు కవి ఉద్దేశం.

నీలో దూకి రెక్కలు మాడ్చుకొని
చావో బతుకో తేల్చుకొని

ఇక్కడ నిప్పులో దూకే శలభాన్ని స్ఫురింప జేస్తున్నారన్నమాట. శలభంమాదిరి శిఖలో దూకిన తరువాత చావో బతుకో తేల్చుకోడం ఏముంది? ఈ గేయంఅంతా రచయిత ఉద్దేశం తెలియకుండా, ఒక భావం అందించలేకుండా అస్పష్టంగా ఉంది.

కొంతమంది ప్రఖ్యాత అమెరికన్ రచయితలు భావవ్యక్తీకరణకు, ప్రతిభావ్యుత్పత్తులకు చక్కని సాధనంగా సింబాలిజంను ఉపయోగించుకున్నారు. అది ఇక్కడ ప్రస్తావించడం అవసరం. ఎంచేతనంటే వారు చేసిన ప్రయోగాల మాదిరివి మన సాహిత్యంలో ఎంత వరకు ఉన్నాయన్నది గమనించాలి. దానినిబట్టి మనం ఎంతవరకు ఈ క్రొత్తపంథాను ఉపయోగించుకున్నాం అన్నది తెలుస్తుంది.

ఎడ్గార్ ఎలన్ పో వ్రాసిన గేయం 'The Raven' లో ఒక తుఫాను రాత్రిగదిలో వంటరిగా ఒక విద్యార్థి చదువుకుంటున్నాడు. తలుపు చప్పుడైతే తలుపు తెరిచిచూస్తాడు. నల్లనిచీకటితప్ప ఏమీ కన బడదు. తిరిగివచ్చి పుస్తకం తెరిచి కూర్చుంటాడు. కొన్నాళ్లక్రితం చనిపోయిన తన ప్రేయసి జ్ఞాపకం వస్తుంది. మళ్లీ తలుపు చప్పుడవుతుంది. ఈసారి తలుపుతీయగానే ఒక మాలకాకి లోపలికి చొచ్చుకు వచ్చి గోడనున్న విగ్రహంమీద కూర్చుంటుంది. దానికి అతను అనేకమైన ప్రశ్నలు వేస్తాడు. అన్నిటికీ అది 'never more' అన్నమాటే అంటుంది. ఎన్నోలోకాలు చూసిఉంటుందికదా, తన ప్రేయసి గూర్చి ఏమైనా చెప్పమని ఆ విద్యార్థి అడుగుతాడు. ఆ మాలకాకి పలకదు. అతనికి కోపంవచ్చి దాన్ని పొమ్మంటాడు. అది కదలదు. ఆ రాత్రి కింక దానితో గడపడం తప్పదని అతను కూలబడిపోతాడు. గేయమంతటా ఒక 'థ్రిల్' ఉంది. ఆ విద్యార్థి యొక్క గడచిన ఎడతెగని జ్ఞాపకాలకు ఆ మాలకాకి సంకేతం. ఆ జ్ఞాపకాలనుండి ఎంతగా బయటపడదా మని ప్రయత్నించినా అవి అతణ్ణి వీడవు. బసవరాజు అప్పారావుగారు కూడా ఈ రకమైన ఆలోచన చేశారు. వారి 'కోయిల' చనిపోయిన చిట్టియొక్క జ్ఞాపకాలకు సంకేతం.

కోయిలా కోయిలా
కూయబోకే
గుండెలూ బద్దలూ
చేయబోకే !

చిట్టినీ జ్ఞాపకం
చేయబోకే
చింతతో ప్రాణాలు
తీయబోకే !

అని కోయిలను కవి వేడుకున్నాడు.

వాల్ట్ విట్మన్ వ్రాసిన 'O Capatain! My Captain!' గేయం అమెరికన్ ప్రెసిడెంటు అబ్రహాం లింకన్ మరణంపై Elegy. ఆ గేయంలోని ఓడ అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రాలకీ, కాప్టన్ లింకన్‌కీ ప్రతీకలు. ఆ ఓడ సముద్రప్రయాణంలో ఎదు ర్కొన్న ఇబ్బందులు Civil War కి సంకేతం. ఆ ఓడను క్షేమంగా ఒడ్డుకుచేర్చడం, రాష్ట్రాలను సంయుక్తంగా సంఘటితపరచిన లింకన్ ప్రతిభకు సంకేతం. ఈ విధమైన భావన తెలుగులోనూ జరిగింది. కృష్ణ శాస్త్రిగారు, గురజాడ అప్పారావుగారి మృతిపై 'మహాకవి' అని Elegy వ్రాశారు. అందులో

రంగవల్లిక మాయమయ్యెను
చండతేజము మాసిపోయెను
సందెకెంపులు సాగిపోయెను
వెదకుచున్నారా !

అని రంగవల్లిక, చండతేజము, సందెకెంపులు గురజాడ వారి సాహిత్యరచనయొక్క మూడు తరగతులకు (phases) సంకేతాలుగా వాడారు. రంగవల్లిక ఉదయాన్ని తెలియజేస్తుందికదా. అది గురజాడవారి

ప్రారంభరచనలకి సంకేతం. చండతేజము మధ్యాహ్నం యొక్క తీవ్రమైన వెలుగు. అది గురజాడవారు తరువాత సంఘంయొక్క దురాచారాలు, మూఢనమ్మ కాలపై తిరుగుబాటుచేస్తూ వ్రాసిన రచనలకు సంకేతం. సందెకెంపులు కన్పించేవి సాయంత్రం. అంటే గురజాడవారి చివరి రచనలు. వాటిలో తీవ్రత తగ్గిపోయింది. అయినప్పటికీ ఇంకా వెలుగు ఉంది.

వెదకుచున్నారా !

ఆ తరువాత ఇంక వెదికేది ఏముంది? కారు చీకటి మిగిలింది.

హథార్న్ కథ 'Birth Mark' లో ఒక శాస్త్ర వేత్తయొక్క భార్య బుగ్గపై ఎర్రని పుట్టుమచ్చ ఉంది. అది మృత్యువుకు సంకేతం. ఆ పుట్టు మచ్చను పోగొట్టబోయి భార్యనే పోగొట్టుకున్నాడు. మన కథానికలలో కూడా సింబాలిజం ఉంది. నగ్నమునిగారు వ్రాసిన 'తిమింగలం'లో తిమింగలం పెట్టుబడిదారీవర్గానికి ప్రతీక. వి. రాజారామమోహన రావుగారి 'రాబందుల నీడ'లో రాబందులు దోపిడీ వర్గానికి సంకేతం. కాని ఈ ప్రతీకలు కేవలం కథల పేర్లకే పరిమితం అయిపోయాయి. వస్తువులంతా ప్రతీకవాదంలోలేదు.

హెమింగ్వే వ్రాసిన 'The old Man and the Sea' లో ఒక ముసలి జాలరి 84 రోజులపాటు ఒక్కచేపకూడా పట్టలేక పోతాడు. ఒకసారి సముద్రం మీద దూరంగాపోగా ఒక తిమింగలాన్ని పడతాడు. అది అతన్ని ఇంకా దూరం లాక్కుపోతుంది. దానితో రెండు పగళ్లు, రెండు రాత్రులు తంటాలుపడి ఎలా గైతేనేం తిరుగు ప్రయాణం కడతాడు. ఇంతలో అనేకమైన షార్కు చేపలు ఆ తిమింగలాన్ని తిని వేయడం మొదలుపెడతాయి. అతను ఒడ్డును చేరు కునే సరికి దాని అస్థిపంజరం మిగులుతుంది. ఈ కథలో Old man సముద్రంమీద పడిన కష్టాలు జీవితంలోని సమస్యలకు సంకేతాలు. ఆ సమ స్యలను ఓర్పుతోనూ, ధైర్యంతోనూ ఎదుర్కొన్న వానికి, తాను ఓడిపోతున్న సమయంలోనే విజయం లభిస్తుంది. ఇక్కడ తిమింగలం విజయానికి చిహ్నం. జీవితంలో దురదృష్టం ఎంత తరుముతున్నా పట్టు దల, ధైర్యం ఉన్నవానికి విజయం రాకమానదు. సింబాలిజంతో కూడుకున్న నవలలు మనకి లేవు.

ఒనెయిల్ వ్రాసిన "Hairy Ape" నాటకం పూర్తిగా సంకేతపరమైనది. అందులో ప్రధానపాత్ర ఫ్రాంక్ గతించిన సాంప్రదాయానికి ప్రతినిధి. అతను ప్రస్తుత అధునాతన ప్రపంచంలో మసగలగడానికి ప్రయత్నిస్తాడు. కాని ప్రపంచం అతణ్ణి దగ్గరకు చేరనివ్వదు. చివరకు విరక్తిచెంది తన పూర్వీకులతో నైనా కలుద్దామని ఒక 'జూలో' ఉన్న గొరిల్లా వద్దకు వెళ్తాడు. అది ఇతణ్ని చంపివేస్తుంది. ఈ మాదిరి నాటకాలు మనకి లేవు.

తెలుగులో సాహిత్య ప్రక్రియ లన్నింటిలో సింబాలిజం ప్రవేశపెట్టవలసి ఉంది. రచనలో అక్క డక్కడ కొన్ని సంకేతాలు వాడినంతమాత్రాన సరి పోదు. వస్తువంతా సంకేతపరంగా ఉండే రచనలు రావాలి. నవీన రీతులన్నిటిలోనూ సాహిత్య రచన కొనసాగినప్పుడే సాహిత్య స్తబ్ధత, అనుకరణ, నిర్జీ వత్వం మొదలైన ప్రమాదాలుదాటి నిత్య చైత న్యంతో ముందుకు పోతోంది.

అరవిందుని సావిత్రి

శ్రీ కామబుఋషి సత్యనారాయణ శర్మ

వ్యాసకృత మహాభారతమున వనవాసపర్వములో సావిత్రి ఉపాఖ్యానము ఉన్నది. ఈ కథ అరణ్యావాస క్లేశ మనుభవిస్తున్న ధర్మరాజు మనశ్శాంతి కొరకై మార్కండేయమహర్షిచే చెప్పబడింది. ఇందు సావిత్రి ప్రాతివ్రత్యమహిమ వర్ణింపబడింది. అశ్వపతి మహారాజు సంతతికొరకై పదునెనిమిది సంవత్సరాల పాటు తపశ్చర్యలు వ్రతదీక్షలు సాగించాడు. ప్రతి దినం సావిత్రీదేవికి లక్షమారులు మంత్రయుక్తంగా అగ్నిలో హోమంచేసి తుదకు దేవతానుగ్రహం పొందాడు. పరాశక్తి స్వరూపిణియగు సావిత్రీదేవి అనుగ్రహంతో ఒక కుమార్తె కలిగింది. ఆ బిడ్డకు వరప్రదాయినియైన సావిత్రిపేరే పెట్టుకొన్నారు. అల్లారు ముద్దుగా పెంచుకొన్నారు. యుక్తవయస్సు రాగానే రాజ్యభ్రష్టుడై అరణ్యావాసం చేస్తోన్న ద్యుమత్సేనుని కుమారుడు సత్యవంతుని ఆ సావిత్రి వరించింది. విధి విలాసంవల్ల సత్యవంతుని ఆయుస్సు ఒక సంవత్సరం కంటె ఎక్కువలేదని నారదుడు వివరించాడు. ఒకమారు సత్యవంతునిపై లగ్నమైన మనస్సు మాన్పుకొనలేక తన సంకల్పాన్ని సావిత్రి విడువలేదు. సావిత్రి సత్యవంతుల వివాహము జరిగిపోయినది. మృత్యుదినమునకు ముందుగా మూడురాత్రులు ఉపవాసదీక్షతో వ్రతాచరణము గావించింది సావిత్రి. తన పతి ప్రాణములను గొనిపోవవచ్చిన యముని తన ప్రాతివ్రత్యమహిమచే మెప్పించి యమునిలో ధర్మానురక్తి కలిగించి తన పతిప్రాణములను యముని అనుగ్రహంవలన మరల సంపాదించుకొన్నది. యముడిచ్చిన వరప్రభావంవలన అత్తమామలకు రాజ్యప్రాప్తి, ద్యుమత్సేనునకు అంధత్వనివారణము కలిగి సావిత్రి పతితో కలసి సౌఖ్యములను అనుభవించింది. ఇదీ సావిత్రి ఉపాఖ్యానమందలి సంక్షిప్తగాథ.

ఈ ఉపాఖ్యానము సంస్కృతంలో 700 పాదాలుగల రసవత్కావ్యము. శ్రీ అరవిందుని మర్మకవితా స్రవంతిలో 24750 పాదాలుగల సుందర కావ్యంగా విస్తరించినది. ఇందు 12 పర్వాలు, 49 అధ్యాయాలు ఉన్నవి. ప్రాచీన ఉపాఖ్యానము ఈ నవ్య రచనలో 35 రెట్లు పెరిగింది. శ్రీ అరవిందుని రచనలో ఈ ఉపాఖ్యానము ఎట్టి నూత్న కళలతో, రీతులతో రూపులు దిద్దుకొన్నదో ఒకమారు పరిశీలించు కొందాము. ఈ కావ్యము ఉపనిషత్తులలోని ఆధ్యాత్మికభావములను, కాళిదాసు కవితాశిల్పమును, ఆంగ్లసాహిత్యపరిధిలో మర్మకవితగా ఆవిష్కరించుటకై చేసిన ప్రయత్నమని శ్రీ అరవిందులే వివరించారు. సంతతికొరకై పదునెనిమిది సంవత్సరాలు చేసిన అశ్వపతితపశ్చర్య ఒక అధ్యాత్మికయోగ సాధనగా అభివర్ణింప బడినది. ఇందులో సాధనకు సంబంధించిన అనేక భూమికల అధిరోహణ అందలి జయాపజయాలు తుదకు జగన్మాతసాక్షాత్కారము వరకు విపులముగా వర్ణింప బడినది. పరాశక్తి స్వరూపిణియైన సావిత్రి సాక్షాత్కరిస్తుంది. తాను భూమిపై అవతరించి కఠినమైన శాసనాలను ధిక్కరించి వాటి శృంఖలలను పగులగొట్టి దైవశక్తిని లోకంలో స్థాపింపగలనని అభయమిస్తుంది. అరవిందుని సావిత్రి జగన్మాత (పరాశక్తి) యొక్క అవతారము. అశ్వపతియింట సావిత్రిగా జన్మించింది. పోతపోసిన బంగారు విగ్రహం—అలౌకిక సౌందర్యరాశిగా భాసించి సావిత్రి పెరిగి పెద్దదై యౌవనవంతురాలైంది. నీకు తగిన పతిని స్వయంవరణం చేసికొమ్మని తండ్రి అనుమతిస్తాడు. రాజ్యభ్రష్టుడై, అంధుడై, అరణ్యావాసం చేస్తోన్న ద్యుమత్సేనుని కుమారుడు సత్యవంతుని దర్శించి పరస్పరం ప్రేమించుకొని శాశ్వతప్రణయైకజీవులుగా వరించుకొంటారు,

(ఇది వ్యాసప్రోక్తంలో లేదు). అశ్వపతి, రాణి నారదుడు సమావేశమైన తరుణంలో సావిత్రి తన స్వయంవరం గురించి తండ్రికి నివేదించింది. నారదుడు తన దివ్యదృష్టితో సత్యవంతుడు అల్పాయుర్దాయవంతుడని గ్రహించి ఆమెను హెచ్చరించాడు. రాణి తన నిర్ణయము మార్చుకొమ్మని కుమార్తె సావిత్రిని కోరుతుంది. సావిత్రి తన నిర్ణయమును మార్చుకొనుట కంగీకరించలేదు. సమస్యలోని క్లిష్టత గురించి నారదుడు వివరించి ఆమె విధివ్రాతకు ఆమెను వదలమని ఆదేశించి తన నిజనివాసమునకు వెళ్లిపోతాడు. వ్యాసప్రోక్తమయిన కథలో ద్యుమత్సేనుని ఆశ్రమంలోనే సావిత్రికి వివాహంచేసి తన కుమార్తె నక్కడ విడిచి అశ్వపతి తనరాజ్యం చేరుకొంటాడు. అరవిందుల సావిత్రి దాంపత్య జీవితం గడపడానికి తనంతట తనే భర్త ఆశ్రమానికి వస్తుంది. తమ వైవాహికానుబంధం వివాహమైన ఒక యేడాదిలో అంతము కాగలదని చెప్పిన నారదువచనాన్ని సావిత్రి మననం చేసికొంటూంటుంది. ఆసన్న మరణాం ఎదురు చూస్తోన్న మనస్సులోని సంక్షోభంతో ఆమె ప్రతి దినం పతి ననుసరిస్తూ పన్నెండుమాసములు ఒక్క క్షణంగా గడపివేస్తుంది. సావిత్రి మనస్సులో యోగ దర్శనం చేస్తుంది. శరీరములకే గాని ఆత్మలకు నాశనంలేదని, మృత్యువునుండే అమృతత్వసిద్ధి కలుగు తుందని దృఢవిశ్వాసంతో తన పతిని నీడలా అనుసరించింది. అంతిమ దివసాన పతితో అరణ్యానికి బయలు దేరుతుంది. సత్యవంతుడు వన్యఫలాలు సేకరించుకొని తండ్రి అగ్నికార్యమునకు సమిధలకై ఒక చెట్టు కొమ్మ నరక నారంభించాడు. హఠాత్తుగా శిరోవేదన ప్రారంభించి గొడ్డలిని విడిచిపెట్టి సావిత్రి అంక తలంపై వాలిపోయాడు. వెంటనే అతడు దీర్ఘ నిద్రలో మునిగిపోయాడు. గాఢ నిశాస్వరూపుడైన మృత్యువు (యముడు) ప్రత్యక్షమై తేజోవంతమైన సత్యవంతుని ప్రాణాలను తీసుకొని నిష్క్రమించ నుద్యుక్తుడైనాడు. సావిత్రి ధైర్యంతో మృత్యువు ననుసరించి బయలుదేరింది.

వ్యాసప్రోక్తమైన కథలో సావిత్రి తన పాతివ్రత్యదీక్షచే యముని అనుసరించి పతి ప్రాణముల నిమ్మని అభ్యర్థిస్తుంది. ఆయన సంతసించి వరాలు అనుగ్రహిస్తాడు. మామగారికి రాజ్యప్రాప్తి, అంధత్వ నివృత్తి, తండ్రి అశ్వపతికి శతపుత్రలాభము, సత్యవంతునకు శతపుత్రప్రాప్తి ఈ వరసిద్ధికి సత్యవంతుని పునరుజ్జీవితుని గావించుట యివన్నీ యముని వరప్రభావమువలన ఫలిస్తాయి. సావిత్రీ సత్యవంతులు సంతోషముతో భువికివచ్చి తల్లిదండ్రులను కలుసుకొంటారు. రాజ్యము, నేత్రదృష్టి సంపాదించుకొన్న ద్యుమత్సేనుడు సాళ్వరాజ్యపట్టాభిషిక్తుడు అవుతాడు. వ్యాసుని సావిత్రి మూర్తీభవించిన పాతివ్రత్యంగా భాసిస్తుంది. అత్తమామలకు అనురక్తురాలు. భర్త సేవాపరాయణ. యముని హితవాక్కుల మెప్పించి వరములు బడసిన పుణ్యవ్రత. యమునిలో ధర్మానురక్తి, ధర్మప్రతిష్ఠాపనము గోచరించును.

అరవిందుని సావిత్రి ధీర. ఆమె జగన్మాత. పరాశక్తి. గాయత్రీ స్వరూపమైన సావిత్రి అపరావతారము. ఆమె అబలకాదు. మహాశక్తి. సత్యవంతుని మృతికి, పునరుజ్జీవనమునకు వెలుపుగా నిలచిన ఉషస్సు. సంధ్య వెలుగు ఆమె. రాత్రికి, పగటికి మధ్యవర్తి. చీకట్లను పరిహాసించిన వెలుగు ఆమె. మృత్యువు నుండి అమృతత్వసిద్ధిని ఉద్భవింపచేసిన దివ్యశక్తి. ఇట్టి సావిత్రి ఎట్టి కష్టపరంపరలనైనను ధైర్యముతో యెదుర్కొనునుగాని తన విచారమును వ్యక్తపరచదు.

సత్యవంతుడు తన తల్లిదండ్రులకొరకు ద్యుమత్సేనుడు కుమారునికొరకు దుఃఖిస్తారు. కాని సావిత్రి చలించదు. నారదుడు తన పతి అల్పాయుర్దాయమును గూర్చి హెచ్చరించినపుడుగాని, తుదకు సత్యవంతుని ప్రాణాలను యముడు పాశబద్ధంగావించి గొనిపోవు సమయంలోగాని ఆమె ధీరోదాత్తురాలై నిలుస్తుంది. దేవఋషి నారదుడుగాని, కన్నతల్లిగాని, ప్రభువైనతండ్రి అశ్వపతిగాని ఆమె నిర్ణయమును మార్చజాలక పోయారు. వరములు యముడు తనంతటతాను ఆమె దృఢసంకల్పమునకు, దీక్షకు, సౌజన్యమునకు ముగ్ధుడై ఆమెను సంతృప్తితో వెనుదిరిగి పంపుటకై — ఇచ్చినవేగాని ఆమె అభ్యర్థించినవిగావు. అరవిందుని సావిత్రి యముని లెక్కచేయలేదు. తనలోని శక్తిస్వరూపాన్ని ఆవిర్భావ మొనరించి ఆ తేజస్సు ముందు మృత్యువు యొక్క గాఢతమస్సును పటాపంచలు చేస్తుంది.

మృత్యువు నిస్సహాయుడై తిరోగమిస్తాడు. మృత్యువులోకూడ దైవస్వరూపం భాసిస్తుంది. అదికూడ ఎంతమాత్రము అల్పమైనదికాదు. బలీయమైనదే. కాని పరాశక్తియొక్క నిత్య సత్య స్వరూపముముందు అదొక ఛాయామాత్రంగా భాసిస్తుంది. 'మృత్యువు కంటె దైవంలేదు. మృత్యువే నియంత. తానే సర్వాధికారి. పాంచభౌతికమైన శరీరానికి మృత్యువు తప్పదు. ప్రేమ, ప్రణయం కలవంటివి'అని ఆమెతో యముడు సుదీర్ఘసంవాదం జరుపుతాడు. అందుకు ప్రత్యుత్తరంగా సావిత్రి ఈ పాంచభౌతిక శరీరములకుగాని ఆత్మకు నాశనంలేదు. నేనే అనశ్వరమైన ఆత్మను. మహాలక్ష్మిని. మహా సరస్వతిని. విలయకాలంలో మహాకాళిని కాగలను. నేను మృత్యువుకంటె అధికురాలను. విధికంటె బలవంతురాలను అని సాధికారంగా ప్రతిపాదనం చేసింది. 'మానవాకృతిలో సంచరిస్తున్న నీవెవ్వరు. సర్వాంతర్యామి, సర్వనియంత ఒక దివ్యశక్తి యొక్క ధ్వని నీ కంఠంలో గోచరిస్తోంది. నీమాటలలో నిత్యసత్యం ప్రకటితమౌతోంది. మానవాతీతమైన దివ్యకాంతి నీ కన్నులలో ప్రకాశిస్తోంది. కాలమును మృత్యువును జయించే శక్తి నీ కెలా వచ్చింది' అని ప్రశ్నించాడు మృత్యువు. శ్రీ కృష్ణుని విశ్వరూప దర్శనం కోరిన అర్జునునివలె సర్వశక్తిస్వరూపిణియైన జగన్మాత తనలో ఉన్నట్లుగా వ్యక్తం చేయమని మృత్యు వామెను కోరాడు. ఆమెలో పరాశక్తి ఆవేశిస్తుంది. ఆమె శరీరమందలి దివ్యశక్తియొక్క తేజస్సు పరిసర వాయువులను తేజోసముద్రంగా మార్చింది. మహాశక్తియొక్క దివ్యావతారం ఆమె శరీరంనుండి తెరతొలగించుకొని ప్రత్యక్షమైంది. ఆ క్షణమందలి భయంకర నిశ్శబ్దంనుండి అనిర్వచనీయ మాధుర్యంతో ఆమె హృదయకమలంనుండి ఒక దివ్యవాణి ఇలా వినబడింది.

'తన విధివిలాసమునకు, జీవనమునకు ప్రభువై నిలుచునట్లు, నీ అజ్ఞానంనుండి నీ బాధా బంధనాలనుండి, నీ మృత్యుశృంఖలాలనుండి, లోకమనే సత్యవంతుని ఆత్మను విముక్తం చేయమని గంభీరంగా ఆదేశించింది. భగవన్మందిరంలో అతడొక మానవ ప్రతినిధి. దివ్యజ్ఞానమునకు మిత్రుడు. దివ్య జ్యోతియొక్క అర్ధశరీరం. నిత్య సత్య స్వరూపమైన వధువున కాతడు తగిన వరుడు.' అని తనకు తానై విన్న మాటలను చూచిన దృశ్యాన్ని మృత్యువు నమ్మలేక పోయాడు. సావిత్రి నిశ్శబ్దంగా నిలిచిపోయింది. కాని ఆమె నావేశించిన పరాశక్తి మృత్యువును కబళింప చుట్టుముట్టింది. మృత్యువునకు ప్రతిఘటన అసాధ్యమై పోయింది, వాదన నిరుపయోగమై పోయింది. ఆ దివ్యతేజస్సుముందు తన అంధకారము వెలవెలబోయి మటుమాయమై పోయింది. ఆజ్ఞాపూర్వకమైన ఆమె ఆదేశమునకు మృత్యువుయొక్క అవయవాలు స్తబ్ధమై పోయినవి. తన పరివారమును రమ్మని చేరబిలిచాడు. గాఢమైన చీకట్లను రమ్మన్నాడు. అవి ముందుకి అడుగు పెట్టలేక పోయినవి. సర్వశక్తులతో నరకాన్ని రమ్మని ఆహ్వానించాడు. కాని భీతితో నరకం వెనుదిరిగి పోయింది. తన జన్మకు కారణమైన అంతరాత్మయొక్క సహాయం అర్థించాడు. అది అనంతాకాశంలో అదృశ్యమై పోయింది. గాఢ తమోభూతమైన తన శరీరము దివ్యతేజఃపుంజాలచేత కబళింపబడి అతనిశక్తిని అదృశ్యంచేసింది. అపజయం అనివార్యమై పోయింది. దూరంగా పారిపోయాడు మృత్యువు.

సాంకేతిక ప్రపంచమందలి ఉషస్స్వప్నంలో సర్వవ్యాపకమైన మృత్యుచ్ఛాయలు అదృశ్యమైపోయాయి. తాను బయలుదేరివచ్చిన శూన్యంలోకే మరలిపోయాడు మృత్యువు. సూక్ష్మచైతన్యంతో సావిత్రీ సత్యవంతులు మిగిలిపోయారు. యమ సావిత్రీ సంవాదం ఈ విధంగా ముగిసింది. శాశ్వత రాత్రి–ద్విగుణీకృతమైన సంధ్య వెలుగులో—మృత్యుచ్ఛాయ అదృశ్యం కాగానే మరల దినావతరణమునకు ఆ సంధ్యావెలుగు నాందియై ప్రకాశించింది. మృత్యురహితమైన ఆనందలోకంలో ఆశ్చర్యకరమైన నక్షత్రమండలము తన కాంతులను ప్రకాశింపచేసింది. యిది పరిపూర్ణతయొక్క నివాసభూమి. ఇచ్చట భగవానుని నిత్యమైన, శాశ్వతమైన పగలు ప్రకాశిస్తుంది. ఆమె ఆత్మ నిత్యము, శాశ్వతము. జీవనధార చేరువగా నిలువబడింది. అచట సంధ్య వెలుగు చీకటిలేకుండా నిత్యప్రకాశమానమైన సౌర తేజస్సుతో ఆమె నవలోకించింది. అసతోమ సద్గమయ! తమసోమ జ్యోతిర్గమయ! మృత్యోర్మ అమృతం గమయ! అన్న ఉపనిషదుక్తి యందలి సత్యం అరవిందుల రచనలో వ్యాఖ్యానించబడింది.

పండితరాయల 'పెసిమిజం'

డా. మహీధర నళినీమోహన్

అసలు ఈ వ్యాసానికి ఈ పేరు నేను పెట్టింది కాదు. ఇల్లా పేరుపెట్టవచ్చునని నాకు అసలు తట్టనేలేదు. ఈ పేరు సూచించిన వ్యక్తి ఒక స్వీడిష్ వనిత. ఆమెకు సంస్కృతమూ జీలకర్రా ఏమీరాదు. పండితరాయలపేరు కూడా వినలేదు. అంతదాకా ఎందుకూ? భారతీయ సాహిత్యంతో ఆవగింజంత పరిచయంకూడాలేదు. అసలు జరిగినదేమిటో టూకీగా మనవిచేస్తాను.

1970 మార్చిలో స్వీడన్‌లోని ఉప్సాలా నగరంలో ఉంటూన్న భారతీయులు మూడు పుంజీల మంది హోలీపండుగ జరుప నిశ్చయించుకున్నారు. ఆ దేశస్థులని చాలామందిని ఆహ్వానించారు. నేను అప్పట్లో అక్కడ ఉన్నాను. అక్కడే పండితరాయల భామినీవిలాసాన్ని అనువదిస్తూఉన్నాను. ఈ సంగతి మా స్నేహితులు కొందరు పసికట్టేశారు. ఆ హోలీ తాలూకు సభలో పండితరాయల కవిత్వాన్ని చదివి వినిపించమన్నారు నన్ను.

భామినీవిలాసం అంతా కవిసమయాల పుట్ట. ఆ దేశస్థులకి కలువలు, కొడిసెలు, మొగలి, సంపెంగలు, ఉమ్మెత్తలూ, కదంబాలు అంటే ఏమీ తెలియదు. తుమ్మెదలు అనగానే 'ఛీ ఛీ! బీటిల్స్'అని అసహ్యించుకుంటారేగాని వాటిమీద మనకున్న సద్భావం వారికి లేదు. చాతకాలు, చక్రవాకాలూ, చకోరాలూ ఎల్లా ఉంటాయో మనమే చూడలేదు, వాళ్ళకేం తెలుస్తాయి? ఏనుగుమీదకారే మదజలాన్ని వర్ణిస్తే వాళ్ళకి డోకు వస్తుందేగాని ఆహా అని మెచ్చుకోరు. మామిడి, నేరేడు, పనస, కొబ్బరి, దానిమ్మ వగైరా పళ్ళతో వాళ్ళకి పరిచయమేలేదు. ఈ వస్తువులమీద చమత్కారాలు ఏమర్థమవుతాయి? ఇవేవీ చెప్పకపోతే ఇంక భామినీవిలాసం ఏమిటి?

వాళ్ళకి అర్థం అవుతాయని నాకు అనిపించిన శ్లోకాలు ఓ అరడజను ఏరుకున్నాను. వాటినే అనువదించి చెప్పేను. ఆఖరున మంచిగంధంమీద ఒక శ్లోకం చదివేను.

లోకంలో సద్గుణాలకి విలువేలేదు. నిర్గుణత్వమే మేలులా కనిపిస్తోంది. ఈ లోకంలో మంచి వాళ్ళకే అన్నికష్టాలూనూ; అడవిలో చూడ రాదూ; ఎందుకూ పనికిరాని అడ్డమైన చెట్లూ హాయిగా చీకూచింతాలేకుండా పెరుగుతూఉన్నాయి. అద్వితీయమైన సౌరభాన్ని విరజిమ్మే మంచిగంధపుచెట్టు మాత్రం ముక్కలుముక్కలుగా నరుకబడుతున్నాయి.

అనుష్టుప్

నైర్గుణ్యమేవ సాధీయో
ధిగస్తు గుణగౌరవమ్
శాఖినోఽన్యే విరాజంతే
ఖండ్యంతే చందనద్రుమాః.

తేటగీతి

గుణవిశేషంబు కలిగిన కొంపమునుగు
నిర్గుణత్వంబె మేలని నే దలంతు
ఇతర వృక్షంబులెల్ల వర్థిల్లుచుండ
నరుకబడుచుండు మంచిగందంపుచెట్లు.

ఇది నాకు చాలా నచ్చిన శ్లోకాలలో ఒకటి. నాకులాగే స్వీడన్ దేశస్థులికికూడా ఇది నచ్చుతుందని ఆశపడ్డాను. చప్పట్లు కొడతారని ఎదురుచూశాను.

ముందరివరసలో కూర్చున్న ఆ దేశపుపిల్ల ఒకామె 'What a Pessimist!' అంది. ఆ మాట విని నేను ఆశ్చర్యపడ్డాను. కించిత్తు చిరాకున్నూ కలిగింది. ఇంత చక్కనిభావాన్ని, ఇంతమంచి ఉపమానాన్ని, కాచివడబోసిన పరమసత్యాన్ని ఓ—క్క దెబ్బలో

నిరాశావాదంగా చిత్రించినవాళ్ల అరసికత్వాన్ని ఏమను కోవాలో తెలియలేదు నాకు.

ఆ రోజంతా దానిని గురించిన ఆలోచనలే నా మనస్సులో కదులాడుతూవచ్చాయి. లోకంలో సద్గుణాలకి విలువ తగ్గిపోతోందనీ, దుర్గుణాలే పైచేయిగా ఉన్నాయనీ, వెనకటికాలం మళ్లీరాదనీ మన కవు లందరూ ఏదో ఒక సమయంలో అన్నవారే. దానిని నిరాశావాదం అనాలి అని నాకు ఎన్నడూ తట్టలేదు. మన సారస్వతంతో పూర్వపరిచయం ఏమీలేని పాశ్చాత్యులకి మన కవిత్వం 'పెసిమిజం'లా కని పిస్తోందన్నమాట. ఇది ఆలోచించవలసిన విషయమే.

ఇట్టి నిరాశావాద ఆభాసములైన ఘట్టాలు పండితరాయల భామినీ విలాసంలో చాలా ఉన్నాయి. మచ్చుకి కొన్ని చూపిస్తాను.

బయట ఉద్యానవనంలో రకరకాల పక్షులు కేరింతలు కొడుతున్నాయి. ఎగురుతున్నాయి. దోర కాయలని అలవోకగా పొడుస్తున్నాయి. జంటలు జంటలుగా కూడి కొన్ని ఆడుతున్నాయి. వాటి ఆనం దానికి అడ్డూ ఆపూ లేనట్లుగా ఉంది. వాటి ధోరణి అంతా గమనిస్తున్న అంతఃపురంలోని బంగారు పంజరంలోని రామచిలక దీనంగా మొహం వేలాడేసు కుంది. ఆ పక్షులకున్న స్వేచ్ఛ నాకు లేకుండా చేశా రేమీ? నేనేం పాపం చేసుకున్నానూ? ఆ అడవి పక్షులకు నాకున్న అందం లేదే! నాకు మల్లే అవి మనుష్యులను అనుకరిస్తూ ముద్దు ముద్దుగా మాట లాడనుకూడా లేవే! మరి నాకీ అవస్థ ఏమిటి? అనుకుంది.

'పిచ్చిదానా! సరిగ్గా అదే నువ్వు చేసుకున్న పాపం' అన్నాడు పండితరాయలు.

చిలక అయోమయంగా దిక్కులు చూసింది, అందమైన మెడ అటూ ఇటూ తిప్పుకుంటూ.

అనుష్టుప్

నిఖిలేషు విహంగేషు
హంత! స్వచ్ఛందచారిషు
శుక! పంజర బంధ స్తే
మధురాణాం గిరాం ఫలమ్.

ఆటవెలది

పక్షులెల్ల ఇచ్ఛవచ్చినట్లు చరింప
ఏమి ఖర్మ నీకు? రామచిలుక!
ప్రాప్తమయ్యె నిట్టి పంజరబంధంబు
ఫలిత మిద్ది ముద్దు పలుకులకును.

* * *

పంజరంలోఉన్న రామచిలక తప్పించుకు పారిపోవడంఎల్లాగా అని శతవిధాల ఆలోచిస్తోంది. చుట్టూ జనం గుమిగూడి ఉన్నారు. ఊపిరి సలప కుండా 'రామ రామ రామ' అనమని చెవుల్లో ఒకటే రొద. వీళ్లకి నోరు నెప్పెట్టదు కాబోలు. సరేలే. ఇప్పటిమట్టుక్కి నేను నోరు మూసుకుని కూర్చుం టాను. వీళ్లకికూడా సొంత పనులుఏవో ఉంటాయిగా. మెల్లిగా తమ తమ పనులమీద తలోవైపుకీ అందరూ వెళ్లిపోయేదాకా నేను బుద్ధిగా ఉంటాను ఏమీతెలియనట్లు. దగ్గర ఎవ్వరూలేని సమయం చూసుకుని ఈ పంజరపు చువ్వలను ఒక్కొక్కటే విరిచిపారేస్తాను. సాగతీసేస్తాను. నా బలమైన ముక్కు ముందర ఈ చువ్వలు అసలా ఎంత? నేను దూర డానికి తగినంతసందు ఏర్పడితేనా, ఇంక నా పరుగు అందుకోలేం టాను. రెక్కలు బారజాపి ఆకాశంలోకి దూసుకుపోతాను. ఇంక ఆ తరవాతఅంతా స్వేచ్ఛేకదా! నా ఇష్టమే ఇష్టం...... అని కన్నులు అరమోడ్చి పగటికలలు కంటోంది రామచిలక.

అంతలో—అరే! ఏమిటదీ? లావుగా పొడుగ్గా ఏనుగుతొండంలాఉందే! తాచుపాము! సరాసరి పంజరం లోకే చల్లగా పాకిపోతోంది. అమ్మయ్యో! ఇంకెక్కడి చిలక? దాన్నీ, దాని మధురస్వప్నాలనీ కలిపి గుట కాయిస్వాహా చేసేస్తుంది కాబోలు.

శార్దూల విక్రీడితం

స్వస్వవ్యాపృతిమగ్నమానసతయా
మత్తో నివృత్తే జనే
చంచూకోటివిపాటితారరపుటో
యాస్యా మ్యహం పంజరాత్
ఏవం కీరవరే మనోరథ మయం
పీయూషమాస్వాదయ

త్యంతః సంప్రవివేశ వారణకరాకారః
ఫణి గ్రామణీః

మత్తేభ విక్రీడితం

నరులెల్లన్ నిజకార్యమగ్నమతులై
నన్నొంటిగా వీడ—వం
జరవుం జువ్వల వాడిముక్కుకొనచే
సారించి, స్వేచ్ఛాప్తి వం
బరముం దాకెదనంచు రాచిలుక
సంభావించు చున్నంతటన్
జరిగెన్ లోనికి త్రాచుపాముకటి
దిజ్నాగేంద్రతుండాభమై.

* * *

చినుగులబట్టలతో శల్యావశిష్టంగాఉన్న దీను డొకడు దారే వెడుతున్నాడు. అతడికి మరొక బాటసారి ఎదురుఅయాడు. వారిద్దరికీ ఈ క్రిందివిధంగా సంభాషణ జరిగింది.

'ఎవరండీ తమరు?'

'నేను కవిని' అని బక్కచిక్కిన వ్యక్తి సమాధానం.

'ఇల్లా క్షీణించి ఉన్నారేమి బాబూ!'

'భోజనం లేక'

'అయ్యయ్యో! ఎటువంటి దుర్గతిపట్టిందీ! గుణవంతులకు కడుపునిండా భోజనమైనా పెట్టలేని దౌర్భాగ్యస్థితిలో ఉందా ఈ దేశం?'

'అయ్యా! ఈ దౌర్భాగ్యం దేశానిదికాదు. నిజానికి మా కవులదే దౌర్భాగ్యం. ఏమంటారా? మాకు ఆకలి దహించుకు పోతూ ఉండినా ఏదో ఉడకేసుకుని నాలుగు మెతుకులు నోట్లో వేసుకుందామని తలపెట్టినట్లైతే భూమిమీద ధాన్యం కరువైపోతుంది. వింధ్యారణ్యంలో వంట చెరుకు కరువైపోతుంది. మహాసముద్రాలలో నీటిచుక్క కరువై పోతుంది'

శార్దూల విక్రీడితం

కస్త్వం భోః కవిరస్మి తత్కిముసఖే
క్షీణోఽ స్యనాహారతో
ధిగ్దేశం గుణినోఽపి దుర్గతిరియం
దేశం న మామేవ ధిక్
పాకార్థీ క్షుధితో యదైవ విదధే
పాకాయ బుద్ధిం తదా
వింధ్యేన్ధన మంబుధో నసలిలం
నాన్నం ధరిత్రీతలే.

మత్తేభ విక్రీడితం

'ఎవరండీ తమరు?' 'ఏనొకానొక కవిన్'—
'ఏమిట్లు క్షీణించిరి?' 'అన్న
విహీనత్వముచే'—మహాత్ములకు
నశ్నంబీని దేశంబ! ఛీ!'—
'కవిదే దోషము, మేము వండుకొన
సంకల్పించినన్ వాయువౌ నవనిన్ ధాన్యము,
వింధ్యలో కలపయున్
అంబోధిలో నీరమున్.'

పూర్వం కవులకూ, పండితులకూ గొప్ప గొప్ప సత్కారాలు జరిగేవనీ, ప్రస్తుతం చెడ్డరోజులు వచ్చాయనీ, ఆ రోజులు తిరిగి రావుకదా అనీ విచారించడం ఎప్పటికప్పుడు పరిపాటే. వెనుకటి రోజులలో కవులు ఏమంత సుఖంగా బ్రతకలేదని ఈ పద్యం ఋజువు చేస్తోంది. అంతేకాదు.

'కవితల్ చెప్పిన పాడనేర్చిన వృథా కష్టంబె
ఈ భోగపుం
జవరాండ్రేకడ భాగ్యశాలిసులు,
పుంస్త్వం బేల పోగాల్పనా?
సవరంగా సొగసిచ్చి, మేల్ యువతి
వేషం బిచ్చి పుట్టించితే
యెవరే మెచ్చి ధనంబు లిచ్చెదరు కాదే
పాపపుం దైవమా!'

అన్న శ్రీనాధుని చాటువున్నూ ఇదే దుస్థితిని తెలియజేస్తోంది. అయినాసరే, భోజుడికాలాన్నీ, కృష్ణరాయల కాలాన్నీ మాత్రమే నెమరువేసుకుని, పూర్వ సర్వత్రా అలా గే[?] ఉండేదని నమ్మడం చాలామందిలో కనిపిస్తుంది.

* * *

చలి వెనుకబట్టింది. గాలిలో వెచ్చదనం పెరుగుతోంది. వసంతోదయం కాబోతోంది. మోడులు చిగిరించబోతున్నాయి. ప్రకృతిఅంతా పులకరించిపోతోంది. తొమ్మిదినెలలుగా గొంతుపెగలని గండుకోయిల ఒకటి గున్నమామిడిచెట్టు చిటారికొమ్మల మీద కూర్చుని ప్రకృతిశోభని తిలకిస్తోంది. దాని గొంతులో ఏదో నవచైతన్యం పొంగులెత్తుతోంది. 'ఇన్నాళ్లుగా అణగిపోయిన నా పంచమస్వరాన్ని వసంతుడు త్వరలోనే సరిదిద్దుతాడు. ఇహ ఇటుపైన అడవిఅడవిఅంతా నా పాటలతో ముఖరితం అయిపోవాలి'అని సంబరపడుతున్నది కోయిల. దానికి పది బారలదూరంలో ఎవడో కిరాతుడు ప్రత్యాలీఢపాదంతో, కోకిలమీద తదేకదృష్టితో నిలబడిఉన్నాడు. వింటికి బాణం సంధించాడు. కోకిలకు గురిచూచి విల్లు ఎక్కుపెడుతున్నాడు.

ఆర్యా

ఏత్య కుసుమాకరో మే
సంజీవయతాం గిరం చిరం చిరం మగ్నామ్
ఇతి చింతయతో హృదయే
పికస్య సమధాయి శౌభికేన శరః.

తేటగీతి

చిరమడంగిన నాదు సుస్వరము నింక
ఈ వసంతుడు చిగిరింపబోవుననుచు
పికము మానసవీధి భావింపుచుండ
భిల్లుడద్దానిపై నెక్కువెట్టె విల్లు.

*   *   *

తుమ్మెద ఒకటి సాయంకాలంవేళ పద్మంలో దూరి కమ్మనితేనె జుర్రుకుంటోంది. ఆ పారవశ్యంలో సూర్యాస్తమానం కావడమూ, పద్మం ముడుచుకుపోవడమూ తుమ్మెదకి తెలియనేలేదు. తీరా ఒళ్లు తెలిసి చూచుకునేసరికి పద్మకోశంలో బందీ అయిపోయి ఉంది. బయటికి తప్పించుకుపోవడానికి ప్రయత్నం చేసిందికానీ, సాధ్యంకాలేదు. సాధ్యంకాలేదంటే, వెదురుబొంగులను అవలీలగా దొలిచేసే తుమ్మెదని మృదువైన తామరరేకులను ఛేదించడం చేతకాకనా? అదికాదు. పద్మంమీద దానికున్న అనురాగం అటువంటిది—సరేలే. కాస్సేపు నడ్డి వాలుస్తే పాయె. ఈ రాత్రి ఎంతసేపుంటుందీ? ఉషోదయం కాకపోదు. తూర్పున సూర్యుడు ఉదయించేస్తాడు. దానితో అతడి ప్రియురాలైన ఈ తమ్మి మొగం విప్పారుతుంది. అప్పుడు నా దారిని నేను పోలాను—అని తుమ్మెద అనుకుంటూ ఉంది. అంతలో జలక్రీడ లాడడానికి ఆ చెరువులో దిగిన ఏనుగు ఒకటి ఆ తామరమొగ్గని తొండంతో లాగి, విలాసంగా నేలను వేసి కొట్టింది!.

వసంత తిలక

రాత్రి ర్గమిష్యతి భవిష్యతి సుప్రభాతమ్
భాస్వా నుదేష్యతి హసిష్యతి పంకజశ్రీః
ఇత్థం విచారయతి కోశగతే ద్విరేఫే
హా హంత! హంత! నళినీం గజ ఉజ్జహార.

వసంత తిలక

ఈ రేయి వేగు నుదయించు నుషస్సు మిత్రుం
డీరెండ గాయు హసియించును పంకజశ్రీ
ఈ రీతి లేటి ముకుళించిన పద్మకారా
గారస్థమై తలంప కంజము నేన్గు పీకెన్.

*   *   *

మంచి గంధపు చెట్టుని వర్ణించినంతగా పండిత రాయలు మరే చెట్టునీ వర్ణించలేదు. దాని పరిమళం హృదయైకవేద్యం. మన్మథకేళిలో ప్రేయసి రొమ్ములకి పూయడంకోసమూ, త్రిలోకాధిపతి అయిన మహేశ్వరుని యశః కథనంకోసమూ, మానవుల నుదుటిబొట్లు పెట్టడంకోసమూ మలయపర్వతంమీది చందన వృక్షాలు నుగ్గునుగ్గుచేయబడుతున్నాయి. గుణవంతులం దందరికీ లోకంలో ఇదే అవస్థ కలిగిస్తున్నావు కదయ్యా భగవంతుడా!

శార్దూల విక్రీడితం

జాతః కేళి కళావతీ కుచతటీ
సౌభాగ్య మాసాదితుమ్
త్రైలోక్యాధిపతే ర్యశః కథయితుం
భాలే విపద్యాపితుమ్
కిం వాచ్యం గుణగౌరవస్య
మహిమాఖ్యాతో ఒఖిలే భూతలే

ధి గ్ద్వైవం కలయే యదత్ర మలయే
భగ్నః పటీరద్రుమః.

తరళ

మదనకేళి కళావతీ కుచ
మండలమ్ముల పూయగా
మదనవైరియశః ప్రశస్తికి
మంగళమ్ములు పాడగా
నుదుటినొప్పల పారద్రోలగ
నుగ్గునుగ్గగు చందనం
బిదికదా సుగుణాల పుట్టల
కిచ్చు గౌరవ మిద్ధరన్.

ఓ చందనవృక్షమా! అడవిలో ఎన్నిచెట్లు లేవు? వాటిలో కొన్నిటికి మాత్రమే సౌరభం అంతంత మాత్రంగానైనాఉంది. ఆ వాసనఅయినా కేవలం పువ్వులయందుమాత్రమే కనిపిస్తోంది. మరి నీకా? దేవమనోహరమైన సౌరభం ప్రతిఅంగమునందూ గుబాళించిపోతోంది. ఇంతటి అపూర్వమైన గుణసంపత్తిని సేకరించుకున్న నీకు ఎటువంటి దురవస్థపడుతోందో చూస్తున్నానుకదూ!

శార్దూల విక్రీడితం

శ్రీమచ్చందనవృక్ష !
సంతి బహవ స్తే శాఖినః కాననే
యేషాం సౌరభమాత్రకం నివసతి
ప్రాయేణ పుష్పశ్రియామ్
ప్రత్యంగం సుకృతేన తేన శుచినా
ఖ్యాతః ప్రసిద్ధాత్మనా
యః సౌగంధ్య గుణ స్త్వయా ప్రకటితః
క్వాసావిహ ప్రేక్ష్యతే.

శార్దూల విక్రీడితం

శ్రీమచ్చందనవృక్షమా! అడవిలో జీవించు
భూమిరుహ
స్తోమంబుల్ బహుళంబులై—
తరచుగా జూపట్టు పూగుత్తులం
దామోదంబు—పరీమళమ్ములను
ప్రత్యంగమ్మునం చిమ్ము త్వ
త్సామర్థ్యమ్మున కెట్టి దుష్ఫలము
ప్రాప్తంబయ్యెనో చూడుమా!

* * *

ఓ కళానిధీ! చంద్రమా! నువ్వు సామాన్యుడివి కావు. మహేశ్వరుని శిరస్సుమీద అలంకారంగా చేయబడిన మణివి. పైగా ఆ మూడుకన్నుల దేవర కళ్లల్లో ఒక కన్నువి. క్షీరసాగరుని గారాబు పట్టివి. బ్రాహ్మణులకి పరమదైవతమువు. అయినప్పటికీ శివుని మూడవకంటి మంటల భుగభుగలలో అనుక్షణమూ వేగిపోవలసిన ఖర్మం నీకేమిటయ్యా? నీ సౌమనస్యానికి చివరికి ఇదా ఫలితం?

శార్దూల విక్రీడితం

శ్రీ మాహేశ్వరమౌళిమండనమణి
ర్విశ్వంభరం లోచనమ్
త్వం రత్నాకర సంభవః కి మపరం
భూదేవ దేవో భవాన్
యద్భాలానల సంగిదోష రభసా
ద్దందహ్యసే సోగ్రజా
జ్జాతం తత్కిమిహాస్తి తే
సుమనసశ్చిత్రం కళానాంనిధే!

శార్దూల విక్రీడితం

శ్రీ మాహేశ్వరమౌళి లోని మణివై
క్షీరాబ్ధికిన్ పట్టివై
భూమీ దేవకులాగ్ర దైవతమువై
ముక్కంటికిన్ కంటివై
భీమేశోగ్రలలాటలోచనశిఖా
విక్రాంతి కల్లాడ నీ
కేమయ్యా! తవ సౌమనస్య ఫలితం
బింతేకదా? చంద్రమా!

* * *

కస్తూరి మృగాన్ని కిరాతుడు బాణంవేసి కొట్టేడు. నెత్తుటి మడుగులో ఆ జింక విలవిల్లాడుతోంది కొనఊపిరితో. దానినిచూచి గద్గదకంఠంతో పండితరాయలు ఇల్లా అంటున్నాడు. ఓ కస్తూరీలేడీ!

త్రిభువన మనోహరమైన నీ సౌరభ్యంచేత అడవి అంతనీ గుబాళింప జేశావు. నీవు చేసిన ఈ మంచి పనికి నీకు ప్రతిఫలం ఏమిటి? బోయవాడు నిన్ను చంపేశాడు. నీచులకి సుగుణాలతో పనేమిటి?

మందాక్రాంతా

సౌరభ్యేణ త్రిభువన మనోహారిణా
కాననేఽస్మిన్
సత్కస్తూరీ హరిణ! భవతా
వాసితో దిగ్విభాగః
తస్యైతత్తే ఫల ముపగతం
పత్రిభిర్లుబ్ధకానామ్
విద్ధః ప్రాణాం స్త్యజసి న గుణః
శ్రేయసే నిర్గుణేషు.

మత్తేభ విక్రీడితం

ఘన విస్తార పరీమళమ్ముల
త్రిలోక ప్రీతిగావించు చ
క్కని కస్తూరి మృగంబ! నింపితివి
యీ కాంతార మెల్లన్ సువా
సనలన్—తత్ఫలమేమి నీకు కలిగెన్?
శాతాస్త్రఘాతమ్ములన్
నిను నిర్జించిరి జాలిలేని శబరుల్
నీచుల్ గుణం బెంతురే?

* * *

ఒక్కొక్కప్పుడు విపత్తులు ఎల్లా తోసుకు వస్తాయో వివరిస్తున్నాడు పండితరాయలు.

ఒక చిరుచేప బేస్తవాడి చేతికి చిక్కింది. అది అటూ ఇటూ గిజాయించుకోవడంలో అతని వేళ్ల సందుల్లోంచి జారి పడిపోయింది. అంతవరకూ అదృష్టమే.

ఏమి అదృష్టం? ఆ పడడం నీళ్లల్లో పడకుండా మళ్లీ వలలో పడింది. అది దాని దురదృష్టం.

కాని, చేప చిన్నది కావడంచేత వల కన్నులలో నుంచి తప్పించుకుని బయటికి వచ్చేసింది. ఎంత అదృష్టం!

కాని ఏం లాభం? వలలోనుంచి తప్పించుకున్న ఆ చిరుచేప ఒక కొంగనోటికిచిక్కి చచ్చిపోయింది. బ్రహ్మదేవుడు రాసిపెట్టిన విపత్తు తప్పించుకోవడం ఎవరికి సాధ్యం?

వసంతతిలక

వక్రే విధాతరి కథం విపదాం నివృత్తిః
కైవర్త కర్కశ కరగ్రహణా చ్చ్యుతోఽపి
జాతే పునర్నిపతిత శ్శఫరో వరాకః
ప్రస్తస్తతోఽపి గళతో గిళితో బకేన

ఉత్పలమాల

జాలరి క్రూర హస్తముల
సందుల జారిన చేప క్రమ్మరన్
జాలము లోపలంబడి
వెసన్ వల కన్నుల యంతరంబులన్
దూలి, బకంబు నోటబడి
దుర్మరణంబును జెందె నక్కటా!
ఏలవిపత్తు తప్పగల దెవ్వరికిన్
విధి వక్రమైనచో.

* * *

లోకంలో అంతా మంచితనమే ఉండడం నాకెక్కడా కనిపించడంలేదు. మంచితనంతోబాటు కొన్ని దుర్గుణాలుకూడా తప్పకుండా ఉంటూనే ఉంటాయి.

అనన్య సాధారణమైన సౌరభ్య సంపద గలిగిన మంచిగంధపు చెట్టుఉంది. అది తన తొర్రలలో తాచుపాములకి ఆశ్రయం ఇచ్చింది.

అంధకారాన్ని అంతంచేస్తూ కాంతులు విరజిమ్మే దీపంఉంది. అది నెత్తిమీద మసి పులుముకుని కూర్చుంటుంది.

చల్లని పండువెన్నెలలు కురిపించే చందమామ ఉన్నాడు. అతడు తన శరీరంమీద కొట్టవచ్చినట్లు కనిపించే పెద్దమచ్చను ధరించుకుని ఉన్నాడు.

మంచిమనస్సు కలిగినరాజు ఉన్నాడు. అతని చుట్టూ కొండెగాళ్లు ఉన్నారు.

ఇల్లా దేనినిచూచినా మంచితోబాటు దానిని క్రమ్మివేసే దోషాలు కనిపిస్తూనే ఉంటాయి.

పుష్పితాగ్రా

> వహతి విషధరాన్ పటీరజన్మా
> శిరసి మషీపటలం దధాతి దీపః
> విధురపి భజతేతరాం కళంకమ్
> పిశునభరంచ బిభర్తియత్ క్షితీంద్రః

ఆటవెలది

> చందన ద్రుమంబు సర్పంబుల వహించు
> మస్తకమున దివ్వె మసిధరించు
> చందమామ మేన నవదరించును మచ్చ
> కూడియుండురాజు కొండెగాండ్ర.

*　　*　　*

రామచిలక మాట్లాడుతూఉంటే ఎంతో ముద్దుగా మళ్లీ మళ్లీ వినాలనిపించేలా ఉంటుంది: కాని, పిల్లికో? ఆ మాటల సోయగం దానికి అక్కర లేదు. చిలకని ఎల్లా పట్టుకుని కబళించెయ్యాలా అనే చూస్తూ ఉంటుంది.

కస్తూరి లేడిఉంది. దాని పరిమళంతో పోటీ పడ గలిగిన వస్తువు త్రిలోకాల్లోనూ లేదు. కాని, మాటువేసిఉన్న సింహం ఆ సువాసనకి మురిసి పర వశించదు. ఆ వాసన ఆధారంగా దానిజాడ తెలుసు కుని, చంపి తినెయ్యడానికే ఉపాయాలు ఆలోచిస్తూ ఉంటుంది.

నెమలి చాలా అందమైన పక్షి. అది పురివిప్పి నాట్యం చేస్తూఉంటే చూడ ముచ్చటగా ఉంటుంది. కాని బోయవాడి ముందర దానివప్పులు ఉడకవు.

ఈ లోకంలో గుణగ్రహణ పారీణులు చాలా తక్కువ. దుష్టులే అత్యధికంగా కనిపిస్తున్నారు.

శార్దూల విక్రీడితం

> మార్జారో లభతేన మంజుల
> శుకాలాపేన కౌతూహలమ్
> కస్తూరీ హరిణస్య సౌరభభరైః
> సింహో నసంతుష్యతి
> ప్రీతి ర్నాస్తి మయూర తాండవశతై
> ర్వ్యాధస్య దుష్టైః సదా
> వ్యాప్తాయాం భువి సంతి కేపి విరళాః
> సంతో గుణగ్రాహిణః

ఉత్పలమాల

> చారుశుకానులాపముల
> సంతసమందదు గండుపిల్లి—క
> స్తూరి మృగంపువాసనల
> చొక్కదు సింగమొకింత—కేకి యొ
> య్యారపు నర్తనంబులకు
> వ్యాధుడు ప్రీతుడుకాడు—దుష్టు లి
> ద్ధారుణి బెక్కురుందురు
> సదా విరళంబు గుణజ్ఞ శేఖరుల్.

*　　*　　*

దుర్మార్గుడు తప్పుడుపనిచేసి గడుసుగా తప్పిం చుకుపోతాడు. ఆ తుట్టఅంతా మంచివాడిమీదపడి, అతడు శిక్షింపబడతాడు. లోకంలో ఇది పరిపాటి. అంత దాకా ఎందుకూ? రామాయణంలో చూడరాదూ? సీతాదేవిని ఎత్తుకుపోయినవాడు రావణాసురుడయితే, శ్రీరాముడంతటి ధర్మప్రభువు ఏపాపమూ ఎరగని మహాసముద్రానికి బంధనం (వారథి, కట్టడు) కల్పిం చాడుకదా!

అనుష్టుప్

> ఖలః కరోతి దౌరాత్మ్యమ్
> మలం పతతి సాధుషు
> రావణేన హృతా సీతా
> బంధనం తు మహోదధేః

తేటగీతి

> నీచుడొక్కడు దౌరాత్మ్య మాచరింప
> సాధువులమీద దాని దుష్ఫలము పడును
> అవనిజను రావణాసురు డపహరింప
> ప్రాప్తమయ్యెను కడలికి బంధనంబు.

*　　*　　*

ఎంతో గొప్పవంశంలో జన్మిస్తాడు. ఎంద రెందరో మహామహులు దగ్గరిచుట్టాలు అయి ఉంటారు. అతిరథులూ మహారథులూ స్నేహితులై ఉంటారు. ఇన్నీఉన్నాసరే ఒక్కొక్కడికి అష్ట కష్టాలూ తప్పవు. ఖర్మఅంటే అదే మరి.

పద్మమా! సుప్రసిద్ధమైన మానస సరోవరంలో ప్రభవించావు. నీ సౌరభంచేత దిగ్దిగంతాలనూ ప్రభావితం చేస్తున్నావు. సూర్యభగవానుడంతటివాడు నీకు దగ్గరిచుట్టము. నీ గుణాలు అన్నీ బహు ప్రశస్తమైనవే. సందేహంలేదు. కాని, ఏం లాభం? కాస్త చలిగాలి వేసిందంటే వాడివత్తలైపోతావు. ఇది నీ కర్మకాకపోతే మరేమిటి చెప్పు.

శార్దూల విక్రీడితం

సంభూతి స్తవ మానసే సరసిజ!
త్వత్సౌరభై ర్వాసితాః
సర్వాస్తాః కకుభ స్తవాస్తి
పరమో బంధుర్వివస్వానపి
త్వంచే దద్య గుణానవద్య శిశిరే
శీతానిలైః శీర్యసే
ప్రాయః ప్రాయ ఇదం తదత్ర పరమం
దృష్టాదదృష్టం ఫలమ్

చంపక మాల

పొడమితి మానసంబునను,
భూరి పరీమళ శీకరంబులన్
దడిపితి వన్ని దిక్కులను,
దగ్గరి చుట్టము నీకు సూర్యదే
వుడు, సకల ప్రశస్తగుణ
భూషితవయ్యును చల్లగాలికిన్
వడిలితివేని ఖర్మయనవచ్చును
నీ కిది పుండరీకమా!

* * *

తుమ్మెదకీ సంపెంగపువ్వుకీ చుక్కెదురు. సువాసనలో సంపెంగని మించిన పువ్వులేదు. అడవిలో ఉన్న అన్నిరకాల పూగుత్తుల మీాదా వాలి, పరామర్శించి, లాలించివచ్చే రసికాగ్రణి భ్రమరం. మరి అయితే తుమ్మెద చంపకాన్ని ఎందుకు అనుగ్రహించదు.? సంపెంగ రమణీయమైనది కాదా? భ్రమరంలో రసికత ఏమైనా లోపించిందా? ఇదేమీాకాదు. సంపెంగ నుదుటిరాత అల్లా ఉంది. లేదా ద్విరేఫానికి చంపకంతో క్రీడించే అదృష్ఠం రాసిపెట్టిలేదు. అంతా ఈశ్వరాజ్ఞ!

మహారాజు ఉన్నాడు. అపరభోజుడు. మహారసికుడు గొప్పఉదారుడూనూ. ఎవరిలో ఏపాటి విద్వత్తుఉన్నా, ఏ కళలో పాండిత్యంఉన్నా, స్వయంగా వెళ్లి, ఆ విద్వాంసుణ్ణి నెత్తిమీాద పెట్టుకుంటున్నాడు. అల్లాంటివాడు ఒకానొక మహాపండితుణ్ణి మాత్రం ఎందుచేతనో కన్నెత్తి చూడడు. ఏం చెప్పగలం? ఈ ఈశ్వరాజ్ఞ బహుబలీయమైనది!

ఉపజాతి

చర న్వనాంతే నవమంజరీషు
న షట్పదో గంధఫలీ మజిఘ్రత్
సా కిం నరమ్యా? స చ కిం నరంతా?
బలీయసీ కేవల మీశ్వరాజ్ఞా

ఈ శ్లోకంలో ఒక చమత్కారం ఉంది. షట్పదః అనేది పుంలింగశబ్దం. గంధఫలీ (సంపెంగ) అనేది స్త్రీలింగశబ్దం. ఆమె బహురమ్యంగాఉన్న పడుచు. అతడు గొప్ప రసికుడు. రసికునికి ఆ పడుచు మీాద అనురాగం కలగడం సహజం, కాని కలగడం లేదు ఇక్కడ. ఈ శ్లోకాన్ని తెలుగులోకి అనువదించడంలో ఒక ఇబ్బందిఉంది. తెలుగులో తుమ్మెద అంటే పుంలింగంకాదు. నపుంసకలింగం. తుమ్మెదకి గల పేర్లలో దేన్ని తీసుకుందామనుకున్నా తెలుగులోకి వచ్చేసరికి అదినపుంసకంలయి ఊరుకుటుంది. తుమ్మెదను పురుషునిగానూ, సంపెంగను స్త్రీగానూ చూపించలేకపోతే మూలంలోని సొగసు తెలుగులోకి ఎల్లా వస్తుంది ? నన్ను చాలా ఇబ్బందిపెట్టిన శ్లోకాలలో ఇది ఒకటి. ఆఖరికి భ్రమరానికి రాజశబ్దం తగిలించి, పురుషునిగా అవతారం ఎత్తించవలసి వచ్చింది.

ఆటవెలది

అడవి నన్నిపూల నళిరాజు రమియించు
కాని చంపకమ్ము కలయ బోడు
రసికు డతడుకాడె? రమణీయ మదికాదె?
ఈశ్వరాజ్ఞ బహు బలీయ మౌర!

* * *

అది కాకులుదూరని కారడవి. దారితప్పిన అభాగ్యుడొకడు ఆ అడవిలో బిక్కు బిక్కు మంటూ

నడిచి వెడుతున్నాడు. ఎడా పెడా జరజరా పాకిపోయే పాములు భయపెడుతున్నాయి. ముళ్లపొదలకు తగిలి అతడు కట్టుకున్న బట్టలు తునాతునకలై పోయాయి. ఒళ్లంతా చీరుకుపోయి నెత్తురు ఓడుతోంది. ఆకలి దహించుకు పోతోంది. తినడానికి ఏదైనా దొరుకు తుందేమోనని చూడగా చూడగా, వెళ్లగా వెళ్లగా ఆఖరికి ఒక పళ్ల చెట్టు కనిపించింది. ప్రాణం లేచి వచ్చింది. లేని ఓపిక తెచ్చుకుని, చచ్చిచెడి చాయంగల విన్నపాలై ఆ చెట్టు ఎగ్రబాకేడు. ఒక పండుకోసి ఆబగా నోట కుక్కుకున్నాడు. పాపం, అది విషవృక్షంఅని ఎరగడతడు. యముడు పాశం బయటికి తీశాడు.

శార్దూల విక్రీడితం

ఘోంటాకుండలినీప్రకామవిషమం
కాంతార మంతర్వనన్
గాహంగాహమరాళకంటకముఖ
చ్ఛిన్నాంగకేశాంబరః
కృచ్ఛా దధ్వగమద్ధ్వవృక్ష మధిక
క్షుత్స్వేవ్యవృక్షాశయా
హంత! ప్రాదురభూ ద్విషాకుల ఫలః
కింపాక ఏవాంతకః.

ఉత్పలమాల

కాకులు దూరరాని పెనుగాననను
పాంధు డొకండు పన్నగ
వ్యాకులుడై నిజాంగవసనాదులు
ముండుల చీలుచుండగా
ఆకలి మాడ్చుచుండగ ఫలాన్విత
వృక్షమునొండు సశ్రమన్
ప్రాకెను—తత్ఫలాళి విష
బంధురమయ్యె యముండు నవ్వగన్.

* * *

విధివిలాసం చాలా విచిత్రంగా ఉంటుంది. ఒక్కొక్కడికి ఏమీ ప్రాకులాడకపోయినా సకలసౌఖ్యాలూ అమరిపోతూఉంటాయి. ఒక్కొక్కడికి ఎంతతంటాలు పడ్డా ఏమీ దొరకదు సరికదా ఉన్నవికూడా ఊడ్చుకు పోతూఉంటుంది. విధికి అడ్డూ ఆపూలేదుకదా!

అనుష్టుప్

అయాచితః సుఖందత్తే
యాచితశ్చ నయచ్ఛతి
సర్వస్వం చాపిహరతే
విధి రుచ్ఛృంఖలో నృణామ్.

తేటగీతి

అడుగ కుండగ నఖిలసౌఖ్యంబు లిచ్చు
మ్రొక్కివేడిన చూపించు మొండిచేం
అంతతోపోక సర్వస్వ మాహరించు
ఇస్సిరో! విధియెంత యుచ్ఛృంఖలంబొ!

(ఇందులో ఉదాహరించిన తెలుగు పద్యాలు డా. మహీధరనళినీమోహన్ అనువదించిన భామినీ విలాసంలోనివి.)

"అహమ్"

శ్రీమతి రాఘవదత్త "పరమాత్ముని"

మృణ్మయ శరీరం..............(1)
మత్తైన మస్తిష్కం............(2)
సమయం బుద్బుదం..............(3)
(1) ప్లస్ (2) ప్లస్ (3) ప్లస్ అహం
ఈజ్ ఈక్వల్ టు జీవనం..............(4)

నిన్నటి దినం.........
ఈతను వెక్కడో? ఈ మనసెక్కడో?
నేటి ఊహలు.........
ఉరకలు తీసే పాలపొంగులు
నేటి ఆశలు.........
గగన వీధుల గాలిగోపురాలు.

జీవనం.........
రంగుల హంగుల సుందర వనం
కాని తప్పని వాస్తవాలు.........
ఊహల పాల పొంగులపై నీటి జల్లులు
ఆశల గాలి గోపురాల కూల్చే ప్రభంజనం.
నిజం ముందు.........కల నిస్తేజం!
రంగుల వలలో మిగిలింది
ఆశలు, ఊహలు ఇంకిన
జీవనం...............(4)
బరువు బాధల కాననం
కరిగిన కల
నిర్వీర్యమైన అల.

"అహమ్"

రేపటి దినం.........
ఈ మనుగడ ఉందో.........లేదో?
ఉంటే.........మరోదినం

(1) మృణ్మయ పాత్రి పగిలిపోదా?
(2) పాత్రిలోని మత్తైన మధువు నేలచిందిపోదా?
(3) బుద్బుదకాలం నిండిపోదా?
(4) మైనస్ (1) ప్లస్ (2) ప్లస్ (3)
ఈజ్ ఈక్వల్ టు అహం

మిగిలిన ఈ అహం
కాక తప్పదు అనంతంలో ఐక్యం.

అస్థిత్వం కోల్పోయిన ఈ అహం
మళ్ళీ.........
ఎప్పుడో?
ఎక్కడో ?
ఎలాగో ?
ఏమో............!

విశ్వవిజేత వ్యక్తిత్వాన్నే వదులుకుంటాడా?

శ్రీ ముద్దసాని రాంరెడ్డి

మానవుడు తనకున్న ధారణాశక్తి కంటె అధిక శక్తినీ, ఇంకా అధిక పరిమాణపు మేధాసంపత్తిని ఆకాంక్షిస్తున్నాడా? వృద్ధాప్యమే రాగూడదని అభిలషిస్తున్నాడా? మృత్యువును తరిమివేయాలని ఉబలాట పడుతున్నాడా? తన బిడ్డలయొక్క రంగు, రూపు, ఆకారం అపురూపంగా అనుపమానంగా ఉండాలని ఉవ్విళ్లూరుతున్నాడా? శక్తి యుక్తులున్న మనిషి కనాదినుండి కొన్ని ఆశలు ఆశయాలు ఉండబట్టే ప్రపంచ మీనాడు ఇంతగా పురోగమించింది. మానవుని ఉఛ్వాసనిశ్వాసాల్లో ఉబలాటం ఉన్నన్నాళ్లు ప్రపంచ ప్రగతి కుంటుపడదు.

విశ్వవ్యాప్తంగా వికసిస్తున్న వైజ్ఞానిక పరిశోధనలరీత్యా, సాధింపబడుతున్న నూతనాంశాలు, కనుగొంటున్న కొంగ్రొత్త విషయాలను దృష్టిలో ఉంచుకొని పరిశీలిస్తే, మానవుని మనుగడలో అనూహ్యమైన మార్పులు రాగల సూచనలు కనుచూపు మేరలో కానవస్తున్నాయి. విప్లవాత్మకమగు వైజ్ఞానిక ఫలితాల ననుసరించి వంశవారసత్వ లక్షణాల సంక్రమణ పరిణామములకు పరిధులను నిర్ణయించటం సాధ్యమనే అభిప్రాయం శాస్త్రజ్ఞులలో ప్రబలుతున్నది. జీవశాస్త్ర పరిశోధనల ననుసరించి రెండేండ్లక్రితం నోబెల్ బహుమతిగ్రహీత డా॥ హరగోవింద ఖురానా కనిపెట్టిన కృత్రిమ జీవకణోత్పత్తి ఇందుకు ప్రబల నిదర్శనము. వంశపారంపర్య గుణదోష సంక్రమణం భావి సంతతికి సంప్రాప్తించకుండా అరికట్ట గల్గినవాడు, వర్తమాన సమాజపు సాంఘికాచారములలో, నైతిక విలువల్లో, రాజకీయ నీతిలో, ఆధ్యాత్మిక ఆలోచనపు పంథాలో విప్లవాత్మకమైన మార్పులు సంభవించక తప్పదు.

పునరుత్పత్తి రంగంలో సంశోధించబడిన ఫలితాలిప్పటికే ప్రపంచప్రజాలిని విస్మయ చకితులను చేయడమేగాక; లోగడ శాస్త్రీయ కల్పనలుగా గోచరించిన అంశా లీనాడు కల్పనలుగా నిలిచిపోలేదు. ఒక దశాబ్దం క్రితం డా॥ ఇ. ఎస్. ఇ. హాఫెజ్. వాషింగ్టన్ విశ్వవిద్యాలయ జీవశాస్త్ర నిపుణుడు, జర్మనీలోగల తన వైజ్ఞానికమిత్రునితో ఒక వంద గొర్రెల జీవకణాలను ఒక కుందేటి గర్భకోశంలో నిక్షిప్తంచేసి తనకు పంపించవలసిందిగా అభ్యర్థించాడు. ఆ బీజాణువులన్నీ కొన్ని రోజులదాకా ఒకే గర్భకోశంలో తల్లి గర్భంలో పెరిగినట్లే, శాస్త్రీయ పద్ధతిలో పోషింపబడినాయి. ఆ విధంగా పోషింపబడిన గర్భస్థ జీవకణాలను డా॥ హాఫెజ్ తన పరిశోధనాగారంలో విడదీసి ఒక్కొక్క దానిని వేరువేరు గర్భకోశాల్లో జొప్పించి నవమాసాల్లో నవచైతన్యంతో జన్మించునట్లు కృషిచేసి కృతకృత్యుడైయ్యాడు. గొర్రెలపై జయప్రదంగా ప్రయోగింపబడిన యీ పద్ధతి మానవసంతానోత్పత్తికెందుకు వర్తింపచేయకూడదని డా॥ హాఫెజ్‌గారి వాదన. వారి ప్రయోగాన్ననుసరించి ఒక దశాబ్దంలో వైజ్ఞానికాభివృద్ధి పకడ్బందీగా ప్రగతి పథాన పురోగమిస్తే, ఒక శుభోదయాన నాగరిక గృహిణి మానవ బీజాణు భద్రాగారమునకు వెళ్ళి, అక్కడ పుష్ప, ఫల, వృక్ష సంతతి వంగడాలను భద్రపరచిన చందాన, పాకెట్లలో ఘనీభవదాకృతిలోగల మానవ బీజాణువుల రకాలను పరిశీలించి, ఆవిడ కెలాంటి శిశువుకావాలో నిర్ధారించుటకుగాను, బీజాణువు పాకెట్లపై వ్రాసిపెట్టిన విషయాలను అవలోకించి, ఒక పాకెట్‌ను ఎంపిక చేసుకువెడుతుంది. పాకెట్లపైన పుట్టనున్న శిశువుయొక్క లింగము, అంగముల తీరు, రంగు, రూపు, జుట్టు పొంకము మొదలయిన వివరాలన్నీ స్థూలంగా వ్రాయబడి ఉంటవి. మాతృత్వము నాకాంక్షించు మగువ తనకిచ్చవచ్చిన పాకెట్‌ను ఖరీదుచేసుకొని, కుటుంబ డాక్టరు సహాయంతో, ఏతద్బీజాంకురాన్ని తన

గర్భకోశంలో భద్రపరచుకొని మాతృమూర్తియై నవ మాసాల్లో మనోరథవాంఛానుసారం ముద్దులపాపను కంటుంది. శాస్త్రజ్ఞులీ రంగంలో మరో అడుగు ముందుకువేసి, భవిష్య దంబ పురిటివేదన పడకుండానే పిల్లలతల్లి కావచ్చు నన్నారు. శుక్లశోణితములను కొన్ని రసాయనపదార్థాల సంలీనీకరణ సహాయంతో టెస్ట్‌ట్యూబ్‌లోఉంచి, నవమాసాలు పెంచి బిడ్డను బడయవచ్చునని రుజువు చేయనున్నారు. టెస్ట్‌ట్యూబ్ శిశువులే అవతరించే పక్షంలో, పూబోణి ప్రసవవేదన ప్రమాదాల నుండేగాక, శిశుజనన ప్రమాదాలు, శైశవారిష్టాలు, వంశానుగతరుగ్మతలు బారినుండి మునుముందే బయటపడి, నివారణోపాయముల నన్వేషించడానికి వీలు కలుగుతుంది.

పిండము నావరించియున్న ద్రవపదార్థాన్ని పరీక్షించి, పుట్టనున్న శిశువు ఆరోగ్యంగా పుడుతుందా లేక అంగవైకల్య ప్రాప్తి కలుగుతుందా ! అన్న అంశంపై ఇటీవల ప్రయోగాత్మక పరిశీలనలు చేసిన గ్లాస్కో మెడికల్ ఇన్‌స్టిట్యూట్ డాక్టర్లు ఇదమిద్ధమైన నిర్ణయానికి వచ్చినట్లు ప్రకటించారు. ముప్పది మంది గర్భిణులు గర్భస్రావం కోరకువచ్చిన వాళ్లపై ప్రయోగాలుచేసి వారిలో ఒకరికే అంగవైకల్యం కల శిశువు పుడుతుందని తెలపడం జరిగింది. పిండము నావరించిన ద్రవంపై మరొక ప్రయోగం జరిపి జన్మించనున్న శిశువు స్త్రీయో, పురుషుడో అన్న విషయాన్ని ఆదిలోనే ప్రకటించవచ్చునని వారు ఉద్ఘాటించారు. పిండము వృద్ధిచెందేటటువంటి జీవరసాయన పదార్థంలో కొన్ని మార్పులు చేర్పులు చేయుడంవలన మన ఆశయాల కనుగుణమైన సంతానాన్ని బడయవచ్చు ననీ, సంతానంలో పొడసూపనున్న వారసత్వ లక్షణ గుణ దోషములను నిర్మూలించ వచ్చునని ప్రసిద్ధ జీవాణు శాస్త్రవేత్త, నోబెల్ బహుమతి గ్రహీత డా॥ హర గోవింద్ ఖురానా పరిశోధన ఫలితాలు విశదం చేస్తున్నవి. డా॥ ఖురానా కృత్రిమంగా సృష్టించిన జీవాణువుల ఆధారంగా వారసత్వలక్షణ సంక్రమణం ద్వారా ప్రాప్తించు కొన్నిరకాల శారీరకమైన, మానసికమైన మెదడునకు సంబంధించిన జబ్బులను నిర్మూలించ వచ్చుననీ, క్యాన్సర్‌లాంటి భయానక వ్యాధులను తుడిచి పెట్టవచ్చునని ప్రకటించారు. డా॥ ఖురానా పరిశోధనలు ఆధారంగా బెంగుళూరులోగల 'ఇండియన్ ఇన్‌స్టిట్యూట్ ఆఫ్ సైన్స్' వారు 'జీన్' ల విధులను కూలంకషంగా తెలిసికొనేందుకు, వాని ఆంతరంగిక రహస్యాలను భేదించేందుకు ఒక బృహత్తర కార్యక్రమాన్ని రూపొందించారు. ఈ జీన్లు అనబడేవి 'డయాక్సి రిబో న్యూక్లియిక్ ఆమ్లము Deoxy Rebonucleic Acid (DNA) తో కూడియుండి జీవకణం ఎలా రూపొందాలో, అది ఎలాంటి విధులను నిర్వర్తించాలో మొదలుగాగల అతి సంకీర్ణ ప్రజనన సమాచారాన్ని ప్రసారంచేసే ప్రధాన విభాగంగా పని చేస్తూవుంటుందని జీవశాస్త్రజ్ఞులు చెబుతున్నారు. జీవాణు రసాయనిక పదార్థములను పరిమిత పరిధిలో ఉంచి, వారసత్వలక్షణాలను పకడ్బందీగా శిశువులో ప్రవేశ పెట్టేవి యీ 'జీన్లు'అనబడు కణములే ! వీని ప్రత్యేక విధులు, వాటిని నిర్వర్తించే పద్ధతి ఇంకా విస్పష్టంగా శాస్త్రజ్ఞులకు అవగతం కాలేదు. అది తెలిసిననాడు, వాటిపై సంపూర్ణాధికారం పొందిన నాడు, మానవుడు వాటిని తన అభీష్టానుసారం నడిపించి 'వారసత్వ లక్షణ సంక్రమణ పద్ధతికి' పూర్ణానుస్వారం పెట్టవచ్చు. అప్పుడు మానవుడు సంపూర్ణాధికారంతో మాధవునితో ఢీకొనడానికి ఆస్కారం కలుగుతుంది. అప్పుడు భూప్రపంచంలో జరా రుజా పీడన లుండవు. బెంగుళూరు వైజ్ఞానిక సంస తోపాటు, అమెరికాలోని మెసాచుసెట్సు టెక్నాలజీ ఇన్‌స్టిట్యూట్, కెనడాలోని నేషనల్ రీసెర్చి కౌన్‌సిల్ లాబ్స్ యీ 'జీన్ల' సంయోగ కరణ సిద్ధాంతంపై పరిశోధనలు సాగిస్తున్నవి.

జీన్లపై మానవుడు అధికారం పొందిననాడు, భూప్రపంచం నందన వన మవుతుంది. ఇక అందులో నివసించేందుకు అర్హతగల భావిసంతానంలో అన్ని ప్రపంచ జాతుల సద్గుణాలు మూర్తీభవించేట్లు కృషి చేయడానికి ఇదమిద్ధమైన కార్యాచరణ సంవిధానాన్ని రూపొందించలేక ధర్మ సందేహాలకు లోనవుతాడేమో? వర్తమాన సమాజపు నైతికము, ధార్మికము సాంఘికము లైన కట్టుబాట్ల ననుసరించి భావితరాల వారికి కొన్ని అనివార్యపు చిక్కులు రాకతప్పవు. ఉదాహరణకు: కృత్రిమ గర్భ ధారణ పద్ధతిని తీసుకుందాము. ఈ పద్ధతి ననుసరించి ప్రతిసంవత్సరం ప్రపంచంలో కొన్ని వందల శిశువుల జననం జరుగుతున్నది. ఇలాంటి పద్ధతిలో జన్మించిన బిడ్డలు 'ధర్మపిండాల'తో

సమానులని అప్పుడే కొన్ని రాజ్యాల న్యాయస్థానాలు తీర్పులిచ్చాయి. కృత్రిమ గర్భధారణ వ్యభిచారంతో సమానమని తమ తీర్పులు ఇచ్చారు. గుప్తంగా ఉంటూ గర్భధారణకు ఇంద్రియదానం చేసిన దాత వ్యభిచారియగునా? క్షుభిత భర్త, కృత్రిమంగా బిడ్డను కన్న తన భార్యను మరియు ఆవిడకు గుప్త శుక్ల దానంచేసిన విటుణ్ణికూడా కోర్టుకీడ్చి, సహధర్మ చారిణితోపాటు దోషులుగా నిలుపేందుకు అస్కారం ఉంటుందా? వర్తమాన న్యాయ చట్టాలకు కృత్రిమ గర్భధారణా పద్ధతి ననుసరించుటకు గాని నిరోధించుటకు గాని శక్తి చాలకుండా వుంది.

ఆయా రంగాలలో ప్రపంచ మేధావులుగా ఖ్యాతి గడించిన మహాపురుషులు చేసే వీర్యదానమును గుప్తంగాఉంచి, అలా స్వీకరించి సేకరింపబడిన శుక్ల మును 'శుక్ల సేకరణ బ్యాంకు'లలో శీతలీకరణచేసి భద్రపరచి, ఒక తరం గడిచినాక, వాళ్ళ వీర్య మును అభిలషించిన అధునాతన దంపతులకు అందు బాటులో ఉంచాలని నోబెల్ బహుమతి గ్రహీత డా॥ హెర్మన్ ముల్లర్ అభివ్యక్తీకరించారు. అలాంటి సౌకర్యం కలిగినప్పుడు, నాగరిక లోకం అందు కంగీ కరించినపుడు, మేధావులు కావాలనుకున్న దంపతు లకు తమబిడ్డ హైందవతత్త్వవేత్తగా రూపొం దాలో, జర్మన్ శాస్త్రవేత్తగా రాణించాలో, అమెరికా రాజనీతిజ్ఞుడుగా భాసించాలో, లేక ఫ్రాన్స్ కవి సమ్రా ట్టుగా అవతరించాలో నిర్ణయించు కోవడానికి శుక్ల సేకరణ బ్యాంకులు తోడ్పడతాయని డా॥ ముల్లర్ సలహా ఇచ్చారు.

గర్భధారణావకాశాలు అధికమై, శుక్ల స్వీకరణ మరియు ఎంపిక పద్ధతులందు గల అవరోధాలు సడలింపబడినతర్వాత, దంపతులే గాకుండా, ఒక యువ తికి బదులు మరొక మానవతి గర్భం ధరించడానికి అవకాశాలు సుకరమవుతాయి. అనగా గొడ్రాలుగానే ఉండిపోయే దుస్థితి స్త్రీజాతి కుండబోదు. ఆవిధంగా మన భావిసమాజం ఒక వినూత్నశకమునకు అంకు రార్పణ చేయుగలదు. అప్పుడు భారతీయుల సంతానం చైనాలో, చైనీయుల సంతానం—ఆఫ్రికాలో, ఆఫ్రి కనుల సంతును అమెరికా జాతీయులు నవమాసాలు మోసి, పెంచి పోషించడానికి మార్గాలు సుకరమవు తవి. ఎపుడో చచ్చి ఏదేశపు స్వర్గాన్నో అలంకరిం చిన కీర్తిశేషులు భవిష్యత్కాలంలో తండ్రులై పోవచ్చు. కన్యలు కన్యాత్వమును వీడకుండా 'అపర కర్ణుల'ను పొందవచ్చు. ఒకయువతి మరో మగువకు బదులు పురిటిబాధలను భరించి పుత్రోత్సాహం పొంద వచ్చు. ప్రేమకు పెళ్ళికి గల అవినాభావసంబంధం ఆనాడు అంతం కావచ్చు. కొందరు అదృష్టజాతకులు వేల సంతుకు పితరులు కావచ్చు. ఆశించిన సంతును పొందడానికి అర్రులుచాచే దంపతులకు పర్మిట్ల అవసరం కలుగవచ్చు. ఇన్ని మార్పులు రాగల, వచ్చేం దుకు అవకాశం ఉన్న సమాజంలో సనాతన వారసత్వ సిద్ధాంతానికి స్థిరత్వం ఉంటుందా? అప్పుడు భరద్వాజ సగోత్రానికి బదులు బర్ట్రండ్ రసెల్ గోత్రానికి అంకురార్పణ జరిగిపోతుందేమో? ఆపైన వంశ వృక్షాన్నిపట్టుకు ప్రాకులాడే పెద్దలుగాని, పితృదేవత లకు పిండప్రదానంచేసే ప్రకాండులుగాని, ఉండ రేమో!

మరొక ముఖ్యవిషయం ఏమంటే, మానవ శరీరపు బహిరంతర్భాగాలేవి చెడి పనికిరాకుండా పోయినా, వాటిస్థానే కృత్రిమాంగములను అమర్చి మనిషి స్వరూప స్వభావాలనే మార్చివేయగల వెలుగు యుగంలో వ్యక్తియొక్క వ్యక్తిత్వంకుంటుపడి, ఆలోచనా సర ళిలో మార్పురాకుండా ఉంటుందా? ఉదాహరణకు, ప్లాస్టిక్ కనుపాపలతో స్టీలు ఎముకలతో, డ్యాక్రన్ ధమనులతో, ఎరువుతెచ్చుకొని అమర్చుకున్న మూత్ర పిండముతో, కాలేయముతో, గ్రంథులతో, అణుశక్తి చోదితమైనకృతకహృదయకోశంతో,రాగితీగల నరాలతో, కట్టెకాళ్ళతో నడివీధిన నడిచే నరోత్తమునికి పూర్వా శ్రమపుపోకడలు ఉంటాయంటే విజ్ఞులు విశ్వసిస్తారా? వీటన్నిటికి తోడు పాడైన పాత మెదడుస్థానంలో సరి కొత్త మెదడును అమర్చే శుభవసంతం కనుచూపుమేరలో ఉందని శాస్త్రజ్ఞులు ఉద్ఘోషిస్తూఉంటే, ఇక ఇన్నిటిని మార్చుకున్న మానవుణ్ణి పాతరంగయ్యని ఎలా అంటాము? ఒకవేళ సమాజము అతణ్ణి పాతరంగయ్యగా గుర్తించి మన్నించినా, ఇంట్లో అతని భార్య మన్నించి చేరదీయవద్దా? అతనిలో శారీరకమైన భౌతిక మైన మార్పులకు తోడు, మానసిక పరివర్తనం కలిగి పాత భార్యను తిరస్కరించి, పాత ఉద్యోగానికి రాజీనామా ఇచ్చి, పాతస్నేహితులను దూరంకొట్టి, పాత వాతావరణాన్ని

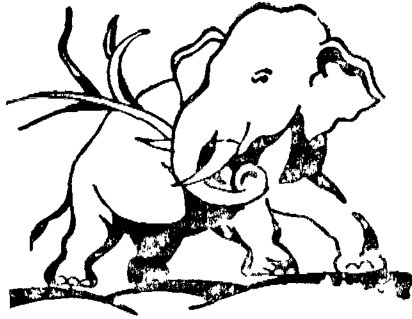
త్యజించి, కొత్తపుంతల తొక్కవచ్చు. విజ్ఞానశాస్త్రం వికసిస్తున్నకొలదీ, మనిషిలో పనిచేయకుండా చెడి పోయిన అవయవాలస్థానే కృత్రిమాంగాలను రూపొందిస్తూ, ఒక శుభోదయాన అతని ఆయువుకే అమృతంపోసే శుభఘడియ చేజిక్కవచ్చు. అది అద్యతనభావిలో సాధ్యంకాకున్నా, ఆశాజీవి—బ్రతుకుపై గల తీపికొద్దీ తన కళేబరాన్ని ఆ శుభదినంకోసం ఘనీభవింపజేసుకొని భద్రపరుచుకొనవచ్చు. అట్టి ఆశతోనే ఇటీవల అమెరికాలో ఒక డాక్టరు చనిపోయిన తన భార్య కళేబరాన్ని ఘనీభవింపజేయడంలో కృత కృత్యుడైనాడు కాని ప్రభుత్వము, న్యాయశాస్త్రాలు అతని ఆశయాలను ఈడేరనీయలేదు. ఒకవేళ మనిషి కళేబరాన్ని మట్టిపాలు చేయడానికి బదులు ఫ్రిజ్‌లో పెట్టి భద్రపరిస్తే, అతని స్థిరచరాస్తుల మాటేమిటి? అతని విధవ, కాదు వధువు - మరియు సంతానము, అతనియొక్క ఆస్తిపాస్తులను అనుభ వించడానికి సంఘం సమ్మతిస్తుందా? ఒక వ్యక్తి వీలునామా ననుసరించి అతని కాయాన్ని ఘనీభవింపజేయకపోతే, అట్టి చర్య హత్యానేర సదృశ మవుతుందా? ఇన్ని—ఇంకా ఎన్నో సమస్యల తాకిడిని తట్టుకొని, మంచి చెడుల పర్యవసానమును పసిగట్టి, భావిసమాజం పయనించాల్సి ఉంటుంది. ఉదాహరణకు: 'శరీరము—ఆత్మ' సమస్యలను ఇంచుక స్పృశిద్దాము. వ్యక్తికి సహజ మరణం ప్రాప్తిస్తే, అతని కళేబరాన్ని సత్వరం శీతలీకరణంచేసి మళ్ళీ ప్రాణప్రతిష్ఠ చేసిన తర్వాత ఆ వ్యక్తియొక్క పాత ఆత్మే అతని కాయంలో తిరిగి తిష్ఠవేస్తుందా? లేక కొత్తఆత్మ ఆవిర్భ విస్తుందా? ఒక వ్యక్తియొక్క హృదయాన్నీ, మెదడును కారణాంతరాలవల్ల తొలగించి, వాటిస్థానే కొత్తవాటిని పెట్టి, పునరుజ్జీవింప జేసినతర్వాత అతనిలో నివ సించేది పాతఆత్మా లేక కొత్తదా ? కొత్త పాతల పితలాటకంలో పడి పాత ఆత్మవాదం పసలేని పిచ్చి వాదంక్రింద పరిగణింప బడుతుందా ? లేక ఆత్మా నాత్మ విచికిత్సకే కొత్త సిద్ధాంతాన్ని అంట గట్టా ల్సిన స్థితి పడుతుందా ?

ఇదిలా ఉండగా, తల్లిగర్భంలోనే శిశువుయొక్క మెదడు పరిమాణాన్ని పెంచి అద్భుత మేధాశక్తిని వైజ్ఞానిక పద్ధతులద్వారా సముద్భవింప జేయవచ్చునని కెనడాకు చెందిన ప్రముఖ మేధశ్శాస్త్ర ప్రవీణుడైన డా॥ వైల్డర్ పెన్‌ఫీల్డ్ కొంతకాలం క్రితం ప్రక టించారు. ఇతని పరిశోధన ననుసరించి, మెదడులో గల ఒక భాగాన్ని విద్యుత్ప్రసరణంద్వారా ఉద్దీపింప జేసినట్లయితే,మానవుడేనాడో విస్మరించిన విషయాలను పునఃఉచ్చరింప జేయవచ్చునని నిర్ధారింప బడింది. మత్తు మందులద్వారా మైకం కలిగించి, అపస్మారక స్థితిలోవున్న వ్యక్తిచేత గత స్మృతులను వల్లింప జేయవచ్చునని నిరూపితమైంది. అన్ని విషయాలను అన్ని కాలాల్లో విస్మరించకుండా స్మృతి పథంలో వుంచుకునే ధారణాశక్తి మానవుడికి చేకూరిన నాడు, అవసర సమయాల్లోవాటిని తు.చ. తప్పకుండా పాటించి అభివ్యక్తంచేసే శక్తి కలిగిననాడు దాని పర్యవసానము ఉపయోగాదులు ఎలాఉన్నా మానవుడి ధీశక్తికి నీరాజన మెత్తకుండా ఉండగలమా ? మెదడులోగల విద్యు త్కణములందు, ఎలెక్ట్రోరసాయనిక పదార్థములకు తోడుగా కొన్ని ధారణాత్మక పరమాణువులు మిళి తమై వున్నాయి. అట్టి పరమాణుపదార్థ నిర్మాణంలో కృత్రిమ వైరస్‌లను ఇంజక్ట్ చేయడంద్వారా అద్భుతమైన మార్పును సాధించి, మానవుని ఆలోచనా శక్తికే అనుపమస్ఫూర్తిని చేకూర్చ వచ్చునని శాస్త్రజ్ఞుల ప్రవచనము.

మెదడుకి మేతపెట్టే మనోభాలను ఉల్లే ఖించేందుకు కారణమేమనగా; నేటి నవనాగరికసమాజం అవ్యతనభావిలో ఎదుర్కొనే ప్రధానమైన ప్రశ్న లలో మానవుని మనుగడకు ధ్యేయమేమిటి?సంస్కార సమాజం ఏ సదాశయాల నాకాంక్షించి గమ్యానికి పురో గమిస్తున్నది ? అన్నవి చర్చనీయాంశాలు. వీనికి సరియైన, సమంజసమైన, సమర్థనీయమైన, సమా ధానాలు సకాలంలో ఇంగితజ్ఞులు, విజ్ఞులు, అన్వే షించకుంటే వైజ్ఞానికవిశ్వమే విశ్వమానవుణ్ణి

వినియోగించు కుంటుంది. పర్యవసానంగా, మానవుని మానవతకు, సంస్కారానికి, నీతికి, తీరనిలోపం కలుగక తప్పదు. వైజ్ఞానిక ప్రపంచం ప్రసాదించే కొన్ని దుష్పరిణామాలపట్ల అడపా తడపా వైజ్ఞానిక వేత్తలు, రాజనీతిజ్ఞులు, మతాచార్యులు, మానవతా వాదులు హెచ్చరికలు చేస్తూనే ఉన్నారు. కాని వారే సమాజంలో తలఎత్తే సర్వ సమస్యా సముద్రాల పూర్వాపరాలను మథించి నిగ్గుతేల్చి మానవాభ్యుదయానికి అమృతభాండాన్ని అర్పించే సర్వజ్ఞులుకారు. సమాజంలో నివసించే సామాజికు లందరి పైనా కొంత కొంత బాధ్యతవున్నది. భవిష్య త్తెనుభూతం వికృత దంష్ట్రాకరాళంగా విశ్వవిజేతను కబళించేందుకు అదను చూస్తున్నది. విశ్వాన్ని జయించిన విశ్వవిజేత, సృష్టికి ప్రతిసృష్టి చేయగల స్రష్ట; మానవ శరీరాలను మస్తిష్కాలను మార్చగల మహిమాన్వితుడు; భావి తరాల భావ వాహినులకు నూతనోత్తేజాన్ని కలిగించే ప్రజ్ఞాశాలి; వైజ్ఞానికపు వెలుగును మానవప్రపంచాన్ని పీడిస్తున్న ఆకలి, అజ్ఞానం, అసమానతలు అనబడే తిమిరచ్ఛటలను పారద్రోలడానికి వినియోగించుకుంటె ప్రపంచం మూడుపూలు ఆరు కాయలుగా అలరారగలదు.

(డా॥ హరగోవింద ఖురానా పరిశోధనవ్యాసం ఆధారంగా).

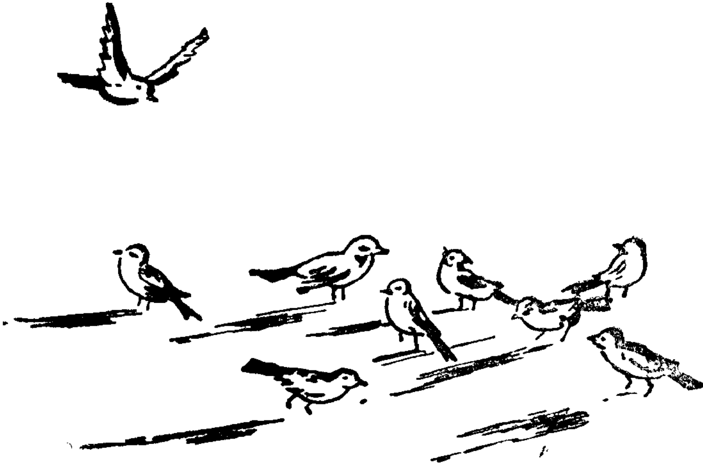
నేను - వాడు

డా. ముదిగొండ శివప్రసాద్

ద్వేషాన్ని బీజాన్నిగా నాటి విషాన్ని పండిస్తాడు వాడు
త్యాగాన్ని మేఘాన్నిగా వర్షించి అను
రాగాన్ని చిలికిస్తాను నేను—
మాటల మంటలతో మానవోద్యానాలను
వంటకట్టెలుగా దహిస్తాడు వాడు
జీవన చందనకాండాన్ని అరగదీసి
సుగంధాన్ని లోపలా వెలుపలా నింపి
శరీరాన్ని కాలప్రవాహంపైన వంతెనగా అమర్చి
చైతన్యాన్ని నానుండి స్వేచ్ఛగా నడిపిస్తాను నేను
ఆరడుగుల దేహంతో అనంతవిశ్వాన్ని ఆక్రమిస్తూ
పిడికిలికందని మనసుతో పరమోన్నత రహస్యాలు భేదిస్తూ
ఛేదిస్తూ
జీవితాన్ని లోకంలో పరుసవేదిగా ప్రసరిస్తూ ప్రవహిస్తూ
శబ్దాన్ని నిచ్చెనగా చేసికొని జగత్తు వెనుకముందులు చుంబిస్తూ
సృష్టికందని కాలంనుంచి సాగివస్తున్న నిత్యపథికుణ్ణి నేను.
ఇంద్రచాపంలాంటి చంద్రతాపంలాంటి కర్పూరకరండంలాంటి అనంత
కాల కళికను నేను — దీప లతికను నేను !
పసిత్వాన్ని పశుత్వంపెట్టి హెచ్చవేసి
కసిత్వాన్ని సంకలనంచేసి
అజ్ఞతను తురాయిగా అధికారదాహాన్ని అంగరఖాగా దాల్చి
కొరివి చేతబట్టుకొని కాటికాపరిగా తిరుగుతాడు వాడు
గొంతెమ్మ కోరికలతో పగలే లాంతర్లు పుచ్చుకొని ప్రగతిని నటించే
పుట్టంధువు–క్షణికవాది–వాడు !
తూర్పును ఉపాసిస్తాను నేను

తిమిరాన్ని ప్రేమిస్తాడు వాడు
మంచికి మమతకు సమతకు ప్రచారకుణ్ణి పరిచారకుణ్ణి నేను
వంచనకు అవకాశవాదానికి అసత్యజీవనానికి అవతారం వాడు.
శారదపాదమంజీరాన్ని నేను
సాంస్కృతిక జాహ్నవిని గగనధునిని డ్రైనేజిలోకి దింపే
చిత్రగుప్తుడు—శబ్దవర్తకుడు వాడు.
రేపంటే ప్రేమ నాకు
నిన్నంటే భయం వాడికి
బ్రతికిన శవం వాడు
మృత్యుంజయంతో విజేతనైన
మానవాత్మను నేను
భారతీయత నా పేరు.

———

కీ॥ శే॥ గాడేపల్లి వీరరాఘవ శాస్త్రిగారి ఆశుకవితా ప్రగల్భత

శ్రీ సి. వి. సుబ్బన్న శతావధాని

"ఆగునె వీరరాఘవుని ఆశువు?
పార్థశర ప్రయోగమే ఆగిన నాగుగాక"

అని గర్జించిన ఆశుకవి కేసరి శ్రీ గాడేపల్లి వీరరాఘవ శాస్త్రి.

ఖర సం॥ చైత్ర బ 7 గురువారము, వృశ్చిక లగ్నమున జన్మించిన శ్రీ శాస్త్రిగారి వాక్స్థానము సప్తమ భాగవతుడైన కుజదృష్టి చే దీప్తమై ప్రతి పక్షులు నిలువ చోటిచ్చినది కాదు. గురుమహాదశ 16 సం॥ పూర్ణముగ భోగించి, శనిమహాదశలో శని భుక్తిలో కాలధర్మము పొందిరి. కాలాకృతియైన శనైశ్చరుడు లగ్నపంచమాధిపతుల దశమసప్తమ దృష్టులతో జూచుచు రాజ్యమున నుండెను.

వీరు – కర్నూలు, నెల్లూరు, గుంటూరు, అనంతపురము, బళ్లారి, ఆనాటి నైజాము రాజ్యమున విశృంఖలముగా సంచరించి 25 శతావధానములు, 64 అష్టావధానములు చేసిరి.

'అల్లసానిపెద్దన తన కవిత్వము గురించి పద్యమాలిక చెప్పెనుగదా! మీ కవిత్వము గురించి మీరేదైన మాలిక ఆశుగా చెప్పగలరా?' అని యెవరో ప్రశ్నింపగా, శాస్త్రిగారు గడగడ 48 చరణములు చెప్పిరట. పెద్దన పద్దెము 29 చరణములే. శాస్త్రి గారి పద్యము ఆశుధారయని చూచినంతనే స్ఫురించును. పెద్దనపద్యము ఆలోచించి, తూచిచూచి, పూర్వార్థము జిలుగుతెలుగుగా ఉత్తరార్థము స్నిగ్ధ సంస్కృతముగా తీర్చిదిద్ది రచింపబడినది. ఈ విషయము శయ్యాపాకములే స్ఫుటీకరించును.

శాస్త్రిగారు నవరసనిర్వాహణమునందు తమకు గల వైదగ్ధ్యము నలవోక చెప్పికొనిరి.

'హాస్యరసంబు దెల్పుచో బోరన పొట్టచెక్కలయి పోవలె' నట.

'శృంగారము జూపుచో– విషమగహ్వార వాసము జేసి, నిర్జలాహారులునైన యోగులె, ఒయారు లయారె! పయింబయిన్ రసంబూర నచింతురంచు విరహోదధి లోపలజేరి యౌవన ప్రారభమాణ యోషి దురువర్తుల మాంసల సుస్తనాగ్ర కస్తూరి పరీమళంబులకు చొక్కుచు దాసులుగావలెన్' అట.

సంకుసాల నరసింహకవి 'కవికర్ణ రసాయనము' నందు తన కవిత విన్నచో యతి విటుడగునని, విటుడు యతి యగునని వ్రాసికొన్నాడు. శాస్త్రిగారి ప్రతిజ్ఞ దానిని పోలినదే.

శ్రీ చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిగారి పద్యమాలికయు ఈ సందర్భమున పేర్కొనదగినది.

'విని, వినినంతమాత్రమున–ఒకానొక డెవ్వడు గాని తన్నుబిల్చిన నికవాని కుత్తరములేదు సరేకద! పల్కనేని, ఏమనదగు ఆ రసంబు నహహా! మహనీయ గుణాఢ్యుడెవ్వడో వినుతికి నెక్కగల్గిన కవిత్వ మహత్వ పటుత్వ సంపదన్‌గని రచియించె లేకునికి గల్గునె? యిట్టి రసప్రసార మంచును నదియే వచించుగద సొక్కుచు సోలుచు వెఱ్ఱివానిరీతిని మదిరార సంబు చవిదేలిన పూరుషుభాతి మందుపోల్కెను గనుపట్టి చొప్పడ వలెన్' అట. కావేరీనదీప్రవాహ

మునబడి వివశుడై సుడిగుండమున మునిగినట్లు శ్రవణమాత్రమున కావ్యరసకూలంకషలో బడవలెనని వెళ్లపిళ్లవారి తాత్పర్యము.

రాఘవశాస్త్రిగారు ఆశుప్రబంధాలు మున్నగు కృతులు దాదాపు పాతిక రచించిరి. వారి యూరు ఎఱ్ఱిగొండపాలెము. (కర్నూలు జిల్లా). దానినే సంస్కృతీకరించి రక్తనగాఖ్య పట్టణమనిరి. కొంత కాలము గద్వాలలో నుండిరి.

స్వవిషయము నిట్లు చెప్పికొనిరి:—'శా॥ పేరా? రాఘవశాస్త్రి, గాడెపలియన్ పేరింటిపే, రింక మాయూరా? రక్తనగాఖ్యపట్టణము, మా యుద్యోగమా? రాట్యభాస్త్రారుల్ మెచ్చ శతావధానకవితాసందర్భముల్ చూపి, సత్కారంబందుట, గద్దువాల్ నృపతి యాస్థానంపు విద్వత్కవిన్.'

శాస్త్రిగారి హాస్యధోరణికి ఉదాహరణముగా నొక చిన్న పద్యము చిత్తగింతురు. కళత్రస్థానగత కుజగ్రహమును శని చూచిన ఫలము వారికి ద్వికళత్ర యోగము పట్టించెను. పెండ్లికూతురును చూచుటకు బోయిరి. ఆ చిన్నది ఉత్తాలనిగ్రహులగు శాస్త్రిగారిని గన్గొని జడిసి, 'చాల పొడవుగ నున్నాడే' అనగా, ఆమె కడకు పద్యములు వ్రాసిపంపిరి.

'పొడవనివ నిజమె, విద్యకు
పొడవే, కీర్తికిని పొడవె, బుద్ధికి పొడవే,
పొడవే విత్తమునకు, ఇక
తొడవులకును పొడవె, మానుదువొ! పూనుదువో!'

శాస్త్రిగారు నంద్యాలనుండి మార్కాపురము నకు ప్యాసెంజరు ట్రెయిన్‌లో ప్రయాణముచేయుచు, దాని ఆలస్యమునకు విసిగి వేసరి ఆ బండిపై నొక సీసము చెప్పిరి. అన్ని పద్యములకంటె ఈ పద్యము బాగున్నది. మంచి నుడికారమున్నది: భావమున్నది.

'కనుపడు రాతితో, కదలాడు చెట్టుతో
చేసిన ముచ్చటల్ చేసి చేసి
వచ్చిన గుంటకై హెచ్చిన మిట్టకై
ఆగుచు సందియ మందియంది
యెగుమతి దిగుమతియే లేనిచోటుల
అధముల పనులకై ఆగి యాగి
యెదురైన పలిగూడ్సు కొదిగిన చోటుల
వచ్చువారికి సలామిచ్చి యిచ్చి
ఇంక మమ్మెంతకాల మీ హింసలోన
కూల్చదోయుదు తీవ్రత కొంచెమూని
కూరు చున్నట్టె మమ్మును కొంపజేర్చి
కుదుట పడనీవె! నంద్యాల కుంటికుక్క!'

పై సీసమున కావ్యోచిత శయ్యకలదు. ఇదే పాకము సాధింపబడినచో కావ్యరచన ముచ్చట గొలుపక పోదు. కాని, రాఘవశాస్త్రిగారి ధోరణి నిరంకుశ గీర్వాణశబ్దవర్షిణియై సభారంగమున సద్యస్స్ఫూర్తిగా నొకానొక అహో పుట్టించు ఇంద్రజాల విస్ఫూర్తికి ప్రాణముపోసెడిది. ఎంత దీర్ఘజటిలసమాసఘటన చేసిన అంత మహాకవి యనుకొను వ్యామోహము తిరుపతి వేంకటకవులు వీరవిహారముచేయు ఆ కాల మున గూడ నాటుకొనియుండెను. 'వీరరాఘవశాస్త్రి— దీర్ఘసమాస కవి' యను ప్రసిద్ధి యేర్పడెను. ఒక సారి గుంటూరులో శ్రీ పిశుపాటి చిదంబర శాస్త్రి గారు, గౌరావఝ్ఝుల రామకృష్ణశాస్త్రిగారు— 'రాఘవ శాస్త్రిగూడ అందరివలెనే సులభమైన సమాసములే వేయునే' అనిరట. అప్పుడు నిద్రమేల్కొన్న శాస్త్రి గారు—

'సులభంబైన సమాసమాయెనట,
దిక్పుద్ధాంత కాంతా నిరర్గళ లావణ్యమయ ప్రవాహ
విహార తత్కల్లోల మాలాతి నిర్మల
డిండీరకణాయమాన సుయశో రామా మనోహారి
వాగ్విలసద్భూషణు
నన్నెరుంగరొకో! దేవీ! యెంత మాటాడెజూ!'

అని ప్రారంభించి మూడు మత్తేభములు చెప్పిరట.

ఈ రీతిగా వేళలేదు, పాళలేదు—ఎప్పుడుబడిన అప్పుడు, ఎక్కడబడిన అక్కడ పద్యనిర్మాణము చేయు చునే యుండిరి. అట్టి పద్యరత్నముల ఏర్చి ఒక

వాల కూర్చువాడు లేకపోయెను. శ్రీ మద్దులపల్లి వేంకటసుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు చాటు చమత్కార పద్యము లనిన చెవికోసికొందురు. రాఘవశాస్త్రిగారు ఆ కావ్యతీర్థుని ప్రార్థించిరి. ఆ ప్రార్థనమునే పద్య బంధమున కావింపుడని కావ్యతీర్థు లడిగిరి. శతావధానిగారు సెలవిచ్చిన పద్యమిది:—

'అబ్రాశిస్థిత ధారుణీవలయ
భాషాచార్య సంస్తుత్య వా
క్సుబ్రహ్మణ్యులు నబ్బురంపడగ,
నీచుల్ కుంద సౌపర్వరా
జ బ్రహ్మేశముఖామరస్తుతి
కథాంచత్కావ్య నిర్మాణ శిల్పబ్రహ్మన్
ననుగూర్చి సాయము నొనర్పంజెల్లదే మిత్రమా!'

ఇది శార్దూల విక్రీడిత వృత్తము. రేఫఘటిత బకారప్రాసతో నడుపబడినది. ఎందుకు? ప్రాసస్థానమున కావ్యతీర్థ సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారికి తావు లేదు. పోగా 'శిల్పబ్రహ్మ' మిగిలినది. ఈ పదమెక్కడనైన యతియొద్దనైన ఇముడగలదు. శ్రీనాథుడు నైషధమున 'బ్రాహ్మీదత్త వరప్రసాద'తో ఆరంభించి, బ్రహ్మాండాది పురాణములు బ్రహ్మజ్ఞాన కళ రెండును కూర్చినాడు. ఇది అట్లుకాదు. కేవల ప్రాస దౌష్కర్యము, బంధజాటిల్యము నుద్దేశించి కూర్చబడెను. రాఘవశాస్త్రిగారు ఓజోగుణమునెంతగా గౌరవింతురో దీనివలన తెల్లమగుచున్నది. అవధానులు రజోగుణ కఠోరులై ఆశురచన కుపక్రమించినచో ఒకొక్కవేళ ఆ ధారావిశేషము జగదాశ్చర్య కరముగ నుండును.

'అన్నది మాటయేని, పురుషాకృతి చిహ్నముగాగ మూతిపైనున్నది మీసమేని—' ఈ ధర శ్రీ కొప్పరపు సోదరకవులది.

రాఘవశాస్త్రిగారి ప్రస్తుతపు 'బ్రాశి' పద్యమున 'శిల్పబ్రహ్మ' శబ్దము కొంతవరకు పరిగణింపదగియున్నది. శిల్పమనగా పద్యరచనా సంబంధి యతి గణప్రాస నిర్వహణ నిపుణత. ఆశుసమాపతితమైన యే శబ్దమునైన పద్యమున నిల్పి అన్వయము సాధించు పాండిత్యబలము వీరికున్నది.అంతకుమించిన కావ్యగుణము పద్యమున, పండించు నేర్పు వీరికి లేకపోలేదు. కాని అంత ఓర్పు మాత్రము లేకపోయినదని చెప్పక తప్పదు.

వీరరాఘవశాస్త్రిగారు సభాకవి. వారి పాండిత్య వైదగ్ధ్యములు అనల్పములు. అవధాన విద్యకు వన్నె తెచ్చిన మహామహులలో శాస్త్రిగారును గణనీయులు.

అప్పకవీయమునందలి యతులసంఖ్య- ఒక పరిశీలన

శ్రీ వంతరాం రామకృష్ణారావు

అప్పకవీయమున నలువదిఒక్క యతిభేదములు చెప్పబడి ఉన్నవి. వీటిలో కొన్ని యతులు అనావశ్యకములను అభిప్రాయము లోకములో కలదు. ఆ అభిప్రాయము లిట్లుండును. మువిభక్తియతి ముకార యతి అని రెండు యతిభేదము లక్కరలేదు. ముకార యతిలోనే మువిభక్తి యతని అంతర్భవింప జేయ వచ్చును. ఇట్లే అభేదయతిని అభేదవర్గ యతితో గతార్థము చేయవచ్చును. అనుస్వార సంబంధయతి, అనునాసికాక్షరయతి, ఋజుయతి, ఊష్మవిశ్రాంతి అనునవి ఒక్క సరస యతితోనే గతార్థములగును. అనునాసికాక్షరయతి, అనుస్వారసంబంధయతిలో చేరును. వికల్ప విరమణములో అంత్యోష్మ సంధి యతిని చేర్చవచ్చును. తద్భవవ్యాజయతిని విశేష వళిని కలిపి జ్ఞావడి అనుపేర నిర్దేశించ వచ్చును. ప్రాణియతిని వ్యంజనస్వరమైత్రికి సామాన్య లక్షణముగా జమకట్టవలెను. ప్లుతయుగ విశ్రామము కాకుస్వర వళిలోభాగమే అగును. ఋత్వసంబంధ వళిలో ఋత్యసామ్యవళిని కలిపి వేయవచ్చును. లుప్త విసర్గక స్వరవళి, వృద్ధివళి, అనునవి స్వరప్రధాన వడిలోనే చేరిపోవును. ప్రాసయతి, యతిభేద మని పించు కొనదు. స్వరప్రధానవళి అక్కరలేదు. స్వర మైత్రివళి ఒక్కటే చాలును. ఏకతరయతి, ప్రత్యేక యతి, భిన్నయతి అనునవి యతిభేదములు కావు. ఈ పక్షమున 41 యతులలో 18 యతులు తగ్గించ వచ్చును. ఇట్లు తోచినట్లెల్ల తగ్గించవచ్చు ననుట యేనా ? ఏవైన నియమములను పాటించవలెనా ? అన్నది ప్రశ్న. ఏ శాస్త్రమునందైనను వర్గీకరణ విషయమున కొన్ని నియమములు పాటింపబడుట సహజము. ఒక్క ఉపమాలంకారములో ఎన్నో అలంకార ములు గతార్థము చేయువచ్చుననరాదు—అట్లే యతుల సంఖ్యను తోచినట్లెల్ల కుదించవచ్చు ననుట పాడి కాదు. అప్పకవి యతుల సంఖ్యను పెంచుటలో పెట్టు కొన్న నియమములను నిపుణముగా పరికించినచో అనావశ్యకము లనబడుచున్న యతులలో పెక్కులు అనావశ్యకములు కావని చెప్పవచ్చును. యతుల వర్గీకరణ మును క్రింది నియమములను బట్టి పరిశీలించ నగును.

(1) యతులను వర్గీకరించునప్పుడు నాటి పరిణామ క్రమమును దృష్టిలో పెట్టుకోవలెను. ఈ నియమము ప్రకారము, మువిభక్తియతి, ముకార యతి వేరువేరుగా ఉండవలెను. ప్రాచీన కాలములో మువర్ణకము పు-బు, వర్ణములకు అభిన్నమని శాసన ములవల్ల తెలియుచున్నది. మువిభక్తియతికి ప్రాచీన కాలమునుండి ధారాళముగా ప్రయోగములు కలవు. పూర్వ లాక్షణికులు చెప్పిన పోలికవడి ఈ మువిభక్తి యతియే అని వారు చూపిన లక్ష్యములనుబట్టి స్పష్ట పడుచున్నది. 'పోలికవడి శీలముల్లమున కెనయనఁగా; భూలోకం బమరలోకమున కెనయనఁగా' అని కవిజనాశ్రయము. 'హరిచరణ సరోరుహములు నా హృత్సరసి లోనఁ బొదలుననంగన్' ఛందోదర్పణము— ముకార యతి కాలక్రమమున ఏర్పడినది. దీనికి ప్రయోగ ములుకూడ విరళములు. ఈ విషయమునే అప్పకవి 'నిలిపిరచ్చుట, నచ్చుటను ముకారయతు లటంచును గృతులన్' అని స్పష్టపరిచినాడు. కావున మువిభక్తి యతిని ముకారయతిలో అంతర్భూతము చేయవచ్చు ననుట సముచితము కాదు.

(2) తార్కికమైన పొడిగింపు మూలమున, ఒకచోట సమ్మతమైన మైత్రి, వేరొకచోటికి విస్తరించిన పక్షమున, అట్టి విస్తరణ పద్ధతి సూచితమగునట్లు యతిభేదములను వర్గీకరింపవలెను. ఈ నియమమునుబట్టి క్రింది యతిభేదము లావశ్యకములగును.

(i) అభేదయతి—అభేద వర్గయతి:

వబలు పరస్పరము యతిచెల్లుట అభేదయతి. 'వబయో రభేదః' అన్నది దీనికాధారము. వర్గయతిచే, బకారమునకు పఫభలకు యతిచెల్లును కావున బకార మిత్రములగు పఫభలు, బకారమిత్రమగు వకారముతో యతి చెల్లును. ఇదే అభేద వర్గయతి. మిత్రుని మిత్రులు తనకు మిత్రులన్న లోకన్యాయము ఇందు ఇమిడిఉన్నది. పఫభలకు మిత్రము బకారము. బకారమునకు మిత్రము వకారము. కనుక పఫభలకు వకారము మిత్రమన్నమాట. ఈ అభేద వర్గయతికి నన్నయ ప్రయోగములను అప్పకవి చూపెను. పాఠాంతరములను గ్రహించినచో ఈ అభేదవర్గయతి నన్నయ సమ్మతము కాదనవచ్చును. కాని పాఠాంతరములు తృప్తికరముగా కనబడవు. కాన ఇది ప్రాచీన సమ్మత మనుకొన వచ్చును.

(ii) సరసయతి —అనుస్వారసంబంధయతి—

సరసయతిచే నణలు మిత్రములుగాన అనుస్వార సంబంధయతి అక్కర లేదందురు. కాని యిది సరికాదు. పూర్ణబిందుపూర్వకములగు టఠడఢలకు బిందుయతిచే ణకారముతో యతిచెల్లును. ఇట్లే పూర్ణబిందు పూర్వకములగు తథదధలకు, నకారముతో యతిచెల్లును. నణలకు సరసయతిచే మైత్రికలదు. కాన నకారమిత్రములు, ణకార మిత్రములు, పరస్పరమిత్రము లగుచున్నవి. ఇదే అనుస్వార సంబంధయతి. టత వర్గాక్షరములు నాల్గింటికి మైత్రిలేదు. వీటికి నణలతోను మైత్రిలేదు. ఇవి అనుస్వారపూర్వకములైనప్పుడే మిత్రము లగుచున్నవి. కాన అనుస్వారసంబంధయతిగా నిర్దేశింపబడెను. మిత్రుల మిత్రులు పరస్పరమిత్రులగుదురను లోకన్యాయ మిట అనుసంధింపనగును. నకారమునకు పూర్ణబిందుపూర్వకములగు తథదధలు మిత్రములు. ణకారమునకు పూర్ణబిందు పూర్వకములగు టఠడఢలు మిత్రములు. నణలు పరస్పరమిత్రములు. కాన, నకారమిత్రములు, ణకార మిత్రములు, పరస్పరమిత్రములయిన వన్నమాట. ఈ పొడిగింపు కాలక్రమమున జరిగినదే కాని ప్రాచీనము కాదని ప్రయోగములనుబట్టి చెప్పవచ్చును. నణల యతి సరసయతి, అంతమాత్రాన పూర్ణబిందుపూర్వకములగు టత వర్గాక్షరములు నాలుగు తమలో తాము యతి మైత్రినందుట సరసయతి అనిపించుకోదు. 'చం, దాలంబండు నొకప్పుడుం దఱుగ దింటం బాడియుం బంటయున్' అనుచో, 'ంద—ంట' యతి ప్రయుక్తము. ఇది సరసయతియా? కాదు—సరసయతిలో 'నణ'ల మైత్రి చెప్పబడినది కాని యిది కాదు. దీనికి వేరే నామకరణములేనిచో వర్గీకరణము అసమగ్రమును కావలసివచ్చును.

(iii) సరసయతి—అనునాసికాక్షర యతి:—

త—ట, వర్గాక్షరములు మొదటి నాలుగు పూర్ణబిందు పూర్వకములై అనుస్వార సంబంధ యతి మూలమున మిత్రము లగుచున్నవి. ఇవి బిందు యతిచే నణలకు మిత్రము లగుచున్నవి. నణలు సరస యతిచే అన్యోన్యమిత్రము లగుచున్నవి. ఈ అన్నింటిని పురస్కరించుకొని ఏర్పడినది, అనునాసికాక్షర యతి. లోకములో పరస్పర మిత్రములైన రెండు వర్గము లున్నప్పుడు, ఆ వర్గములకు మిత్రులైనవారు పరస్పరమిత్రులైనప్పుడు, ఈ వర్గమువారి మిత్రుడు ఆ వర్గమువారికి, ఆ వర్గమువారిమిత్రుడు ఈ వర్గమువారికి మిత్రులగుట జరుగుచుండును. ఈ లోకన్యాయమే ఇట కలదు. అనుస్వార పూర్వకములగు ట, త వర్గాక్షరములు నాలుగు పరస్పర మిత్రములైన రెండు వర్గములు. వీటిలో, పూర్ణబిందు పూర్వకములగు టఠడఢలకు మిత్రము, ణకారము. పూర్ణబిందు పూర్వకములగు తథదధలకు

మిత్రము, నకారము. నణలు పరస్పర మిత్రములు. కావున పూర్ణబిందుపూర్వకములైన ట ఠ డ ఢ లకు నకారము మిత్రము. పూర్ణబిందు పూర్వకములైన త థ ద ధ లకు, ణకారము మిత్రము. ఇదే అనునాసికాక్షరయతి. ఈ యతిని అంగీకరించినచో 'మహీ మం డలమెల్లను జూచినాడ నాఁడు నరేంద్రా' అను చోట 'ండ - న' యతి నేమనవలెను ? బిందుయతి అనుటకు డకారము టవర్గ లోనిది. నకారము తవర్గ లోనిది. దీని కేదో ఒక నామకరణ మావశ్యకము గదా! అందుచే అనునాసికాక్షరయతి ఉండవలెను.

(iv) అనుస్వార సంబంధయతి — అనునాసికాక్షరయతి

అనునాసికాక్షరయతిని అనుస్వార సంబంధ యతిలోనే అంతర్భూతము చేయవచ్చునని కొంద రందురు. పూర్ణబిందు పూర్వకములగు టత వర్గాక్షరములు పరస్పరము చెల్లుట వేరు. అవి వ్యుత్క్రమముగా అనునాసికాక్షరములతో చెల్లుటవేరు. అనునాసికములలో చెల్లుట అను విశేషధర్మమును బట్టి వేరుయతి భేదమునుచెప్పుట యుక్తము. అనుస్వార సంబంధయతి, బిందుయతి, సరసయతి, అను మూడింటిలో ఉన్న మిత్రత్వములనుబట్టి చేసిన పొడిగింపు అనునాసికాక్షరయతి. కనుక ఇది వేరుగా ఉండనగును.

కాగా, అభేదయతి, అనుస్వార సంబంధయతి, అనునాసికాక్షరయతి అనునవి అనావశ్యకములు కావని చెప్పవచ్చును.

(3) ప్రతి యతిమైత్రిస్థలమును ఏదో ఒక యతిభేదము క్రిందికి వచ్చునట్లు వర్గీకరించవలెను. అట్లు వర్గీకరించనిచో వర్గీకరణము అసమగ్రము కావలసి వచ్చును. ఈ నియమమును బట్టి క్రింది యతిభేదములు కావలసివచ్చును.

(i) ప్రాణియతి :—

వ్యంజన స్వరమైత్రిని తెలుపు సామాన్య లక్షణముగా మాత్రమే అప్పకవి దీనిని ఉద్దేశించలేదు. ఒక వ్యంజనము అదే వ్యంజనముతో యతి చెల్లినచో ప్రాణియతి అనవలెనని అప్పకవి అభిప్రాయము. 'మందార మకరంద మాధుర్యమునఁ దేలు' అనుచో, మకారమునకు మకారముతో యతి వేయబడినది. ప్రాణియతి చెప్పనిచో ఇది యేయతి భేదముక్రిందికి వచ్చును ? ఏదో ఒకపేరు నిర్దేశించనిచో వర్గీకరణ సమగ్రతకు భంగముకలుగును. కాన ప్రాణియతి కావలసి ఉండును.

(ii) ఋజుయతి :—

హయలు సరసయతిచే అ ఆ ఐ ఔ లతో యతి చెల్లును కాన ఇది సరసయతిచేతనే గతార్థ మందురు. కాని హ—యలకు యతి చెల్లినప్పుడు దానికేదో ఒక పేరుండ వలెను. చ ఛ జ ఝ లు శ ష స లతో యతిచెల్లుట సరసయతి కాన, చ ఛ జ ఝ లు యతి చెల్లుటను వర్గయతిలో చేర్ప నక్కరలేదనుట ఎట్టిదో ఇదియు అట్టిదే. హ—య, యతిని ఋజు యతిగా చెప్పనిచో వర్గీకరణము అసమగ్రము కావలసి ఉండును. కాన వేరే చెప్పవలెను.

(iii) ఊష్మ విశ్రాంతి:—

సరసయతిచే, శ ష స లు చ ఛ జ ఝ లతో మైత్రి చెందునుగనుక, శ ష స ల మైత్రిని ఊష్మ విశ్రాంతిగా నిర్దేశింప నక్కరలేదని అందురు. చ ఛ జ ఝ లు తమలో తాము చెల్లినప్పుడు వర్గయతిఅని వేరే నామకరణమున్నట్లే శ ష స లు తమలో తాము యతిమైత్రి నందునప్పుడు ఏదో ఒక నామకరణము అవసరము. లేనిచో అసమగ్రత దుర్వారమగును.

(4) యతులను వర్గీకరించుటలో సూక్ష్మ భేదములను పరిగణనలోనికి తీసికొనవలెను. ఈ నియమమునుబట్టి క్రింది యతిభేదము లుండవచ్చును.

(i) అంత్యోష్మసంధియతి — వికల్ప విరమణము:—

ఈ రెంటిని వికల్పవిరమణముగా ఏకము చేయవచ్చునందురు. కాని ఇవి వేరువేరు సంధికార్యములకు

చెందినవిగాన విడిగా ఉండవచ్చును. వికల్పవిరమణ మనునది అనునాసికసంధికి చెందినది. దీనిని అనునాసికసంధియతి అననగును. కాని అనునాసికసంధిలో వికల్పరూపము లున్నప్పుడే ఈ యతి వర్తించవలెను గనుక వికల్పయతిఅని నామకరణము చేయబడెను. వికల్పయతి అన్న నామకరణము అనునాసిక సంధికి స్ఫోరకముగా లేకుండుటచే దీనిలో అంత్యోష్మసంధి యతిని చేర్చవచ్చునని అనిపించును. అనునాసికసంధి యతి అనియే నామకరణముచేసి, ఈ యతి, వికల్ప రూపము లున్నప్పుడే గ్రాహ్యమని అప్పకవి చెప్పినచో సందేహమున కెడములేకుండ ఉండెడిది. ఇవి వేరువేరు సంధి కార్యములకు చెందినవి గనుక విడిగా ఉండవలె నన్నదే అప్పకవి ఆశయము.

(ii) తద్భవవ్యాజయతి - విశేషపళి :—

ఈ రెండిటిని కలిపి జ్ఞావడి అనవలె నందురు. కాని యిది సముచితముకాదు. జ్ఞాకు నకారమునకు యతి చెల్లినచో తద్భవవ్యాజయతి. జ్ఞాకు, క ఖ గ ఘ లకు యతి చెల్లినచో అది విశేషపళి. నకారము, కకారము వేరువేరు వర్గములకు చెందినవిగాన ఇవి వేరువేరుగానే ఉండుట ఒప్పు. కాని అప్పకవి తద్భవ వ్యాజయతిఅని నామకరణము చేయుటమాత్రము సరి కాదు. జ్ఞా—న, యతి తద్భవవ్యాజమున అయినది కాదు. జ్ఞాను 'జ్న్యా'అని ఉచ్చరించుట కలదు. 'జ్న' అన్న శిష్టోచ్చారణననుబట్టి, జ్ఞాకు నకారముతో యతి మైత్రి చెల్లినది. ఈ ఉచ్చారణమూలమున తద్భవము లలో జ్ఞాకు నకారము నిల్చును. విజ్ఞానము=విన్నా ణము—ఇత్యాది. తద్భవములలో జ్ఞాకు నకారము నిల్చు టకు మూలము, ఉచ్చారణము. అట్లే జ్ఞాకు నకార ముతో యతివేయుటకును మూలము, ఉచ్చారణమే. తద్భవమూలమున ఈ యతి చెల్లలేదు. అప్పకవి పొర పాటును గుర్తింపక శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారు హర విలాస పీఠికలో, 'స్నానముచేసి ధౌతపరిధానము' అనుచో తద్భవవ్యాజయతి ప్రయుక్తమని అభిప్రాయపడినారు. ఇట స్నానము, అనునది కవిప్రయుక్తము. దీని నుండియే, స్నానము=తానము, అను తద్భవము పుట్టి నది. తద్భవవ్యాజమున యతి నంగీకరించినయెడల, య—జ యతియు తద్భవవ్యాజయతి క్రిందికి రావలసి యుండును. యజ్ఞము=జన్నము, ఇత్యాదులలో యాకు జకారము ప్రచురముగానే కలదు. జ్ఞాకు గకారము తద్భవములలో అరుదుగా ఉండును. ఉదా॥ ప్రజ్ఞ= పగ్గె. అయినను జ్ఞాకు, కవర్గతో యతి వేయు టయు ఉచ్చారణమూలకమే. 'జ్ఞా'ను 'గ్నా'అని పలు కుట శిష్టోచ్చారణముగా ఉన్నది. ఈ 'గ్నా' అను ఉచ్చారణమునుబట్టి జ్ఞాకు కవర్గతో యతి చెల్లినది. 'అజ్ఞానమనియెడి యంధకారమున, మగ్నుఁడనై' ఇత్యాదులలో ప్రాస నిర్వహణము ఈ ఉచ్చారణచేతనే జరుగుచున్నది. జ్ఞాను 'గ్నా'అని పలుకుట ఇతర భాషలలోను కలదు. 'Cnawan' మొదలైన ఆంగ్లో సేగ్జన్ పదములలో కకారము వినవచ్చును, 'Kon-nen' అను జర్మన్ పదమునకు 'Gna' మూలము. 'జ్ఞా = 'Gna' అయినది. 'Know' అనుదానిలో 'K' అన్నది 'Silent Letter'. ఈ 'K' అన్నది, 'జ్ఞా'తోగల సంబంధమును సూచించుచున్నది. యతి ప్రాస శబ్దాలంకారముల నిర్వహణములో పూర్వకవులు శిష్టోచ్చారణను కొన్నిచోట్ల ప్రమాణీకరించినారు. 'జిహ్వ' శబ్దము శిష్టోచ్చారణలో 'జింహ' అని పలుకబడును. దీనిని ఉచ్చారణకు సరిపడునట్లు జింహ—అనియే వ్రాయసకాండ్రు తాటాకు ప్రతు లలో వ్రాయుట లేఖన సంప్రదాయము. భాగవతములో 'ఉదంచ, త్ఖరతర జిహ్వానకు నుగ్రతర, రంహున కున్' అని కలదు. 'జింహానకు' అన్న ఉచ్చారణను బట్టి శబ్దాలంకారము సరిపెట్టబడినది. ఇది తెలి యక భాగవత పరిశోధకులు 'జిహ'నే గ్రహించినారు. వీరు భారత పరిశోధనలకు సిద్ధపడినచో తిక్కనగారి 'జ్ఞాని' 'గ్నాని'గా మారినను వింతలేదు. ఇంతకు, చెప్పవలసిన దేమనగా అప్పకవి, జ్ఞా—న యతిని తద్భవవ్యాజయతి అనుట సరికాదు. జ్నా—అను ఉచ్చా రణను బట్టి నకారముతోను, గ్నా—అను ఉచ్చారణను బట్టి క ఖ గ ఘ ల తోను యతులు చేయబడును. ఈ రెంటిని కలిపి జ్ఞాయతి అనుటకంటె విభిన్నో

చ్చారణముల మూలమున విభిన్నయతు లేర్పడెననుట యుక్తము.

(iii) కాకుస్వరవళి-ప్లుతయుగ విశ్రామము:

ప్లుతయుగ విశ్రామము వేరుగా చెప్పనేల ? అన్నచో, ఉభయవళు లన్నింటియందును ఇట్టి భేదము లుండవచ్చును. నిత్య సమాసయతి, నిత్యసమాస యుగ యతి, ఇత్యాదిగా రెండేసి యతులు ప్రతిచోట ఉండ వచ్చు నన్నమాట. 'నాస్తియని పల్కెడేవఁడే పదార్థ మడుగ' (కల్పితము). ఇట నిత్యసమాసయుగ విశ్రాంతి అనవచ్చును. కాని యిట్టి ప్రయోగములు కనబడ లేదు. కనుక ఒక్క కాకుస్వరయతి స్థలముననే కాకు స్వర యుగమునకు యతి చెల్లు విశేషలక్షణము కన్పట్టుచున్నది. కాన దీని నప్పకవి వేరుయతిగా నిరూపించినట్లు ఊహింపనగును.

(ii) ఋత్వ సంబంధవళి — ఋత్వ సామ్యవళి:-

ఋత్వసామ్యవళిని ఋత్వసంబంధవళిలో కలిపి వేయ వచ్చుననుట సరికాదు. ఋత్వ సంబంధ వళిలో ఇ ఈ ఋ ౠ ఎ ఏ లు విడిగాఉండి వట్రుసుడి రూపమున ఉన్న ఋకారముతో యతిచెల్లును. ఋత్వ సామ్యవళిలో, ఇ ఈ ఎ ఏ ల ప్రసక్తి లేదు. ఇంతేకాక ఋత్వసంబంధవళిలో వలె ఋత్వ సామ్య వళిలో ఋకారము విడిగా పదాదివర్ణమై ఉండదు. 'ఋభునదీసుతుండు కృష్ణునేసె' అనుచో పదాది ఋకారము 'కృ' లోని ఋకారముతో యతిమైత్రి చెందుచున్నది. ఇది ఋత్వసంబంధవళి. 'పృతన భవ దసి ననిఁదెగి కృష్ణరాయ' అనుచో, ఋకారముపదాది వర్ణముగా లేదు. పకారముపై వట్రుసుడి రూపమున నిల్చిఉన్నది. ఇట్టి భేదములుండుటచే ఋత్వసామ్య వళి వేరే ఉండవలెను.

(iii) స్వర ప్రధానవళి— లుప్తవిసర్గక స్వరవళి:—

'అంబుదశ్యామ తవకింక రోహ మనఁగ' అను నది లుప్తవిసర్గక స్వరవళికి లక్ష్యము. ఇట, కింకరః+అహమ్; అని విడదీసి, అకారముతో యతి కూర్చినట్లు చెప్పవచ్చును గాన దీనిని స్వరప్రధానవళి అనవచ్చునని తోచును. ఈ దృష్టితో ఇది అనావశ్యక మనిపించును, కాని స్వరప్రధానవళిలో చేరు సంధుల లక్షణము వేరు. 'పదాంత గతాక్షరములతోఁ బై శబ్ద ములకు మొదలఁ గలుగు నచ్చుల కవ్వలి స్వరములె నిలుచు' అని అప్పకవి చెప్పినాడు. 'అతుల గుణధామ భాను వంశాబ్ధి సోమ, ఇన తనూభవ మిత్ర లంకేశ జైత్ర, ఉరు గుణ కలాప శకలీకృతోగ్ర చాప' అన్నవి ఉదాహరింపబడెను. మొదటిపాదములో, వంశ+అబ్ధి' అని విడదీసి అకారముతో యతి కూర్చబడెను. ఇట పూర్వపరస్వరములకు సవర్ణదీర్ఘ మేకాదేశమయినది— పరస్వరమగు అకారమునకు, ఏకాదేశమయిన 'ఆ'కు యతిమైత్రి కలదు గనుక సంధి విడదీసి పరస్వర ముతో యతివేయుట చెల్లెను. రెండవ పాదములో, లంకా+ఈశ, అని విడదీసి ఇకారముతో యతి వేయబడెను. ఇట, ఏకాదేశమయిన ఏకారమునకు పర స్వరమగు ఇకారమునకు యతిమైత్రి కలదు. కాన ఇది సరిపడెను. మూడవపాదమున, కృత+ఉగ్ర, అని విడ దీసి ఉకారముతో యతి కలదు. ఏకాదేశమయిన, ఓకు ఉకారమునకు యతికలదు. కాన ఇదియు చెల్లును. తెలుగు సంధులలో పూర్వ పర స్వరములకు పరస్ప రము ఏకాదేశముగును గాన సంధి విడదీసి పరస్పర ముతో కూర్చుట యీ యతిక్రిందికి వచ్చును. ఇట్లు పరస్వరములకు ఆదేశములకు యతిమైత్రి ఉన్న స్థల ములే ఈ స్వరప్రధానవళికి ఉదాహరణములగును. యణాదేశసంధిలో పరస్వరము యథాప్రకారముగానే నిలుచును గనుక ఇది స్వరప్రధానవళికి సంబంధించును. విసర్గసంధిలో ఈ లక్షణములు కనబడవు. కింకరో+ అహమ్, అని ఉండగా అకారము లోపించి, కింకరో హమ్—అగును. లోపించిన అకారమును పురస్క రించుకొని యతివేయుట దీనిలో విశేషము. కావున ఇది వేరే ఉండవలెను.

(iv) స్వరప్రధానవళి—వృద్ధివళి:—

స్వరప్రధానవళికి చెందిన సంధుల ధర్మములు వృద్ధి సంధిలో కనబడవు. అకారమునకు ఏకారము

పరమగునపుడు ఐకారము, ఓకారము పరమైనప్పుడు, ఔకారము వృద్ధిసంధిలో ఏకాదేశములగును. ఏకి, ఐతోను; ఓకు, ఔతోను యతిమైత్రిలేదు. స్వర ప్రధానవళికి చెందిన సంధులలో ఇట్లు కాదు. ఆదేశ స్వరములకు, పరస్వరములకు యతిమైత్రి ఉండును. వృద్ధివళిలో పరస్వరములగు ఏ ఓ లకు, ఏకాదేశము లైన ఐ ఔ లకు యతిమైత్రి వేయవచ్చును. కావున ఇది వేరుగా చెప్పుట యుక్తమే.

(V) స్వరప్రధానవళి - స్వరమైత్రివళి —

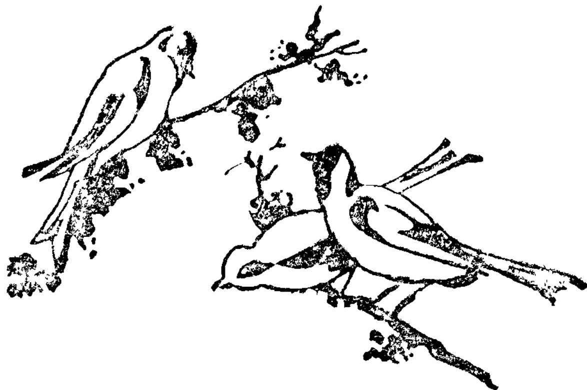
స్వరప్రధానవళి అక్కరలేదనియు, దీనిని స్వర మైత్రివళిలో అంతర్భూతము చేయవచ్చుననియు అందురు. కాని స్వరమైత్రివళి విసంధిస్థలములకు చెందినది. స్వరప్రధానవళి స్వరసంధికి చెందినది. ఇందు స్వరమైత్రి సంధిగతమై ఉండును. కాన స్వరప్రధాన వళి విడిగా ఉండవలెను.

(VI) ప్రాసయతి:—

ప్రాసయతి అనగా ప్రాసరూపమున వేయుయతి అని భావము. ప్రాసమనగానే పాద ద్వితీయాక్షరములే స్ఫురించును. పాదమధ్యమున, ప్రాస వేయవచ్చుననుట గిజిబిజికి కారణమగును. కావున దీనిని ప్రాసయతి అను పేర యతిభేదముగా గణించుట యుక్తమని అప్పకవి అభిప్రాయము.

ఇక ఎట్టి యతిభేదముల ననావశ్యకము లన వలెను? అన్నది ప్రశ్నే. యతిమైత్రి చెల్లని సందర్భ ములను యతిభేదములుగా నిరూపించుట అనావశ్యక మని చెప్పవచ్చును. ఈ పక్షమున, ఏకతరయతి, ప్రత్యేకయతి, భిన్నయతి, అనువానిని యతిభేదములన నక్కరలేదు. రేఫము రేఫములోను, శకటరేఫను శకట రేఫముతోను, యతి చెల్లుట ఏకతరయతి. నిజమున కిది ప్రాణియతితోనే గతార్థమగును. రేఫ, ఱకారములకు యతిమైత్రి కాదని నిషేధింపవలసిఉండగా, ఈ యతి భేదము చెప్పబడినది. పూర్వలాక్షణికుల ఎక్కటి యతిని దృష్టిలోపెట్టుకొని అప్పకవి దీనిని చెప్పెను. అది అవి శబ్దముల అత్తునకు వృత్తిని లోపము కలిగి నప్పుడు లోపించిన అత్తుతో యతివేయరాదని చెప్పి నచో ప్రత్యేకయతి అక్కరలేదు. ఇంచుక్కునకు విడ దీసి యతి వేయరాదని చెప్పినచో భిన్నయతి అవసరము లేదు. కాని ఈ ఆశయములు మరుగుపడక ప్రస్ఫుట ముగా ఉండుటకు అప్పకవి వీటిని యతిభేదముల రూపమున ఉపదేశించినాడు. ఏకతర యతికిని భిన్న యతికిని విరుద్ధములగు ప్రయోగములును కలవు. కావున అవి ఎట్లును త్యాజ్యము లనక తప్పదు.

పై పరిశీలనమునుబట్టి ఏకతరయతి, ప్రత్యేక యతి, భిన్నయతి, అను మూడును అనావశ్యకము లనియు, తన అభిప్రాయములు ప్రస్ఫుటముగా దీపించ వలెనను తాత్పర్యముతో అప్పకవి వీటిని యతిభేద ములుగా నిరూపించెననియు చెప్పవచ్చును.

నెల్లూరులో పెన్న ఒడ్డున హరిహర నాథాలయము ఉండినదా?

శ్రీ మరుపూరు కోదండరామరెడ్డి

కవిబ్రహ్మ తిక్కన సోమయాజి కాలంనాటికి, నెల్లూరుఅని పిలువబడే సింహపురమున, పినాకినీ నదీతటాన, హరిహరనాథదేవాలయం ఒకటి ఉండినట్లును, అందు తిక్కన కూర్చుండి, భారతమును తెనిగించినట్లును పుక్కిటిపురాణంగాపుట్టి చరిత్రాంశంగా ప్రబలిపోయిఉన్నది. ఈ గలగలువువేల్పుగుడి, ఇప్పటి తల్పగిరిరంగనాథస్వామివారి ఆలయమునకు పరమట, పెన్న ఉత్తరవాహినియై పారే దక్షిణపుకునిలో, అంచున ఉండినట్లు, అది వెల్లువకు కొట్టుకొని పోయినట్లు నోటిమాటగా చెప్పుకొనబడుచున్నది. బయటివారివలెనే, నెల్లూరువారిలోగూడ యీ కథను నమ్మేవాళ్లు చాలామంది ఉన్నారు.

కాని, ఇట్టి ఆలయము ఉండలేదని చరిత్ర, భూగోళము చెప్పుచున్నవి—

మొల్ల అన్నదమ్ముడు—గురునాథుడు, వ్యాసునికి గణేశునివలెనే 'స్టెనోగ్రాఫర్'గా తిక్కనకు పని చేసినాడనిగూడ ఒక కథ! గణేశుని సంగతి సంస్కృత భారతంలోవలెనే తెనుగుభారతంలోగూడ లేనట్లే గురునాథునికథగూడ యథార్థానికి చాలాదూరం. మొల్లకాలము, జన్మస్థలం—(నేటి ఆత్మకూరు) తిక్కనకు చాలాదూరమైనవే!

సింహపురం

క్రీస్తుశకం 2—3 శతాబ్దాలలో, పల్లవరాజు త్రిలోచనునికాలంలో సింహపురానికి గడ్డఎత్తబడినది. పల్లవులకు 'సింహ'అనేది బిరుదనామము; దానినిబడి సింహపురమైనది. విక్రమపదం బిరుదంగా చేర్చబడినది. ఈ త్రిలోచనుడు ఆ పెద్ద కరికాలచోళునికి సమకాలీనుడని, ఎదిరిఉద్దిఅనిగూడ చెప్పుతారు. ఈ పల్లవరాజుకు కాడువెట్టిముక్కంటి అనిగూడ పేరు... కాడుఅంటే అడవి, దానిని వెట్టి—నరికినవాడని అర్థం. ఈయన దండకారణ్యమును నరికించి కంచి దాక జనపదాల నిర్మించినాడట.

నెల్లూరు

ఈ పట్టణానికి నెల్లూరు అనేది—వడ్లు ఎక్కువగా పండించినందున తమిళులు పెట్టినపేరు. మన హిందూదేశమనేది పారశీకులు చేసిన నామకరణంగదా! సింధు ఆవలివారు హిందువులైనారు. వారి భాషలో 'స'ను 'హ'గా పలుకుతారు. అసురులు అహురులైనారు. నెల్లూరు అనేపేరు కవిసార్వభౌముడు శ్రీనాథుని కాలానికిముందే వాడుకలోకి వచ్చిఉండినది.

నెల్లూరు ఒక అంతర్వేది

ఇప్పటి సంతపేటరేవు హరిహరనాథాలయం ఉండిన చోటని వీరనుకొనేది. కాని, పెన్నానది పూర్వం ఇక్కడనే ఇంకొకపాయగ చీలి, చిత్రకూటం—ఇసుకడొంక—జేమ్సుగర్డన్—ఉదయగిరివారి తోట (ఇప్పటి లక్ష్మీపురం) నవలాకుతోటల (తొమ్మిదిలక్షల ఫల వృక్షాలను యిచట నెల్లూరు, సర్వేపల్లి నబాబులు పెంచినారట) మీదుగా తూర్పుగా పారి, కొత్తూరు, ఇందుకూరుపేట మడుగులై, క్రింద మొత్తలు అనే

కూడలిచోట ఉత్తరముఖమై, ఊటుకూరు దగ్గర మొదటి పినాకినీ శాఖలోగలసి, సముద్రంలో సంగమించి నది. దీనికి భౌగోళికాధారాలున్నవి. ఈ ఏటిపాయ, పేరుకొనిపోతూవచ్చి ఎప్పుడు పూర్తిగా పూడిపోయిందో చెప్పలేకున్నారు. ఈ పూడిపోయిన శాఖను వృద్ధ పినాకిని అని అంటూ, నేటికి పెద్దకారువారు ఆనవాలు చూపుతూవుంటారు. మొన్న మొన్నటివరకు ఇందు కూరుపేట మడుగులు పిల్లసముద్రాలవలె ఉండేవి.

హరిహరనాథ దేవాలయం నెల్లూరులో ఉండి నట్లు ప్రాచీన శాసనాలలో కాస్త పొలుకుపగూడ కన్పించదు.

పూర్వం పెన్న—ఇప్పటి రంగనాయకుల గుడికి పరమట, ఎగుదలలో రెండుగా చీలి యీ ప్రదేశా న్నంతా ఒక అంతర్వేదిగా (Doab—దో ఆప్=రెండు నీళ్లపాయలు) చేసిఉండినట్లు కనబడుచున్నది. శయన నారాయణస్వాములు వెలసిఉన్న శ్రీరంగం, శ్రీరంగపట్నం మొదలైనవన్నీ ఇట్టి ఏటిపాయల నడిబొడ్డుననే ఉన్నవి. జక్కన విక్రమార్కచరిత్ర, ఒక కథా సందర్భ మున యీ దోఆబును వర్ణించి, వినికిడిగా సాగివచ్చే ఒక భౌగోళికాంశమును స్థిరీకరిస్తున్నది. జక్కన క్రీ. శ. 1410 ప్రాంతంవాడు. రాయసం తాత— పెద్దయామాత్యుని కాలంనుండి (1279) యీ కవి వంశానికి నెల్లూరుతో సంబంధమున్నది. తిక్క భూపతి మనుమసిద్ధికొడుకు. రెండవ తిక్కరాజు జక్కనకవి తాతను ఆదరించి ఉండినాడు. మల్లినాథ సూరి యీ అదనుననే సంస్కృతగ్రంథ వ్యాఖ్యానములు వ్రాయుచుండినాడు. జక్కన, కవిసార్వభౌమ శ్రీనాథుని సమకాలీనుడు.

విక్రమార్కచరిత్రకథ

విక్రమార్కచరిత్రలో, ఒక నెల్లూరు నెఱ జాణ కథను వ్రాయుచు (ఆశ్వాసం 7; పద్యాలు 132, 133, 134) స్త్రీలు పాపములకు ఆకరములనుటకు ఒక కీరముచెప్పిన కథాఘట్టము:—

> '......సముద్ర సౌధాగ్రతల సమగ్ర
> శాతకుంభ మహాకుంభ జాతగుంభి
> తోరురత్న వినూత్న శృంగారమగు
> సిరుల నొప్పారు విక్రమసింహపురము'

దానిని పాలించే ప్రతాపమకుటుడనే

'... ..రాజేంద్రునినందన, యారూఢ స్మర వికార యౌవనలక్ష్మి గౌరవనిధి, సకలకళాపారీణ, విలాసవతి'.

ఔను! నెఱజాణే!

ఈ తండ్రి, పాటలీపుత్రపురాజైన సుధర్ముని పిలిపించి, తన కూతురునిచ్చి పెండ్లిచేసినాడు. ఆమె ఒకనాడు చెలులతోగూడి, అంగజారాధన చేయుచు, కేలుమొగిచి 'జలపక్షిపక్షపటలీ సంఛన్నకుం బెన్నకున్' జయకార మొనరించెను. అప్పుడు ఏరు పెద్దమడుగు లతో నిండియుండినట్లున్నది· ఇచట—

> 'అమృతసాగరవిభుని యర్ధాంగలక్ష్మి
> ఇందుధరునిల్లు పుట్టిన యిల్లు గగ
> నెగడెడు పినాకినీ తటినీ వధూటి
> పట్టణాంతర సీమ జూపట్టుటయును...'

అని వర్ణించినాడు- జక్కన. నదులు గతులు మార్చుట, అంతర్వాహినులగుట మనం ఎరిగిన సంగతేగదా! ఈ పెన్న దక్షిణపుపాయ క్రమేణా పూడిపోయినది. ఈ పాతపాయనే వృద్ధపినాకిని అంటారు. దీని గతిని పైన చెప్పుకొన్నానుగదా.

తిక్కనమాట

ఇంతెందుకు? తిక్కన సోమయాజియే—'ఏను విన్నపంబుసేయు తెఱంగుగా నంతఃసన్నిధిని గలిగించు కొని, యిమ్మహాకావ్యంబు నర్థంబు సంగతంబు చేసెద (విరాట—1:37) అని చెప్పుచుండ, గుడిలో కూర్చుండపెట్టవలసినపని మనకెందుకు? రాజభవన సదృశమైన, తన సొంతయింటనే ఆ మహోజ్జ్వల కృతిని నిర్మించినాడు—ఆ కవిబ్రహ్మ. ఇట్లే బమ్మెర పోతనగూడ 'రాముని సన్నిధానమును సంకల్పించుకొని'

భాగవతమును వ్రాసినట్లు చెప్పుకొనిఉన్నాడు. 'హరి హరనాథ సర్వభువనార్చిత నన్ దయజూడు మెప్పుడున్' అని స్థానికసీమలకు అతీతుడుగానే తిక్కన చెప్పుచున్నాడు.

'పెన్నదాటితే పెరుమాళ్లసేవ' అన్న చాటవ ప్రకారంగాగూడ, దేవాలయం చేరాలంటే అన్ని ప్రక్కలా నీళ్లుండినట్లు గుర్తింపజేస్తున్నది.

పళ్లికొండు పెరుమాళ్లు

అప్పుడు, యీ దివిగడ్డ పరమటి అంచున నేటి తల్పగిరి రంగనాథాలయం, క్రీ. శ. ఆరవ శతాబ్దంలో నిర్మింపబడినది. ఈ స్వామి పరమటి మొగము పెట్టుకొని పవ్వళించిఉన్నాడు. ఆగమశాస్త్ర ప్రకారం ధ్వజస్తంభం అదీ ఉన్నది. పూర్వం కోవెలకు దారి ఆ పరమటితట్టుగానే ఉండిఉండాలి. ఇప్పుడు గాలిగోపురం తూర్పున— స్వామికి పృష్ఠభాగంలోఉన్నది. కులోత్తుంగచోళుడు — రాజేంద్ర నామాంతరుడు— రాజరాజనరేంద్రుని కుమారుడు, 12 వ శతాబ్దంలో ఆలయానికి ప్రాకారాలు కట్టించినాడు. ఆనాడు యీ రంగనాయకులపేట ప్రాంతానికి చిత్తరిమేల్ విణ్ణగర్ (శ్రీవైకుంఠము) అని, దేవాలయ ప్రాంగణానికి తిరుప్పాలకడలి (శ్రీ క్షీరసాగరము) అని పేర్లుండినవి. స్వామి పళ్లికొండు పెరుమాళ్లు (శయన నారాయణుడు). జటావర్మ సుందరపాండ్యుడు మనుమసిద్ధిని ముత్తుకూరు యుద్ధంలో ఓడించి, యీ ఆలయ మండపంలో వీరాభిషేకం చేయించుకొనినాడు. నెల్లూరు చెరువు, మూలస్థానేశ్వరస్వామి దేవాలయం, కాకతి గణపతి దేవుని నిర్మాణములు.

గోలుకొండ, ఆర్కాటు నవాబుల పాలనలో దేవాలయం పాడుబడింది. పునర్నిర్మాణ ప్రయత్నంలో ద్రావిడపదం— పళ్లికొండు— కొండగా మార్చబడి, తల్పగిరి రంగనాథస్వామి అయినాడు. మూలవిరాట్టు సైకతమూర్తి— అంటే, ఇటుకలతో నిర్మింపబడినది. శ్రీరంగం, తిరుపళ్లూరు దైవములుగూడ ఇంతే.

హరిహరనాథ పూజాక్రమము

ఈ జమిలివేల్పు పూజాప్రకారం బాదామిలో మొలకెత్తి, నెల్లూరు మండల ఉదయగిరి సమీపము నందలి భైరవునికొనలో తీగలుపారినది. తిక్కన ఈ స్వామినే అర్చించినాడు. ఆవల నాచన సోమనాథులు గూడ యీ త్రోవనే నడచినాడు.

బొమ్మ - బొరుసు

శ్రీ శివల జగన్నాథరావు

ఐర్ధకంగా దుప్పటిని పక్కకి తప్పించి అప్పారావు నిద్రలేచేసరికి, ఎదురుగా గూట్లోవున్న వాచీ అరగా పదినిమిషాలు చూపించింది. హడావిడిగా దుప్పటి మడతబెట్టాడు. సింహాచెలం అంతకుముందే లేచి నట్టున్నాడు. వీధికుళాయి దగ్గర పళ్లుతోముకుని, స్నానంచేశాడు. షాపులోకివచ్చి, బల్లసొరుగులోంచి రెండు వూదొత్తులు తీసి, వెంకటవణమూర్తి పటం దగ్గిర అగ్గిపుల్లతో అవి వెలిగించి, పటం చుట్టూ తిప్పి, అక్కడ కన్నంలో గుచ్చాడు. ఈ లోపల అప్పారావు గబగబా మొహం కడుక్కువచ్చి, మూలనున్న చీపురు తీసుకుని ఆ గది నాలుగు మూలలూ తుడిచాడు. అప్పారావు ఒకసారి బస్టాండు కేసిచూసి, గోడకాన్చివున్న బల్లమీంచి చిన్నగిన్నె తీసుకుని, కుళాయిదగ్గిర పెద్దకుండతో పట్టితెచ్చిన నీళ్లలోంచి కొంచెంనీళ్లు తీసుకుని, గూట్లోంచి పసుపు పొట్లంతీసి, కాస్త పసుపు నీళ్లల్లో కలిపి షాపులో దేవుళ్ల పటాలమీదా, వస్తువులమీదా, నేల మీదా చిలకరించాడు. సింహాచెలం ద్వారంగుండా బస్టాండువేపు తదేకంగా చూట్టం గమనించి, అటు చూసి, ఈ లోపున ఎవరో రాగా, కూచోమని ఓ కుర్చీ దులిపి చూపాడు. జేబులోంచి దువ్వెన తీసుకుని, నీళ్లతో తడుపుకున్న జుత్తుని నీటుగా దువ్వుకుని, కాస్త పౌడరు మొహానికి రాసుకున్నాడు. వారపత్రికలో సినిమాబొమ్మలు శ్రద్ధగాచూస్తున్న ఆసామీ, అప్పారావు 'రండి, సార్' అనగానే రాచఠీవితోలేచి, సింహాసనాన్ని అధిష్ఠించినంత దర్పంతో (రివాల్వింగ్‌చైర్) తిరుగుడు కుర్చీలో కూచున్నాడు. అప్పారావు ఫ్రెష్‌గా వున్న దుప్పటిగుడ్డ ఆసామీ మెడచుట్టూ తిప్పికట్టి, కత్తెరా, దువ్వెనా తీసుకున్నాడు. ఈలోపల మరో ఆసామీ, ఇంకో ఆసామీ వచ్చారు. క్షురకర్మ కోసం కాకుండా కేవలం కబుర్లకోసమేవచ్చిన ఒకాయనతో 'కబుర్లు' మొదలయ్యాయి.

వాళ్లిద్దర్లో సింహాచెలం పెద్దవాడు. ఎనిమిదో క్లాసుచదివి, ఆపైన చదవడానికి విసుగేసి, అప్పుడు తండ్రి చనిపోతూ అప్పగించిన షాపుని తన స్వంతతెలివితో వృద్ధిచేశాడు. బార్‌లైట్లు—రేడియో—మరిరెండు తిరుగుడు కుర్చీలు—కొత్త సామానూ …అభివృద్ధికి నిదర్శనాలు. అంతఎక్కువగాలేని దేవుళ్ల పటాలు — వాటికి రెండు మాత్రమే గుచ్చిన వూదొత్తులూ మోడ్రన్‌భక్తికి నిదర్శనాలు. బల్ల మీద కనిపించే టస్, వార పత్రికలు రెండూ కాలక్షేపానికీ, వచ్చిన బేరగాళ్లని పట్టినిలపటానికీ గల ఆకర్షణీయ సాధనాలు. ఎడతెరిపిలేకుండా సాగే కబుర్లు సందడినీ, చురుకుదనాన్నీ ద్యోతకంచేసే వ్యాపార రహస్యాలు……

ఒకసారి బస్టాండువేపుచూసి, నిన్ననే విడుదలైన తన అభిమాన నటుడి సినిమా ఎలావుందో చెప్పసాగాడు సింహాచెలం.

'రెండోఆట కెళ్ళేను. సెట్టింగులు గొప్పగా వున్నాయి గురూ! డయిలాగులు మోతనుకో! ఇంక… ఆడి యాక్షనంటావా? తినేసేడు పిక్చర్ని…'

'నువ్వేమంటే అను గురూ…మిగతా యెన్ని బాగున్నా పిచ్చరికి కత ముఖ్యం. ఇందలో 'కత' నేదు. పాటల్పరేసరి…' అన్నాడు కబుర్లకొచ్చిన కాకీషర్టు స్నైడులు.

'అవితే ఎన్ని వోరా లాడుద్దంటావ్?'

'వోరాలా? హెహె……వోరం రోజు లాడితే సూద్దారి'

ఇంతలో గడ్డం గీయించుకుంటున్న ఆసామి ఆ పిక్చర్లో హీరోగురించి కలుగజేసుకున్నాడు. సింహాచెలం ఆయనకేం జవాబు చెప్పలేదు. నవ్వి వూరుకున్నాడు. తన కిష్టమయిన హీరో ఆయనకి ఇష్టం వుండక పోవచ్చు. ఇక్కడవున్న వాళ్లల్లోకూడా ఆ హీరో కిట్టక పోయుంటే—తనిష్టం వూ సలావుంచి—వచ్చే వీళ్ల బేరాలు పోతాయి! అందుకని 'అవునూ' ఒద్దు. 'కాదూ' ఒద్దు!...జవాబుచెప్పని సింహాచెలం నవ్వులో అంత అర్థంవుంది!

అప్పారావు అన్నదగ్గరగా వెళ్లి ఏదో చెప్పాడు. ఇద్దరూ బస్టాండుకేసి రెండుక్షణాలు సాలోచనగా చూశారు, కనుబొమలు ముడివేసి.

కబుర్లు ఎక్కడెక్కడికో మలుపులు తిరిగాయి,

ధరలు- యుద్ధం- ఎన్నికలు—ఓట్లు———

వీధికుళాయి దబటబ నీళ్లచప్పుడు — బిందెల మోత—గోడ కమర్చిన అద్దంలో రోడ్డుమీద ఆయాసంగా ఆగిన బస్సు—బిల బిలా మనుషులు- 'థబ్! థబ్!' బస్సుమీద కొట్టిన శబ్దం—'రాయిట్' కండక్టరు అరుపులు! బస్సు వెళ్లింది, గంపెడు దుమ్ము అక్కడవున్నవాళ్ల మొహాన్నకొట్టి.

సింహాచెలం గడ్డంగీసిన మకిలి మోచేతికి రాచుకుని అవతలికి చూశాడు. బస్టాండులో ముసలమ్మింకా చిరుగులపాతలో ముడుచుకు పడుకునేవుంది. దానికి నూరేళ్లు ఎప్పుడో నిండిపోయుంటాయని సింహాచెలం అనుకుంటాడు. ఎముకలూ, వాటికి అంటుకునీ, అంటుకోకా వేలాడుతున్న త్వక్కూ తప్ప దానిఒంట్లో ఇంకేం మిగల్లేదు. నెత్తుర్రూ, మాంసం, వయసూ, పరువం అన్నీ ఎప్పుడో కాలం తీసేసు కుంది. ప్రాణం ఒక్కటే తీసుకుందికి భగవంతుడు ఎదురు చూస్తున్నాడు. బస్టాండులో ఓ స్తంభందగ్గర పెద్ద గిడుగు (తాటాకు గొడుగు) నేల్న పాతి, దాని నీడలో—తన గూడుని ఏర్పాటు చేసుకుంది, ముసలమ్మ. అది కప్పం కట్టక్కర్లేని సామంతరాజ్యం! అద్దె చెల్లించ నవసరంలేని నివాసం! ఏహా, మరి! ఇంతవరకు ఎవరూ దాన్ని ఆ జాగాకి అద్దె, పన్ను వగయిరాలు అడగలేదు!

ఓ గోనెపట్టా—చిరుగుల దుప్పటి—మూటగా కట్టిన పాతకోక(లెండు — డాల్డాడబ్బా — పింగాణీ ప్లేటు—దృఢంగావున్న కఱ్ఱా — చుట్టుపక్కల ఇళ్లకి వెళ్లి గంజి, అన్నం అదీ అడుక్కు తెచ్చుకుంటుంది. గోనెపట్టామీద కూచుని బస్టాండులో చేరినవాళ్లని అడుక్కుంటుంది. సెలూను సింహాచెలం, అప్పారావు లకే కాదు; కాకాహోటేలు సర్వరు పాపారావుకీ ముసలమ్మంటే జాలే! అభిమానమే! అది ఎప్పుడేనా మూలిగి పడుకుంటే దాని వేళలు కనిపెట్టి తాగడానికో, తినడానికో 'ఇంత' తెచ్చిచ్చి, అది అడుక్కున్న డబ్బులు పట్టుకుపోతారు. ఒకవేళ పాపారావు పలక్కపోతే సెలూను అన్నదమ్ములు సాయపడతారు.

'రోజూ తెల్లారుతూనే లేస్తుంది. చలి ఎక్కువగావుంటే కొంచెం ఆలస్యంగా లేస్తుంది. అంతేగాని ఇంతసేపు ఎప్పుడూ లేవకండా వుండలేదే!'—అనుకున్నాడు, సింహాచెలం ఆశ్చర్యంగా. 'ముసిలి ముండ గదా. ఒంట్లో నలతగా వుందేమో?! నిన్నలా ఇవాళ వొయసులో వున్నోళ్ళే వుండరు. అలాంటిదీ...' అనుకున్నాడు.

అతని నోటివెంట నిట్టూర్పు వెలువడింది.

ఒకేచోట వుంటూ, రోజూ మొహాలు చూసుకునే మనుషులమధ్య ఇష్టం, మమకారం లాంటి అనుబంధాలు చోటు చేసుకోవడానికి, వాళ్లనడుమ రక్తసంబంధాలే వుండక్కర్లేదు. బాంధవ్యం నెలకొనక్కర్లేదు.

సెలూన్లోకి ఎవరెవరో వస్తున్నారు. వెళుతున్నారు. కబుర్లుసాగుతూనే వున్నాయి. రోడ్డుమీద బస్సులు ఆగుతున్నాయి. వెళుతున్నాయి. ఎండ ఎక్కువలోంది. కుళాయి కట్టెయ్యటానికి సిద్ధంగా వుంది. ముసలమ్మ ముడుచుకు పడుకునే వుంది.

నిన్న ముసలమ్మ కొడుకు వచ్చాడు. రూపాయో అర్థో ఇవ్వబోతే వద్దంది. తీసుకొమ్మని బతిమిలాడేడు. తీసుకోనని మొరాయించింది. తినడానికి హోటల్నించి ఏవో తెచ్చాడు. ముసలమ్మ తీసుకోలేదు.

ఈ భాగోతం ఎప్పుడూ సాగుతున్నదే. అడుక్కునయినా తింటుందిగాని కొడుకుని మాత్రం అడగదు! అడక్కుండా వాడిచ్చినా పుచ్చుకోదేదీని! ఇంటికి

రమ్మంటే ఏదో తిట్టి 'ఆవూసెత్తిక' అంది! కాకా హోటలు ప్రొప్రయిటరూ, హెయిర్ కట్టింగ్ సెలూను సింహాచెలం, కావిళ్లు మోసే గవరయ్యా, ఇంకా మిషనుకుట్టే రాఘవులూ అంతా ముసలమ్మని కొడుకువెంట వెళ్లిపొమ్మన్నారు.

ముసలమ్మ కొడుకు అప్పల్స్వారి ఏదో ఆఫీసులో బంట్రోతుగా పనిచేస్తున్నాడు. ముసలమ్మకి అప్పల్స్వారి ఒక్కడే సంతానం. అంట్లుతోమీ, నీళ్ళు మోసీ ఒంట్లో వోపిక వుడిగేవరకూ, అప్పల్స్వారికి ఒక వయసు వచ్చేదాకా ముసలమ్మ వాణ్ణి కష్టపడి, అపురూపంగా పెంచింది. చదువు బాగా చెప్పిద్దామను కుంది గాని వాడికి ఎనిమిదోక్లాసుకిమించి చదు వబ్బలేదు.ముసలమ్మ ఒంట్లో జవసత్వ లుడిగిపోయేయి. చదివి గుమాస్తావుద్యోగం గౌరవంగా చేస్తాడనుకుంటే అప్పల్స్వారి బంట్రోతుపని సంపాదించి అందులో స్థిరపడిపోవడం ముసలమ్మకి ఎలక్ట్రిక్ షాకయింది. ఆ తరవాత అప్పల్స్వారి పెళ్లి విషయంలోనూ తల్లి అభిప్రాయానికి వ్యతిరేకంగా ప్రవర్తించాడు. తల్లి చెప్పిన పిల్లనికాకండా తమ జాతితప్పిన పిల్లని తనిష్టంమీద కట్టుకున్నాడు. అప్పుడే ముసలమ్మ కొడుకుతో పెద్ద తగాయిదాపడి విడిపోయింది. 'అడుక్కు తింటానుగాని, నీ దగ్గరవుండను. నీచేతి నీళ్లుకూడా తాగను' అంది వచ్చేస్తూ! ఇప్పటికీ ఆమాట మీదేవుంది! ఈకథ చుట్టుపక్క లందరికీ చెప్పి కొడుకునీ, కోడల్నీ వెయ్యి శాపనార్థాలుపెట్టి తిడుతుంది! అప్పల్స్వారి వచ్చివెళ్లిననాడు మరీ తిడు తుంది!

'ముసిలిముండాకూతురి కెంత పట్టుదల? ఎంతవగ!' అని అంతా ఆశ్చర్యంగా చెప్పుకుంటారు.

అప్పల్స్వారి ఓరోజువచ్చి ఆత్రంగా తనకి కూతురు పుట్టిందని, చూడ్డానికి రమ్మని చెప్పేడు. ముసలమ్మ—'కూతురుపుడితే నాకుచెప్పడం ఎందుకు? పెళ్లి చేసుకుంటే పిల్లలు పుట్టరా. అదో విడ్డూరంవా?' అంది. అప్పల్స్వారి హతాశుడయ్యాడు. వాడికి చాలాకోపం వచ్చింది. 'ఛస్! నీకు చెప్పడం నాది బుద్ధితక్కువే' అని వెళ్లిపోయాడు. ఆ తరవాత వారం రోజుల్దాకా ముసలమ్మ అక్కడందర్తో 'సూడండి బాబుల్లారా...ఆడే దిక్కుమాలిందానికో పిల్లనికంటే నానెళ్ళి సూడాలంట. నాకేం పట్టింది? నానేం ఎల్లను. సూణ్ణు' అంది.

'చూడకపోతే మానెయ్యిగాని ఇంక వూరుకో! వాడిపూను అక్కర్లేదంటూ అదేపనిగా వల్లిస్తావేం?' అన్నాడు కాకాహోటలు ప్రొప్రయిటరు నవ్వుతూ.

'మామ్మా...నిన్న నేను అటుపక్క వెళ్ళాను. నీ మనవరాల్ని చూసేను. అచ్చం నీపోలికే అనుకో! అముక్కూ, చెవులూ అంతా నువ్వే' అని చెప్పి పకపకా నవ్వాడు సెలూను అప్పారావు.

ముసలమ్మ మాట్లాడలేదు. అప్పట్నించి తనలో ఏదో గొణుక్కోడం తప్పించి ఎవరితో కొడుకు వూసెత్తడం మానేసింది. ఇది జరిగి ఆరుమాసా లయింది. రోజులు వెళుతున్నాయి ఎండ వస్తోంది. చల్లబడుతోంది. వాన కురుస్తోంది ఆగుతోంది. వరివేస్తోంది. పోతోంది. రోడ్డుపక్కన—బస్టాండులో ఆ తాటాకు గిడుగునీడలో—ముసలమ్మ అడుక్కు తింటూనే వుంది. అడిగినాకూడ ఇప్పుడు తన కథ ఎవరితో చెప్పడంలేదు!

సింహాచెలం తదితరులు ముసలమ్మ మూగ తనానికి ఏవేవో కారణాలు వూహించుకుని చెప్పు కుని, యాతన పడుతున్నారు.

మానవ స్వభావం చిత్రంగా వుంటుంది! ఒక చెడ్డవాడిలో హఠాత్తుగా మంచి చూస్తే ఎలా విప రీతంగా, అసహజంగా అనిపిస్తుందో — రోజూ కని పించే వ్యక్తి కనిపించకుండా పోతే ఎలావుంటుందో— బడ బడా వాగేమనిషి వున్నట్టుండి మూగబోతే అలాగే అసహజంగా, ఆశ్చర్యంగా అన్పిస్తుంది. కారణం వెద కాలనిపిస్తుంది. కుతూహలం చెలరేగుతుంది. ఈ పరిణామాలికికూడా ఆ మనుషులమధ్య అనుబంధాలు వుండి తీరక్కర్లేదు.

చాలా రోజులికి—నిన్న అప్పల్స్వారివచ్చి, తల్లి యోగక్షేమాలు విచారించి, ఇంటికిరమ్మని అడిగి, 'రాన'నిపించుకుని, అందరితో ఆవైనం చెప్పుకుని వెళ్లాడు. కొడుకు వున్నంతసేపు ముసలమ్మ వాడితో ఆప్యాయంగా మాట్లాడక పోయినా—వాడి మొహం లోకి దేన్నో వెదుకుతున్నట్టు చూస్తూనే వుంది. ఏదో చెప్పాలని, చెప్పలేని ఆరాటం, బాధ దాని బోసినోటి

కదలికల్లోనూ, చలించే ముడతల్లోనూ ద్యోతక మౌతోనేవున్నాయి.

కొడుకు వెళ్లిపోయేక, ముసలమ్మ ఎక్కడికో అడుగులో అడుగువేసుకుంటూ వెళ్లి, చంకలో ఏదో మూటకట్టుకు రావడం సెలూనులోంచి సింహాచెలం చూశాడు. 'అన్నంమూట కట్టుకురాదే!' అనుకున్నాడు. తర్వాత తనపనిలో పడిపోయాడు.

* * *

వెళ్లిపోయిన ఆసామీఇచ్చిన రూపాయి జేబులో వేసుకుని సింహాచెలం బయటికి వెళ్లాడు. నెమ్మదిగా ముసలమ్మ పడుక్కున్న చోటిని సమీపించేడు. ముఖం మీంచి మాసికలదుప్పటి కప్పుకుంది. దుప్పటి తీశాడు. కళ్లు సగంతెరిచి వున్నాయి. నోరు పూర్తిగా తెరిచేసి వుంది. అంచేత ఆ జీవుడు నోట్లోంచిపోయిందో, కళ్లలోంచి పోయిందో చెప్పడం కష్టం!

సింహాచెలం ఎందుకో తుళ్లిపడినట్లయి, ఒక డుగు వెనక్కివేసి తమ్ముణ్ణి పిలిచాడు. అప్పారావు పాపారావుని లాక్కొచ్చాడు. వాడివెంట హోటలు ప్రొప్రయిటరు, మిషనురాఘవులు ఇలా పదిమంది దాకా వచ్చారు.

ముసలమ్మ మరణం అసహజంకాదు. అది ఎప్పుడో ఓరోజిలా చెప్పా చెయ్యకుండా పైకి వెళ్లిపోతుందని వాళ్లందరికీ తెలుసు. అయినా మళ్లా ఏదో విస్మయం! కాస్సేపు విచారించి—కాస్సేపు దానిపంతం గురించి చెప్పుకుని — అప్పల్స్వారిని పిలిచి చేయించే కర్మ గురించి తర్కించుతుంటే—సింహాచెలం ఏదో జ్ఞాపకం వచ్చినట్టయి—ముసలమ్మ నిన్న ఎక్కడికో వెళ్లి కట్టుకువచ్చిన గుడ్డమూట విప్పాడు. అందులో ఒక లక్కకాయ — రెండు రబ్బరుబొమ్మలు — ఓ ప్లాస్టిక్ బూరా—కొన్ని చిల్లరడబ్బులు వున్నాయి.

సింహాచెలం కళ్లు పెద్దవిచేసి నవ్వుతూ అందరి వేపూ చూశాడు. అందరిలో ఇంచుమించు ఒకేభావం నిండింది. ఆ భావానికి భాష్యం చెప్పడానికిమాత్రం అప్పుడు వాళ్లదగ్గర భాష రెడీగాలేదు.

కాకతీయ మొదటి బేతరాజుయొక్క శనిగరశాసనము

శ్రీ పి. వి. పరబ్రహ్మ శాస్త్రి

గడచిన నవంబరునెల భారతిలో కరీంనగరుజిల్లా యందలి శనిగరగ్రామ పరిసరములలో లభించిన మూడు కాకతీయ శాసనములు ప్రకటించబడినవి. అదే గ్రామప్రాంతములందు పరిశోధనలు జరుపగా మరి రెండు శిలాశాసనములు బయల్పడినవి. ఇవికూడ చాళుక్యసామంతులైన కాకతీయరాజులవే. ఇందొకటి మొదటి బేతరాజునకు చెందినది. రెండవది రెండవ ప్రోలరాజుది. ఈ శనిగరగ్రామ మొకప్పుడు సామంత కాకతీయుల యేలుబడిలోనున్న సబ్బినాటికి ప్రధాన నగర మని తోచును. గ్రామమునకు వెలుపల జైనవిగ్రహ ములు మలచబడియున్న గుట్ట కెదురుగా కొంచి దూరములోనున్న మాగానియందీ శాసనములలో నొకటి పైభాగముమాత్రము కానవచ్చుచు మిగిలిన శిలాస్తంభ మంతయు భూమిలో పూడియున్నది. లోగడ వర్షా కాలమందు పైరుకు నష్టమగునను కారణముచే దీని నపుడు వెలువరించక పైరుకోసిన తర్వాత త్రవ్వించి శాసనప్రతిరూపములు తీయవలసివచ్చినది.

శాసనమంతయు స్తంభమునకు మూడువైపుల 43 పంక్తులలో నుత్కీర్ణమైయున్నది. అక్షరములు చెడకుండ బాగుగనే యున్నవి. శాసనభాష కన్నడము. శాసనాంతమున నొక సంస్కృతశ్లోకము కలదు. అక్షరములు పదునొకండవ శతాబ్దినాటి కన్నడలిపికి జెందినవి. పది—పదకొండు శతాబ్దులలో గానవచ్చు చాళుక్యశాసనము లందలి లిపివిశేషములే యిందును కలవు.

శాసనము చాళుక్యరాజ ప్రశస్తితో ప్రారంభ మగును. సమస్తభువనాశ్రయ పృథ్వీవల్లభ పరమ భట్టారక సత్యాశ్రయకులతిలకాది బిరుదాంచితుడగు శ్రీమత్త్రైలోక్యమల్లదేవుని విజయరాజ్యకాలములో నతని పాదపద్మోపజీవియు మహాసామంతుడు నగు కాక తీయ బేతరసనియొక్క పెర్గడ వైజరాజు కుమా రుడు నారణయ్య శకవర్షము 973 నాటి వికృతి సంవత్సరమునందలి యుత్తరాయణ సంక్రాన్తి పర్వ కాల నిమిత్తమున సణగరగ్రామ మందున్న యుద్ధ మల్ల జినాలయమునకు జీర్ణోద్ధారణ మొనర్చి యచటి స్థానిక గావుణ్డులగు ముప్పణయ్య, పున్నెరెడ్డి యను మతితో (నొక) రాటణము (ఏతము) దానమొనర్చె నని శాసనమునందున్న విషయము. తరువాత సంస్కృత శ్లోకములో (శాసనోక్త)దానమునకు హాని కలిగించు వారి నుద్దేశించి చెప్పబడు దూషణము కలదు. తుదిలో శాసనమును సేనబోవ జెక్కణమయ్య లిఖించె నని కలదు.

ఇందు చెప్పబడిన శకము 973 లో వచ్చు ఉత్తరాయణ సంక్రాన్తి క్రీ. శ. 1051 డిసెంబరు 25 వ తేదికి సరియగుచున్నది. చాళుక్య చక్రవర్తి యగు త్రైలోక్యమల్లుడు కల్యాణనగరము నుండి తెలింగాణముతో గూడిన కర్ణాటదేశమును క్రీస్తుశకము 1042 నుండి 1068 వరకు పాలించిన మొదటి సోమేశ్వరుడు. ఇతనికి 'ఆహవమల్ల' యనెడి బిరు దముకూడ తరచు కానవచ్చును. ఇతని రాజ్యకాలము నకు చెందిన సామంతులలో కాకతీయ మొదటి బేతరా జొకడని చరిత్రకారులకు తెలియును. అతనిదిగా జెప్ప బడు శాసనమొద్దియు నింతకుపూర్వము లభించకపోవు టచే ప్రస్తుత మిది యొక్కటియే యతని శాసనము. కాకతీయ శాసనములలోగూడ హనుమకొండ శాసనము తర్వాత నిదియే. ఇప్పటివరకు నితనినిగూర్చిన విషయ మంతయు నితరుల శాసనముల నుండియే గ్రహించ

బడు చుండెను. అనగా నీ మొదటి బేతరాజు త్రైలోక్య మల్లుని సామంతుడనెడి విషయముకూడ రూఢిగ తెలియదు ఆ యంశ మీ శాసనమునుబట్టి ధ్రువ పడుచున్నది. రెండవది యితను శకము 973 వరకు జీవించి యుండెనను విషయముకూడ దీనివలన రూఢి యగుచున్నది. ఇతని పుత్రుడగు మొదటి ప్రోల రాజుకు చెందిన శాసనము శకము 975 వ సంవత్సరము నాటిది యీ శనిగర గ్రామమందు దొరకినది.[1] ఈ రెండు శాసనములవలన అధికారము తండ్రి నుండి కొడుకునకు చెందుటలో గల యంతరము క్రీ. శ. 1051–1053 ల మధ్యకాలముమాత్రమే యగుటచే మొదటి బేతరాజుయొక్క తుదికాలమును మొదటిప్రోలుని ప్రారంభకాలమును ఈ రెండు సంవత్సరముల యంతరములో నిముడ్చుట సులువైనది. క్రీ. శ. 1052 వ సంవత్సరాంతమున త్రైలోక్య మల్లుని పక్షమున చాళుక్యసామంతులు చోళదేశముపై దండు వెడలినట్లును, అందు కాకతీయ మొదటి బేతరాజు పాల్గొని యుండుననియు అతనిని గూర్చి కాజీపేట దర్గా శాసనమందు చెప్పబడిన 'చోళక్ష్మాపాల చమూవార్ధి ప్రమథన' యనెడి విశేణమును వివరించు సందర్భమున చరిత్రకారులు చెప్పియుండిరి.[2] ఈ విశేషణమును బట్టియే మొదటి బేతరాజు క్రీ. శ. 1052 నాటి చోళ దండయాత్ర వరకు జీవించియుండి యుండునని నిర్ణయించిరి. కాని చోళసైన్యమును దునుమాడుట ఆ సైన్యము చాళుక్య రాజ్యముపై దండు వచ్చినపుడు ప్రతిఘటించుట యందైనను పై విశేషణము సార్థకము కాదగును గనుకను, అట్టి చోళసైన్య దండయాత్రలు చాళుక్య రాజ్యముపై ననేకములు జరిగినవి కనుకను పై విశేషణము మొదటి బేతరాజుయొక్క చివరికాలమును నిర్ణయించుటలో తోడ్పడ దనువాద మున్నే యున్నది. అయినను ఆ ప్రాంతమువరకు మొదటి బేతరాజు జీవించి యుండెనను విషయమీ శాసనమువలన నిర్వివాదముగ నిర్ణయమగుచున్నది.

ఈ మొదటి బేతరాజును బయ్యారపు శాసనము 'గరుడాంక బేత నృపతి' యనియు[3], గూడూరుశాసనములోని తెలుగు పద్యములలో 'మేల్గరుండని బేత భూవిభుని గాకతివల్లభు చిన్నవాని'[4] ననియు పేర్కొనుచున్నవి. కనుక నితనిని గరుడబేతరాజని వ్యవహరించుట యుచితము. ఇతని తండ్రి బయ్యారపు శాసనములో పిండి గుండనృపతి యనియు, తూర్పు చాళుక్య రాజగు దానార్ణవుని మాంగల్లు శాసనములో కాకర్త్యగుండ్యన యనియు పేర్కొనబడెను. కాకతీయ వంశపు రాజులలో ఈ పేరుగల వారిలో నితడు నాలుగవ వాడగుటచే నితనిని నాలుగవ గుండరాజని చెప్పవచ్చును. దానార్ణవుడు క్రీ శ. 955 ప్రాంతమున రాష్ట్రకూటుడైన మూడవ కృష్ణుని సహాయముతో తన సవతి సోదరుడగు రెండవ యమ్మరాజును పదభ్రష్టుని గావించి వేంగిరాజ్యమునకు (తత్కాలికముగ) అధిపతియైనట్లు అతని మాంగల్లు శాసనమును బట్టి తెలియుచున్నది.[5] ఆతని ప్రయత్నములో కృష్ణరాజు పనుపున తోడ్పడిన రాష్ట్రకూట సామంతుడైన కాకర్త్యగుండ్యనకు కృతజ్ఞతాసూచకముగా దానార్ణవభూపతి యతని విన్నపముననుసరించి దొమ్మనయను బ్రాహ్మణునకు మాంగల్లు గ్రామమును దాన మొసర్చెను. ఇది అమ్మరాజ విజయాదిత్యుడు వేంగి సింహాసన మధిష్ఠించి పదునొకండు సంవత్సరములు రాజ్యమేలిన దుపరి జరిగిన వృత్తాంతము. అమ్మరాజు క్రీ. శ. 944 లో రాజ్యాభిషిక్తుడైనట్లు తెలియుచున్నదిగనుక కాకర్త్యగుండన కనీసము 25 సంవత్సరముల వయసుదాటిన యోధుడై యుండవలెనుగదా. ఇతని పుత్రుడగు మొదటి బేతన క్రీస్తుశకము 1051 కి యుండెనని ప్రస్తుత శాసనమునుబట్టి తెలియుచున్నది. కనుక తండ్రి కొడుకుల రెండుతరములు క్రీ.శ. 955 నుండి 1051 వరకుగల నూరు సంవత్సరముల కాలము వ్యాపించి యుండెననుట చారిత్రకుల దృష్టిలో సమ్మతించ దగినదిగాదు. కాని యిప్పటి కుపలబ్ధమానమగుచున్న శాసనసాక్ష్యమునుబట్టి వారిద్దరి పురుషాంతరములు సుమారు నూరేండ్లు వ్యాప్తమై యున్నట్లే ధ్రువపడుచున్నది.

---

1. భారతి, నవంబరు 1971.

2. Early History of The Deccan; Vol-II, Page 578.

3. భారతి, ఏప్రిలు 1967, 11 వ పుట.

4 Corpus of Telingana Inscriptions; Part 2, Page 78; lines 22

5 Epigraphia Andhrica, Vol I, PP. 57—70

ఈ సందర్భమున గూడూరు శాసన మొకింత పరిశీలించవలసియున్నది. ఇది చాళుక్య చక్రవర్తియగు త్రిభువనమల్ల (ఆరవ) విక్రమాదిత్యుని 49వ రాజ్య సంవత్సరములో నతని పుత్రుడును యువరాజును అగు కుమారసోమేశ్వరునిచే నొసగబడిన దానమును గూర్చి చెప్పుచు ప్రాసంగికముగా స్థానిక స్వాములగు విరియాల వంశమువారిని గూర్చిన ప్రశస్తిని కొంత తెలుపును. శాసనము క్రీ. శ. 1149 నాటిదైనను విరియాలవారి పూర్వికులలో నొకడగు ఎఱ్ఱ నృపుని గొప్పతనమును జెప్పు సందర్భమున అతడు బొట్టు బేతడను నొకరాజుయొక్క శత్రువును జంపి వానికి కొరవిరాజ్యమిప్పించె ననియు, వాని భార్య కామవసాని యనునామె పిన్నవయస్కుడైన కాకతివల్లభుడగు గరుడబేతనికి చక్రవర్తి యనుగ్రహము లభించునట్లుచేసి కాకతిని నిలబెట్టెననియు తెలుగు పద్యములలో జెప్పబడియున్నది.[6] ఇందు మొదటి పద్యములో జెప్పబడిన బొట్టు బేతడు, రెండవ పద్యములో జెప్పబడిన గరుడబేతడు ఇద్దరు ఏకవ్యక్తియై యుందురని యిప్పటివరకు తలంచబడుచుండెను. కాని యీ నడుమ భద్రాచలప్రాంతములో నొక తామ్రశాసనము లభించెను.[7] అది ముదిగొండ చాళుక్యులకు చెందినది. అందొక బొట్టు బేతరాజు కొరవి రాజై యున్నట్లు కలదు. కనుక బొట్టు బేతరాజు ముదుగొండశాఖకు చెందిన చాళుక్యరాజనియు, గరుడబేతరాజు కాకతీయుడనియు స్పష్టమైనది. ఇద్దరు భిన్నవ్యక్తులేగాని యొకరుగారు. విరియాల యెఱ్ఱనృపుడు బొట్టుబేతని వైరిని జంపి యతనికి కొరవిరాజ్య మిప్పించెను. కొరవిరాజ్య మసలు ముదుగొండచాలుక్యులదేనని కొరవి శాసనమందలి 'కొరవియన్నది ముదుగొండ సల్కుల కులసన్త.........'అను అసంపూర్తివాక్యమునుబట్టి యూహించదగియున్నది. దాని నెవడో వైరి దురాక్రమణ చేయగా ఆ వైరితో యుద్ధముజేసి వానిని జంపి యా రాజ్యమును తిరిగి బొట్టుబేతని కిప్పించుట జరిగెను. ఇచట జెప్పబడిన వైరినిగూర్చిన వివరములు తెలియవు. కాని తరువాతి పద్యమునందలి విషయము సాపేక్షితమై మొదటి పద్యములోని వైరి వధ వలన కాకతి గరుడబేతడు రాజ్యమును చిన్ననాడే కోల్పోయి తగు ప్రతీకారము జేయజాలని నిస్సహాయ స్థితియందుండుట సంభవించెనని యూహించవీలగుచున్నది. అట్లగుచో కొరవిరాజ్య మాక్రమించిన బొట్టుబేతని వైరి గరుడబేతనితండ్రియగు కాకర్త్యగుండనయే కాదగును. అతనినే విరియాల యెఱ్ఱనృపతి చంపుటయు తత్కారణముగా నతని పుత్రుడగు గరుడ బేతరాజు తండ్రితోబాటు రాజ్యమునుగూడ కోల్పోయి పిన్నవాడగుటచే నిస్సహాయుడై యితరుల దయకు పాత్రుడయ్యెనని రెండవపద్యము నందున్న విషయమునకు పూర్వము జరిగిన వృత్తాంతముగా తలంచుట సమంజసము.

ఈ స్థితిలో గరుడబేతనికి సహాయము చేసినది తన తండ్రిని జంపిన విరియాలయెఱ్ఱని భార్యయగు కామవసానియట. ఇదియు కొంత విచిత్రముగనే తోచుచున్నది. భార్యా భర్త లిరువురు పరస్పర వైరులగు చెరియొక బేతరాజును అభిమానించుటకు గల హేతు వెట్టిదై యుండునో తెలిసికొనుట కష్టము.

---

6. అతఁడాని బొట్టుబేత వసుధాధిపు
జేకొని వాని వైరి ను
ద్ధృతమున జంపి యా కొరవి
దేశమునందు ప్రతిష్ఠజేసి త
త్తనెయురు పేరు పొడగలదాయము
బిట్టఱ గద్యనంబు న
ప్రతిముడు వానిచే మొగడుపల్లియు
పండ్రెడు నేలు నప్పుడే॥

అరుదగునట్టి ఎఱనృపు నంగన
గామవసాని యొక మే
ల్గరుండని బేత భూవిభుని
గాకతివల్లభు బిన్నవాని దా
బరగంగ జేతబట్టె ఘను
బల్లవరాయనియోగిజొచ్చి భా
స్కర [వి]భుచక్రవర్తిగని
కాకతి నిల్పుట గోటిసేయదే॥

(ప్రస్తుత మీ పద్యములు సవరించబడలేదు)

7. ఇది త్వరలో ప్రకటించబడనున్నది.

అందుకొక యూహ సమంజసమని తోచును. విరి యాల యెఱ్ఱనృపతి బొట్టుబేతని యొద్ద సేనా పతియో, మంత్రియో యైయుండి తన విధ్యుక్త ధర్మముగా కొరవి రాజ్యమును దురాక్రమణ చేసిన కాకర్త్య గుండనను జంపియుండును. ఇంక నతని భార్యయగు కామసాని కాకతిగుండన కేవిధముగనో బాంధవ్యము గలదై యుండును. ఆ బాంధవ్యమును పురస్కరించుకొని యామె కాకతివంశమును పున రుద్ధరించ బూనెను. ఇంతకుమించి స్త్రీయగు నామె రాజకీయ వ్యవహారములం దానాడు పాల్గొను టలో తగిన కారణమెద్దియు ప్రస్తుతము కానరాదు. అదియు తన భర్తద్వారానే చేసియుండును. కాక తీయులు మొట్టమొదటిసారిగా అనుమకొండకు చేరుట యీ మొదటిబేతని కాలమందే యని బయ్యా రపు శాసనము స్పష్టముగా చెప్పుచున్నది.8 కాని యిచట ననుమడు, కొండడు అనువారిని చంపి యనుమకొండ పురమును స్థాపించెననియో లేక తన రాజధానిగ జేసుకొనె ననియో యిందు కలదు. ఈ కథయందు కొంతభాగము నమ్మతగినదిగ తోచదు. రాష్ట్రకూటుడైన మొదటి అమోఘవర్షరాజు యొక్క 58 వ రాజ్యవర్షము (క్రీ. శ 872) నాటి శాసనమం దొకదానిలో9 ఈ నగరమున కప్పటికే 'అర్మకొండ' యనుపేరు వాడబడుట గమనించదగును. కనుక మొదటి బేతరాజు అనుమడను నానినిజంపి యచటి కొండను పురముగ జేసెననుటగాని, అనుమడు, కొండడు అను నిద్దరినిచంపి అనునుకొండ పుర మును తనకు పురముగ నిర్మించుకొనెనని గాని చెప్పుట కల్పితగాథ యనిపించును. అయినను కామవసాని సహాయముతో కాకతివంశ ముద్ధరింపబడుట అనుమ కొండయం దగునని మాత్రము చెప్పవచ్చును. దీనితో బాటు వారికి తాత తండ్రులనాటి రాష్ట్రకూట రాజాభిమానముకూడ పోయినది. వారు చాళుక్యుల సామంతులుగ స్థిరపడిరి. కనుక మొదటి బేతరాజు అనుమకొండలో కాకతివంశమును పశ్చిమచాళుక్యుల క్రింద సామంత ప్రతిపత్తిలో నిలబెట్టిన వాడగుటచే నితనిని కాకతివంశస్థాపకు డనుట చెల్లును.

ఈ పర్యాలోచన వలన తేలునదేమనగా: కాకతి మొదటి బేతరాజు తన చిన్నతనమందే యధికారమునకు వచ్చెనుగనుక క్రీ. శ. 1051నాటి యీశాసన మతిని తుదిదశకు చెందిన దగుటచేతను అతని రాజ్యారంభ మప్పటికి అరువది సంవత్సరములకు పూర్వమే ప్రారంభమైయుండుననుట అసంభావితముకాదు. అనగా గుండన పుత్రుడగు మొదటి బేతరాజు సుమారు క్రీ. శ. 990 ప్రాంతములో అధికారమునకు వచ్చి యుండును. కాని యీ యూహ గుండన—బేతనలమధ్య వేరొక వ్యక్తి, బేతనయొక్క అగ్రసోదరుని వంటివాడు లేనప్పుడే సరియగును. బయ్యారంశాసనములో నట్టి వ్యక్తి వారి వంశ్యులలో జెప్పబడలేదు. మరెచ్చట నట్టి వ్యక్తి యున్నట్లుకూడ కానవచ్చుటలేదు. కాకతి గణపతి దేవుడు క్రీ. శ. 1198 నుండి 1262 వరకు సుమా రరువది నాలుగేండ్లు పాలించెను గదా. అట్లే ప్రమాణాంతరము లభించువరకు కాకతి మొదటి బేత రాజు క్రీ. శ. 990 ప్రాంతమునుండి 1051 అంతము వరకు అధికారమునం దుండెనని స్వీకరించవచ్చును. క్రీ. శ. 955 లో దానార్ణవునకు సహాయ మొనర్చిన గుండన 990 నాటికి 60 లేక 65 సంవత్సరముల వాడై మృతి నొందియుండును. ఈ విధముగ తండ్రి కొడుకుల ఇద్దరి పురుషాంతరములుకూడి క్రీ. శ. 955 నుండి 1052 వరకుగల దాదాపు నూరు సంవత్సరములు వ్యాపించి యుండెననుటలో దోష మెద్దియు కానరాదు. వీరిలో నే యొక్కరిని డెబ్బది సంవత్సరములకు మించి జీవించిన వారినిగా స్వీకరించ వలసిన నిర్బంధము లేదు.

---

8. హత్వాయో ఒనుమ నామధేయ మహితం
కొండంచ చక్రే పురం
విఖ్యాతానుమకొండ మూర్జితయశః
కర్పూర భాండోపమమ్॥

(22–24 పంక్తులు 11 వ పుట, భారతి, ఏప్రిలు 1967)

9 H. E, H. The Nizam's Govt. Arch Dept Annual Report 1933–34; P 19

కాకతీయ మొదటి బేతరాజుయొక్క శనిగర శాసనము

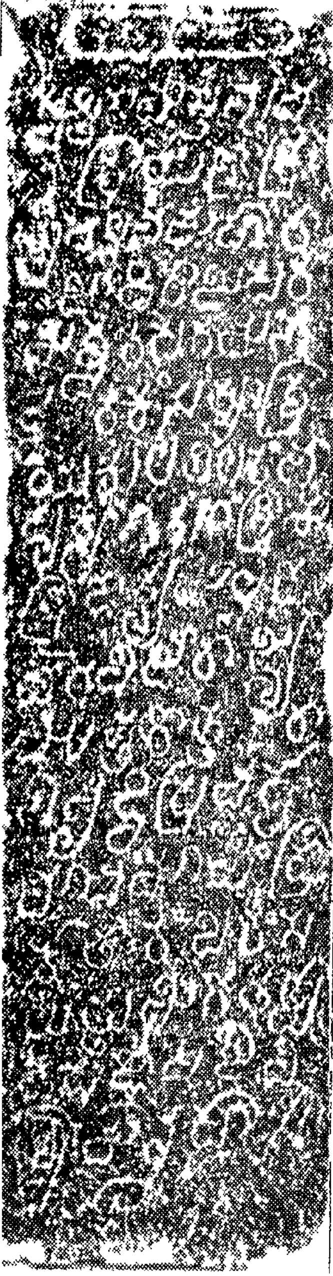
ఆంధ్ర కర్ణాట దేశ చరిత్రలో వీరిరువురి మధ్యగల సంధికాలము అనగా క్రీ శ. 973—1000 అతిక్లిష్టములగు రాజకీయములకు చెందినది. వేంగి రాజ్యమున క్రీ. శ. 973 లో దానార్ణవుడు నిహతుడై యరాజక మేర్పడెను. అదే సంవత్సరములో రెండవ తైలపుడు రాష్ట్రకూట కక్కలుని త్రోసిరాజని మాలఖేట సింహాసన మాక్రమించి పశ్చిమచాళుక్య రాజవంశమును పునరుద్ధరించెను. ఇట్టి యవ్యవస్థ రాజకీయ పరిస్థితిలో రెండురాజ్యములకు మధ్యనున్న తూర్పు తెలంగాణము ముదుగొండ చాళుక్యులకు, కాకతీయులకు కలహభూమి యయ్యెను. తుదకు రెండవ తైలపుని ప్రాభవమువలనను విరియాల యెఱ్ఱని మధ్యవర్తిత్వము వలనను కొరవిరాజ్యము ముదుగొండచాళుక్యుడగు బొట్టుబేతనికిని అనుమకొండరాజ్యము కాకతి మొదటి బేతనికిని చెందు నట్లొక యేర్పాటు జరిగెను.

ఈ శాసనమువలన కాకతిబేతని యంతిమ కాలము శకము — 973 ప్రాంతమై యుండునని తెలియుటేగాక అతని పిన్ననాటివాడగు బొట్టుబేతని కాలము సుమారు శకము 910—930 నడుమ కా దగునని కూడ తెలియుచున్నది. ఈ యంశము ముదుగొండ చాళుక్యరాజుల కాల నిర్ణయములో తోడ్పడ గలదు.

ఇందు జెప్పబడిన యుద్ధమల్ల జినాలయము లేములవాడ చాలుక్య వంశమునకు చెందిన యుద్ధమల్లుడను పేరుగల రాజులలో నొకరిపేరిట నిర్మింప బడినదై యుండును. ప్రస్తుత మీ శాసనమున్న పొలమునకు సమీపముగనున్న కొండపైగల జైన విగ్రహములున్న చోటుననే పూర్వ మీ జినాలయ ముండియుండును.

శాసన మూలము

మొదటి వైపు

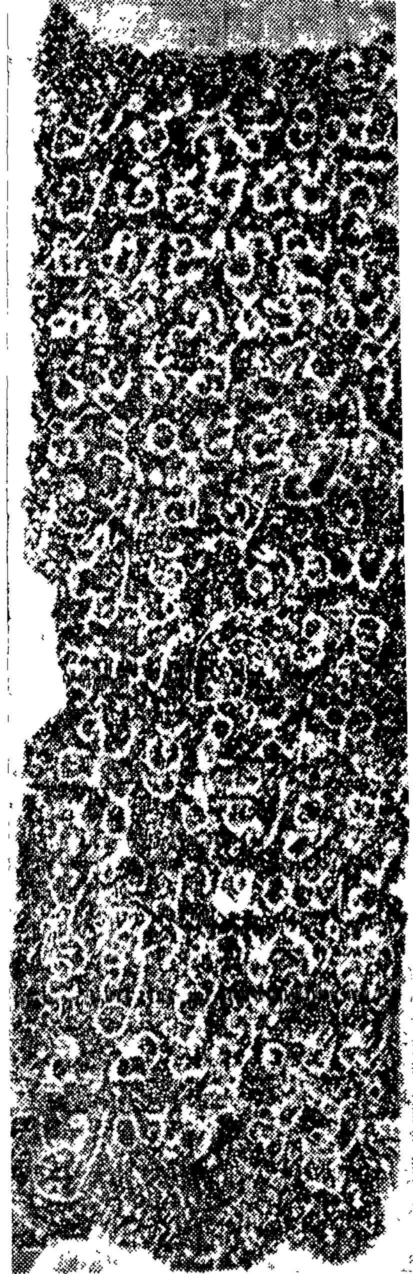
1. స్వస్తి సమస్త భువ
2. నా(శయ (శీ (పి[1]
3. ధ్వీ వల్లభ మహా రా
4. జాధిరాజ పర
5. మేశ్వర పరమ భ
6. ట్టారకం సత్యా (శ
7. య కులతిల్కకం చా
8. ళుక్యాభరణం (శీమ
9. (త్తై [2]లో క్యమల్ల దే
10. వర విజయ రాజ్య
11. ముత్తరోత్తరా
12. భి వృద్ధి (పవర్ధ్ధ
13. మాన మాచం(దా
14. ర్క్ర తారం బరం స
15. లుత్తు మిరె తత్పా
16. దపద్మోప జీవి
17. (శీమన్న [3]హా సా

---

1. పృథ్వీ
2. (శీమ(త్తై లోక్యమల్ల
3. (శీ మన్మహా

రెండవ వైపు

18. మన్త కాకతీయ
19. బేతరసర పెగ్గ౯
20. డె (వైజరాజన)
21. (మగ) ణారణయ్య
22. (ర్) సకవర్ష౯ ౯౭౩ (973)
23. (డె) నెయ వికృతి
24. సంవత్సర
25. దుత్తరాయ
26. ణ సం(క్రాంతిని
27. మిత్తదిం సణ
28. గరద దుద్ధమ
29. ల్ల జినాలయ (మం)
30. జీర్ణో (౯)* ద్ధారణం మా
31. డి దొం దల్లియ ప
32. ణెయ గా (ము) ణ్డం

మూడవ వైపు

33. ముప్పడయ్యను (మం)
34. వున్నె రడ్డియు వ
35. (నొ)డం బడిసి బిట్ట
36. రాటాణ॥ స్వదత్త (త్తా)ం
37. పరత్త (త్తాం)ంవా యో
38. హారే తు (త) పను స్ద (స్థ) (రాం)*
39. షష్టివర్ష సహ
40. స్రాణి విష్ఠాయాం
41. జాయతే కృమి (ః)
42. పేసబోవ జెక్క
43. ణ మయ్యం బరహ (॥)*

"అడ్రసు మారింది"

శ్రీ రంగధామ్

ప్రొద్దున్నే ఎనిమిదిన్నర గంటలకు ఆఫీసంతా శుభ్రంచేసి తన స్టూలుమీద కూర్చుని, ఆలోచించసాగాడు దాసు. అతను ఆలోచించినకొద్దీ, తన సమస్యలకు పరిష్కారమార్గం ఒక్కటే అనే అభిప్రాయం బలపడసాగింది. తనింక ఈ ఆఫీసులో ప్యూను పని చెయ్యలేడు. మరో వుద్యోగం దొరికేవరకూ ఓపిక పట్టడం రోజురోజుకూ దుర్భరమైపోతోంది. ఏదో ఒకటి తొందరలోనే తేల్చెయ్యాలి— అనుకున్నాడు.

అతని వయస్సు ఇరవైరెండు; సుమారు మూడేళ్లబట్టీ 'సురేష్ ఏజన్సీస్' అనే పెద్ద వ్యాపార సంస్థ తాలూకు ఆఫీసులో 'బోయ్'గా పనిచేస్తున్నాడు దాసు. ఎక్కువగా చదువుకోకపోయినా, తనలాటి యువకుడికి, ఈ పని తగినదికాదనీ, ఇంకా ఉన్నతమైనపదవి, కనీసం, గుమస్తా — యో — టైపిస్టో, తనకి తగినదని అతని నమ్మకం.

కాని, ఆ అభిప్రాయం 'సురేష్ ఏజన్సీస్' యజమాని అయిన రామారావుగారికి లేకపోవడమే దాసు దుస్థితికి కారణం. అయినా, దాసు, నమ్మకస్తుడనీ, అబద్ధమాడడనీ ఆయనకు గట్టి నమ్మకం వుండడం వలన అతనిని ఒకవిధమైన అభిమానంతో చూస్తారు. పెద్దబాబు (రామారావు) గారి అభిమానం ఆసరాగా తీసుకుని, దాసు—ఆ ఆఫీసులోని ఇద్దరు గుమాస్తాలనూ, టైపిస్టునూ కొంచెం డబాయిస్తూండడం కద్దు, అప్పుడప్పుడు.

అతని తత్వమే అలాంటిది అని సర్దుకుపోయినా, ఒక్కొక్కప్పుడు వాళ్ళుకూడా దాసుమీద చిరాకుపడడం, అటువంటప్పుడు, వాళ్లు అతనికి, తను కేవలం ఆఫీసు ప్యూనునని గుర్తుచేయడం, దానితో, అతనికి గుండెల్లో ఎవరో పొడిచినట్లవడం, రెండు మూడు రోజులదాకా అతను క్రుంగిపోవడం జరుగుతూంటుంది.

తనుకూడా, గుమస్తాలతో సమానమైన హోదాలోవున్న వ్యక్తిలా ప్రవర్తించాలని అతని ఆరాటం. అతను ఉద్యోగంలోచేరిన మొదట్లో, ఎప్పుడూ నిలబడివుండడం — గుమస్తాలకూ టైపిస్టుకూ కాఫీలూ, మంచినీళ్లూ అందివ్వడం చేస్తూండేవాడు. పెదబాబుగారితో పరిచయం వృద్ధయిన కొద్దీ, తను ఆఫీసులోని చిన్నతరహా వ్యక్తులైన గుమస్తాలకు అంతగా భయపడనక్కరలేదనీ, వాళ్లు తనమీద 'రిపోర్టి'వ్వడం అంత తేలికకాదని గ్రహించాడు.

అంతేగాక పెదబాబు, ఆఫీసులో ఎవరూ లేనప్పుడు, తనని ఆయన గదిలోకి పిల్చి, గుమస్తాలు ఎన్నిగంటలకు ఆఫీసుకువచ్చేదీ, రోజుకు ఎంతసేపు వాళ్ళలో వాళ్లు బాతాఖానీకొట్టేదీ, రెండు మూడు సార్లు అడగడంతో తను చాలా ముఖ్యమైన హోదా కల వ్యక్తిననే అహంకూడా అతనిలో పొడసూపింది.

తను ఇంచుమించు 'బాస్'కి 'పర్సనల్ అసిస్టెంటు'లాంటి వాడననే భావం కలిగి, అది క్రమంగా తనుకూడా, (పని లేనప్పుడు) కుర్చీలో కూచోవడం గుమస్తాలతో, తను ఒక్క పెదబాబుగారికి తప్ప మరెవరికీ, కాఫీలూ, మంచినీళ్లూ, అందించదల్చుకోలేదని చెప్పడంవరకూ వచ్చింది.

తనని ఆఫీసు ప్యూను అనికాక, 'మెస్సెంజరు' అనో 'అటెండర్' అని అనో అనాలని కూడా తరుచూ, ఆఫీసులో గుమస్తాలతో చెప్పనారంభించాడు.

కొంచెం తనని ఎవరైనా తక్కువగా చూసినట్లు కనిపిస్తే, వాళ్లమీద తన మనసులో కక్ష

గట్టి, వాళ్లని ఖాతరుచెయ్యకపోవటం ద్వారా తన కసిని వెలిబుచ్చేవాడు. 'వీళ్లేంచేస్తారోయ్ మనల్ని; అంతగా అయితే పెదబాబుగారితో చెప్పి ఉద్యోగం లోంచి తీయించేస్తారు. అంతేకదా! అసలు మన కీ వుద్యోగమంటే లెక్కేలేదు' అని కొత్తగా వచ్చిన సూర్యం అనే రెండో ఆఫీసుబోయ్‌తో అనేవాడు, వాళ్లు వినేటట్లు.

రెండో ఆఫీసుబాయ్ ప్రవేశించి రెండు నెలలయింది. అతనికి పనంతా కొత్తవడం మూలానా, పెదబాబుగారు తరుచూ దాసునే పిలుస్తూండడం వలనా, దాసుమీద గౌరవం, దాసుద్వారా పనినేర్చుకోవాలనే ఆసక్తి కలిగింది.

దాసు, గుమస్తాలతో బాతాఖానీకొట్టూ, సూర్యానికి పనులు పురమాయిస్తూండేవాడు.

ఆ ఆఫీసులో, నాగేశ్వరరావు అనే ఇరవై మూడేళ్ల యువకుడు ఆరునెలల క్రితం గుమస్తాగా చేరాడు. సన్నగా, పొడుగ్గా, ఎర్రగావుండే నాగేశ్వర రావు, ఉద్యోగం పురుషలక్షణం గాబట్టీ, కాలక్షేపానికి వస్తుందనీ, ఈ వుద్యోగంలో చేరాడుగాని, ఇది తన చదువుకు (అతను బి. యస్‌సీ) గాని తెలివికి గాని, తగినవుద్యోగం కాదనే విషయం రోజూ దాసుతో స్పష్టం చేస్తూంటాడు.

ముసలివాడైనా పెద్ద గుమాస్తా, స్వామిగారు, నాగేశ్వరరావుని పనివిషయంలో చివాట్లు పెట్తూంటే అతనికి ఎంతకష్టం కలిగినా, తరువాత స్వామిగారు లేనిప్పుడు, దాసు చూపించే సానుభూతివలన నాగేశ్వర రావు మనసు చాలా ఊరట చెందేది. ముఖ్యంగా స్వామిగారిని పెదబాబుగారు ఎలా చివాట్లు పెడుతూంటారో దాసు చెప్తూంటే నాగేశ్వరరావు ఆనందంతో వింటూండే వాడు.

ఆ రోజు ప్రొద్దున్న దాసుఒక్కడూ కూర్చొని ఆలోచిస్తూంటే, నాగేశ్వరరావు చేతిలో ఒక పుస్తకంతో ప్రవేశించాడు. అతనిని చూడగానే దాసు 'గుడ్‌మార్నింగ్ సార్ ఏమిటూ పుస్తకం?' అని అడిగాడు.

'ఇది రీడర్సు డైజెస్టోయ్!' అన్నాడు నాగేశ్వర రావు; తను డబ్బు ఖర్చుపెట్ట నక్కరలేకుండా ఈమధ్య కొన్ని పుస్తకాలు వచ్చి పడుతూండడంతో, అతనికి అలా అవి వచ్చినరోజున ఏదో ఘనవిజయం సాధించి నట్లుంటుంది.

నాగేశ్వరరావు తన సీటులో కూర్చున్నాడు. దాసు, లేచి అతనివద్దకువచ్చి, 'ఇదికూడా అలా వచ్చిందేనా?...ఏదీ...ఒకసారి ఇప్పండి... చూసిస్తాను' అని అడిగాడు.

'అవునోయ్. ఈనెలలో ఇది అప్పుడే నాలుగో సారి, ఇంతకు ముందు, ఏవో మాగజైన్లువచ్చాయి. కాని, ఈ పుస్తకం వాటికన్నా విలువైనది' అన్నాడు చిరునవ్వు నవ్వుతూ.

'భలే ఛాన్సుకొట్టున్నారే! పాపం, అతనెవరో గాని, మీ పేరుగలతను, ఎన్నిటికి చందాకట్టాడో!' అన్నాడు దాసు.

తనసీటుకు సంబంధించిన కాగితాలు సర్దుకుంటూ, 'అవునవును. అసలు ఇన్ని పుస్తకాలెందుకో ఇతనికి!' అని తనలో తను అనుకున్నాడు, నాగేశ్వరరావు,

'పోస్టుమాన్, రేపెప్పుడైనా వచ్చి, అసలాయన అడ్రసు దొరికిందనీ, ఇవి మీవికావనీ అంటే ఏంజేస్తారు?'

'దానిదేముంది. ఇవన్నీ నావని నేను పోస్టుమాన్‌తో చెప్పలేదు. అతనే కిటికీలోంచి పడేసి పోతున్నాడు.'

'తమాషాగా వుంది సార్. ఈ నాగేశ్వరావు ఎవరో కాని, డోర్‌నెంబరు ఇచ్చివుంటే ఇంత తికమక వుండేదిగాదు.'

'కానీ ఇలా ఎన్నాళ్లు జరిగితే అన్నాళ్లు జరగనీ, మనదేంపోయింది!' అన్నాడు నాగేశ్వరరావు తనలో తను నవ్వుకుంటూ.

దాసు ఆ పుస్తకం తిరగేస్తూ, ఆ అజ్ఞాత వ్యక్తి—నాగేశ్వరరావు అనే పేరుగల మరొకనిని వూహించుకుని అతనిమీద సానుభూతి చూపించ నారంభించాడు.

కొద్దిరోజుల క్రితం నాగేశ్వరరావుకి కొన్ని

పుస్తకాలు రావడంతో ఈ సంఘటన ప్రారంభ మైంది. అది పోస్టుమన్ చేసినపని. యమ్. నాగేశ్వర రావు, అగ్రహారం, గుంటూరు అనే అడ్రసుతో వచ్చిన వాటిని, అగ్రహారంలోవున్న నాగేశ్వరరావు (యమ్.) ఇతనొక్కడే అతనికి తెలిసివుండడంవలన, ఇతనికే అయివుంటుందని ఇతని ఇంట్లో పడెయ్య సాగాడు.

తనవికాని వస్తువులు తమవద్దకు వచ్చినప్పుడు కొందరు మర్యాదగా వాటిని అసలు యజమానికి అందచేద్దామను కొంటారు. కాని అటువంటివారి సంఖ్య ప్రజల్లో మైనారిటియే! మెజారిటీ తమవి కాని వస్తువుల్ని తామే ఉంచుకుని అనుభవించటంలో ఎంతో ఆనందం అనుభవిస్తారు. అసలు వస్తువు— అవతల ఒకనునిషికి కాక, ఎంతోమందికి చెందిన దైతే, మరీ ఘనంగా భావిస్తారు. గవర్నమెంటువారి ఇళ్లనీ, కార్లనీ, తమ సొంతానికి వాడుకుని ఎంత మంది ఆనందిస్తున్నారు!

నాగేశ్వరరావు, తనపేరుగల వ్యక్తి వస్తువులు కాబట్టి వాటిమీద తనకూ హక్కువుందని, పోస్టు మాన్‌కి అసలువిషయం తెలియజెయ్యడం మానేశాడు. మొదట్లో, పోస్టుమాన్, మళ్లీ మర్నాడో, రెండు రోజుల తర్వాతోవచ్చి, వాటిని, అసలు వ్యక్తికివ్వాలని లాక్కుపోతాడేమోనని భయపడుతూండేవాడు.

కానీ అలా జరక్కపోవడంతో క్రమంగా అతనికి ధైర్యంవచ్చింది. మరికొన్నిరోజులు పోయిన తరువాత, ఇలా ఈ పుస్తకాలు ఇంకా ఎంతకాలంవస్తాయో అన్న ఆతృత ప్రారంభమైంది. అతనిలో అసలు ఈ మరో నాగేశ్వరరావు నిజంగా ఎక్కడ వున్నట్లు? ఈ పుస్తకాలకి చందాకట్టి, అని వచ్చాయో లేదో ఎందుకు పట్టించుకోవటం లేదు? అన్న ప్రశ్నలు అతనిని వేధించినా, వాటిని బలవంతాన ప్రక్కకు నెట్టేసి, ఆ పుస్తకాలని సొంతం చేసుకోవడంలో వున్న ఆనందం అనుభవించ సాగాడు.

'ఆయనపేర వచ్చిన వుత్తరాలుకూడా మీకిస్తు న్నాడా పోస్టుమాన్?' అని అడిగాడు దాసు.

'ఎందుచేతనో గాని, ఉత్తరాలేమీ రావటం లేదోయ్.'

'మరి ఒకవేళ మనియార్డర్లు వస్తే ఏంచే స్తారు?'

'పోస్టుమాన్ ఇస్తాడంటావా?'

'అయితే వాడివ్వాలేగాని, మీరు తీసుకుంటూ రన్నమాట. అలాటి పనెప్పుడూ చెయ్యకండి సార్. పాపం, అవతలివాడు ఆ డబ్బుకోసం ఎంత యిబ్బంది పడతాడో!'

'ఆ, ఈ రోజుల్లో పాపపుణ్యాలకు భయపడే వాళ్లెవరోయ్, అంతగా మననిమీదికి వస్తే, నాపేరూ అదేకాబట్టి, సంతకం పెట్టానంటాను.'

'అది సరేసార్. అసలు వ్యక్తికి ఆ డబ్బు చాలా ముఖ్యమైనదైతే...'

'ఏం, ఎందుకనుకోవాలి. అతను బహుశా బాగా డబ్బున్నవాళ్లబ్బాయేమో. వాళ్లకు ఈ డబ్బంటే ఖాతరులేకపోవచ్చు. అందుకని అది మనం వాడుకోవ టంలో తప్పులేదేమో.'

'ఎంతైనా పరాయివస్తువ...' అని దాసు ఏదో అనబోతూంటే పెదబాబుగారి గదిలో కాలింగ్‌బెల్లు మ్రోగడంవలన దాసు అటువైపు వెళ్లడంతో ఆ చర్చ ఆగింది.

నాగేశ్వరరావుకూడా తను టైపిస్టుకివ్వ వలసిన కాగితాలు తీస్తూ, ఆఫీసు ధ్యాసలోపడ్డాడు.

మరొక పదినిముషాలుపోయాక దాసు మళ్లీ వచ్చి నాగేశ్వరరావుప్రక్కన కూచొని మాట్లాడ నారంభించాడు. 'ఏమండోయ్, ఒకసారి ఏం జరిగిందో తెలుసా, పెదబాబుగారు, తమ గదిలో ఒకసారి పర్సు మరిచిపోయారు. నేను, ఆయన సాయంకాలం క్లబ్బుకు వెళ్లిపోయాక, ఆఫీసు తలుపులువేద్దామని వెడితే, ఆయన కుర్చీదగ్గర కన్పించింది అది. నేను వెంటనే అది జేబులోపెట్టుకుని, ఆయనకు తర్వాత ఇద్దామను కుని మరిచిపోయాను. రెండు రోజులు పోయాక నాకు జ్ఞాపకంవచ్చింది. ఈ లోపల ఆయనా అడగలేదు. తను క్లబ్బులో పోగొట్టుకుని ఉంటాననుకున్నారట. నేను ఆ రెండురోజులూ పనుల హడావుడిలో మరిచి పోయేను. మూడోరోజున నాకేజ్ఞాపకంవచ్చి, 'సార్ మీరు ఆఫీసులో మొన్న మరిచిపోయిన పర్సు ఇదుగో!' అని

తీసిచ్చాను. ఆయన తెల్లబోయి, అది తీసుకుని, లోపల డబ్బు సరిగా వుందో లేదో చూసుకుని, 'ఇందులో ఎంతుందో నీకు తెలుసా?' అని అడిగారు. నాకు తెలియదనీ, నేను చూడలేదనీ చెప్పాను. అప్పుడాయన నలభై వందరూపాయల నోట్లు తీసి చూపించారు.'

'నాలుగు వేలే!' అన్నాడు నాగేశ్వరరావు.

'అవును సార్ !'

'ఎటువంటి ఛాన్సు పోగొట్టుకున్నావ్ ! అది, దాచేసి, ఎలాగా ఆయన అడగలేదు కాబట్టి, మరో వారంరోజులు వూరుకుని, పనిమానేసి, హాయిగా ఆ డబ్బుతో చిన్నవ్యాపారం పెట్టుకుంటే...'

'ఛీ ! ఎందుకు సార్ ! అలాంటి పాడుపని ! నేనంత నిజాయితీగా ఇవ్వబట్టే, ఆయనకి నేనంటే అభిమానం.'

'ఎందుకొచ్చిన అభిమానమోయ్, నీకేమైనా జీతం పెంచారా ? ప్రమోషనిచ్చారా ?' అని నాగేశ్వరరావు అడగ్గా, దాసు మౌనంగా వూరుకున్నాడు. ఇద్దరి మనస్సులలోనూ రెండురకాల ఆలోచనలు మెదిలాయి. ఇద్దరికీ తాము జీవితంలో పైకిరావాలని గాఢమైన కోరికవుంది.

నాగేశ్వరరావుకి ఈ కంపెనీలో నూరు రూపాయలు జీతంఇస్తారు. కనీసం రెండువందలు జీతం వచ్చే ఉద్యోగం కావాలని ఎన్నో ప్రయత్నాలు చేస్తున్నాడు. ఒక పెద్ద పొగాకుకంపెనీ యజమానికి రికమెండేషన్‌కోసం ఎంతో తంటాలు పడుతున్నాడు. రికమెండేషన్ లెటరు వెళ్లింది. తనకు ఇంటర్‌వ్యూ కొద్దిరోజులలో రావచ్చునని తెలిసింది. ఆ కంపెనీలో రెండువందలపైన జీతం దొరుకుతుంది. అలా ఏదో రికమెండేషనో, లంచమో, పారేసి చరా చరా పైకెగబ్రాకాలిగాని, నీతికి, నిజాయితీకి రోజులా ఇవి ? అని, దాసు తెలివితక్కువతనానికి, నాగేశ్వరరావు విచారించాడు.

దాసుకి నాగేశ్వరరావుఅన్న మాట కూడా నిజమే ననిపించింది. తను ఎంత నిజాయితీగా ప్రవర్తించినా పెదబాబుగారు తనకు సరియైన ఇంక్రిమెంటుగాని, ప్రమోషన్‌గాని ఇవ్వటంలేదని తను బాగా చదువుకోలేదు గాబట్టి, తనకు గుమస్తాపని చేతకాదని ఆయన ఉద్దేశం. ఇప్పుడు తనకి నెలకి ఎనభై ఇస్తున్నారు. కనీసం వందరూపాయలైతే ఎలాగో సర్దుకోవచ్చు. తనజీతం తనకి ఎంతమాత్రం చాలటంలేదు. అయినా తన మనస్సుమాత్రం ఏపాపపు పనికి ఒప్పుకోదు. చిన్నప్పటినుండీ పరాయి వస్తువును నిప్పుతో సమానంగా చూడడం, తన వస్తువు కోసం దెబ్బలాడైనా తీసుకోవటం అతని కలవాటయింది.

ఇద్దరి ఆలోచనలూ తలొకదారిలో వెడుతూనే వుండేవి. రోజులు క్రమంగా దొర్లసాగాయి.

దాసుకు, రెండునెలలు గడిచినా తన సమస్యకు పరిష్కారమార్గం కన్పించలేదు. కానీ అతని మనసు నిజాయితీకి ప్రాధాన్యంఇవ్వడం మానలేదు. పెదబాబుగారు, ఏమీ గమనించనట్లుఉన్నా దాసు మనస్తత్వం పూర్తిగా అర్థం చేసుకున్నారు. ఒకనాడు దాసునిపిలిచి, అతనియింటి పరిస్థితులూ, అతనికి జీతం సరిపోతున్నదీ లేనిదీ అడిగారు. అదేసమయం అని దాసు, ఉన్నవీ లేనివీ కల్పించి చెప్పలేదుగాని, తనకు జీతం చాలటంలేదనీ, మరొక ఇరవైరూపాయలు ప్రతినెలా అప్పు చెయ్యవలసి వస్తోందని చెప్పాడు. ఇంకా చాలా చాలా చెప్పదలచుకున్నాడు గాని అవి నోట్లోంచి పెగల్లేదు.

కాని పెదబాబుగారు దాసు తత్వం అర్థం చేసుకున్నారు. అందుకే మరొక నెలరోజులు పోయిం తరువాత అతనికొక అవకాశం ఇచ్చారు.

ఆ రోజు మధ్యాహ్నం దాసు ఉత్సాహంగా నాగేశ్వరరావు వద్దకువచ్చి 'ఏమండోయ్ నేనీపనికి రాజీనామా ఇస్తున్నాను' అంటూంటే నాగేశ్వరరావు తెల్లపోయాడు.

'ఏమిటోయ్ మరో ఉద్యోగం అయిందా ?'

'అవునుసార్. లక్ష్మీరైసుమిల్లులో స్టోరు కీపరుగా చేరుతున్నాను. జీతంకూడా ఎక్కువే' అన్నాడు దాసు.

'లక్ష్మీ రైసుమిల్లు అంటే పెదబాబుగారి బావమరదిదే కదా?' అని నాగేశ్వరరావు ఆశ్చర్యపోయాడు.

'అవును సార్, ఇది పెదబాబుగారిప్పించిందే. అక్కడ స్టోరులో ఒక నమ్మకమైన వ్యక్తి కావాలంటే, నన్ను రికమెండు చేశారు. ఇకనుంచి మనం ఆఫీసుబోయి కాము, క్లాసు III లో చేరుతున్నాం. చూశారా, మనిషిలో నిజాయితీ వుంటే భగవంతుడెలా సాయం చేస్తాడో, జీతం నూట ముప్ఫై'.

'అబ్బా!' అని అంటూ నాగేశ్వరరావు, దాసు అదృష్టంచూసి మనసులో అసూయ పొందాడు. నిజాయితీ ఏమిటి వీడి మొహం! కేవలం ఇది వాడి అదృష్టమే! కాకపోతే మూడు నెలల క్రితం ఒక గట్టి రికమెండేషన్ చేయించినా, ఆ పొగాకు కంపెనీనుండి తనకింకా ఇంటర్వ్యూ రాలేదు. అది తన దురదృష్టం వలన కదూ!

తన దురదృష్టాన్ని అనేక విధాల తలపోసుకుంటున్న నాగేశ్వరరావుకి, పోస్టుమాన్ ఒక కవరిచ్చి వెళ్లాడు. సాధారణంగా తనకు కంపెనీ అడ్రసుకు ఉత్తరాలు ఎప్పుడోగాని రావు. ఎవరు రాశారా అని చింపి చదివాడు. అందులో ఇలా వుంది.

చిరంజీవి నాగేశ్వరరావుకు మీ మావయ్య ఆశీర్వదించి వ్రాయునది,

నీ వుత్తరం నాకు చాలా అశ్చర్యం కలిగించింది. నేను నీ గురించి రికమెండేషన్ చెయించిన వెంటనే, నీకు ఇంటర్వ్యూకార్డు పంపడం, ఇంటర్వ్యూలో నిన్ను సెలక్టు చెయ్యడం జరిగిందనీ, నువ్వు వెంటనే డ్యూటీలో చేరావనికూడా, అక్కడనుంచి ఇక్కడకు వచ్చిన ఒకతను చెప్పాడు. నీ వుత్తరం చూడగానే నేను వాకబుచేస్తే తెలిసదేమంటే, నీకు పంపిన ఇంటర్వ్యూ కార్డు నీ పేరుగల మరొక వ్యక్తికి, పోస్టువాళ్ల పొరపాటు వలన అందడం అతనా సదవకాశం వినియోగించడం జరిగిందని; అంతేకాక అప్పుడు మనం రికమెండేషన్ చేయించిన మానేజరు ఆ వూరు నుంచి మరో వూరు బదిలీ అయివెళ్లిపోయాడని తెలిసింది. అందువల్ల జరిగిన పొరపాటును దిద్దుకునే అవకాశంకూడా లేకపోయింది. రెండువందల ఏభై జీతంవచ్చేపోస్టు, మన కర్మకొద్దీ, మరొకడు తన్నుకుపోయాడు.........

నాగేశ్వరరావుకి భూమి గిర్రున తిరిగినట్లైంది. తూలి, కుర్చీలోంచి క్రిందకు పడినంత పనైంది. తన దురదృష్టాన్ని నిందించుకోవడంతో బాటు, అప్పుడే పోస్టుమాన్ యొక్క తప్పును సరిదిద్దనందుకు విచారించాడు. అతని పుస్తకాలు తనకు వచ్చినట్లే తన వుత్తరాలు అతనికి వెళ్లవచ్చునని ఆలోచించనందుకు విచారం, బాధ, తనమీద తనకి కోపం కలిగాయి. అయినా అవతలివాడు, తనవికాని ఉత్తరాలు తీసుకుని, ఇతరుల ఉద్యోగాలపహరించేటంతటి నీచుడవడం ఆశ్చర్యంగా వుండనుకున్నాడు. మనుషులలో, నీతి నిజాయితీ బొత్తిగా పోతున్నాయి—అని క్రుంగిపోయాడు నాగేశ్వరరావు.

ఇటువంటి ప్రపంచంలో తనలాటి వాడెలా బ్రతకడం? అని ప్రశ్నించుకున్నాడు. అలా ఆలోచిస్తూనే, తన ప్రమోషన్ సందర్భంగా అందరికీ 'టీ' ఇస్తున్న దాసు చేతుల్లోని టీ కప్పు అందుకున్నాడు.

జ్ఞాపకం

శ్రీ కె. యస్. వి. నరసింహం

అన్నా !

అపుడు తొలిసారి నీవు నన్ను పలుకరించి
అమాయకంగా నవ్వినప్పుడు—
గుర్తుందా పున్నాగ చల్లగా విసిరిన చప్పుడు

ఓరియన్ పటకా కేసి చూస్తూ
పచ్చగడ్డిలో వెల్లకిలా ఇలా ఇప్పుడు పడుకుని
చుక్కల సంతలాంటి ఆకాశంలోకి చూస్తూ
ఆలోచించుకుంటున్నాను.
గడచిన అడావుడీ కాలాన్ని
ఇసుక నేలలో నా అడుగు గుర్తులు పడి
విచిత్రంగా మాసిపోవడాన్ని
ఇరుకుదారి కిరుప్రక్కలా నిలిచిన వేపచెట్ల మధ్యగా
నువ్వు నడుచుకుంటూ నా కెదురువచ్చి
క్షణం—ఒక్క క్షణం ఆగి నన్ను గుర్తించి పలుకరించి
ఉన్నట్టుండి నవ్వి
అదే
చెమ్మగిల్లిన చూపు చూసి నన్ను కౌగిలించిన దృశ్యాన్ని
మరో లోకంలో ఎక్కడో ఎప్పుడో నువ్వూ నేనూ
ఏదో మహోత్సవానికి చెట్టాపట్టాలు వేసుకు నడిచిన జ్ఞాపకాన్ని
అస్పష్టంగానే అయినా
ఒకటి వెంట ఒకటిగా నెమరువేసుకుంటున్నాను.

ఇది అది అని చెప్పలేని ఒక బాధ
ఎందుకో నన్నావరించి కలవర పెడుతుంది.
అన్నా ! ఒకప్పుడు మనం
అడవుల ముళ్ళదారుల్లో నడుస్తూ కూడా

జ్ఞాపకం

ఆనందంకోసమే అమాయకంగా వెతికాం.
అప్పుడు విడిపోయే మబ్బుల మధ్య
ఆకాశం తునక మనల్ని చూసే నవ్వింది.
అప్పుడు ఒకటొకటిగా పుట్టుకొచ్చిన చుక్కలు
మనల్నే ఎందుకో మాటలు లేకుండా హెచ్చరించాయి.
ఐనా ఏమైంది—మన సంకల్పానికి ?
అనంతమైన చైతన్యంతో
అడుగులు ముందుకే వేశాం
ఆకాశం తునక ముడుచుకు పోయింది.
తారలు మౌనవాచాలతలు మానుకున్నాయి.

ఇప్పుడో—మరి—ఇప్పుడో
ఇలా నిర్లిప్తత నా చుట్టూ గూళ్ళు కట్టి ఆవరించి
వెల్లకిలా పడుకున్న నా గుండెలపై
వేయికోట్ల మిలియన్ల టన్నుల బరువులు హెచ్చిపోయి
అవి ఆకాశం అపహాస్యాలో
మనసొప్పని రిక్కల ఎగతాళి హెచ్చరికలో
నన్ను అసహాయుణ్ణిచేసి నాచేత నన్నే
అంతం చేసెయ్య జూస్తున్నాయి.

నాకు తెలుసు నాకు తెలుసు
ఈ పథకం ఫలించదని.
నీ సాక్షిగా నాకు తెలుసు
నాలో చైతన్యం నాగసొరాలూదగలదని.
ఆ క్షణాలు వచ్చి
నీ స్మృతి నన్ను బాధించడానికి బదులు
నాకు అంతులేని ఉత్తేజాన్ని ఇచ్చి
గోడలు నిలువని భూముల్లోకి
నీడలు పడని కాంతిసీమల్లోకి
అందం హసించే చోటికి
ఆనందం నివసించే వీటికి
నన్ను నడిపిస్తుందని
నాకు తెలుసు.

ప్రచ్ఛన్న నిరుద్యోగ సమస్య- ఆర్థికంగా వెనుకబడిన దేశాలు

శ్రీ ఏ. తిరుపతిరాజు

1930 వ సంవత్సరందాకా 'నిరుద్యోగం' అనేది అంతర్గతమైన సమస్యగా భావించబడుతూండేది. అప్పటిదాకా ప్రచురించబడ్డ అర్థశాస్త్ర సాహిత్యంలో 'నిరుద్యోగం' అనేది శ్రామికుల గిరాకీకి సరఫరాకీ మధ్య ఏర్పడిన తాత్కాలికమైన తేడాగా భావించబడుతూండేది. శ్రామికుల్లో గమనశీలం లోపించడంవల్ల, గిరాకీలో మార్పులు ఏర్పడుతూండడం వల్ల, ఉద్యోగాల్లోనూ కార్మికులకేటాయింపుల్లోనూ సర్దుబాట్లు లేకపోవడంవల్ల ఏర్పడే సమస్యగా నిరుద్యోగం నిర్వచించబడింది.

1930 వ సంవత్సరంలో ఏర్పడిన ఆర్థిక మాంద్యం; జాన్ మెయినార్డ్ కీన్స్ (J. M. Keynes) అనే శాస్త్రవేత్తయొక్క అర్థశాస్త్ర సూక్ష్మీకరణ; ఆర్థికశాస్త్రానికి సంబంధించిన ఆలోచనల్లో విప్లవం; —ఇవన్నీ ప్రపంచాన్నిఈ సమస్యగురించి ఆలోచించేదానినిగా మార్చాయి. అంతవరకూ ఆర్థికశాస్త్రవేత్తలు ఏదేశంలోనైనా నిరుద్యోగం అనేది వుండదని, ఉత్పత్తిచేయబడిన సరుకు జాతపు మొత్తంఅంతా పూర్తిగా గిరాకీ చేయబడుతుందని అనుకొనేవారు.సాధారణంగా ఆర్థికవ్యవస్థలో నిరుద్యోగం ఏర్పడదని, ఒకవేళ ఏకారణంచేతనైనా ఏర్పడినా కొద్దికాలంలోనే సర్దుబాట్లు జరిగి నిరుద్యోగం తొలగిపోతుందని అనుకొనేరు. కాని నిరుద్యోగంఅనేది తప్పనిసరిఅని. దేశంలోని ప్రజలందరికీ పూర్తిగా ఉద్యోగాలు కల్పింపబడడంఅనేది కొద్దికాలంపాటుఉండే విషయంఅని కీన్స్ అభిప్రాయపడ్డాడు. దేశంలో Effective Demand తక్కువగా ఉండడంఅనేది సాధారణ విషయమని, అందుచేత ఆర్థికవ్యవస్థలో కొరత ఏర్పడి నిరుద్యోగానికి దారితీస్తుందని ఆయన ఒక సిద్ధాంతం చేశాడు. ఈ నిరుద్యోగం ప్రచ్ఛన్నమైనదైనా కావచ్చు (Disguised Unemployment); లేదా ప్రత్యక్షమైనదైనాకావచ్చు (Unemployment). ప్రచ్ఛన్న నిరుద్యోగంఅంటే ఒక పనిని చేయడానికి వినియోగించబడ్డ కార్మికులలో కొంతమందియొక్క ఉపాంత ఉత్పాదకత (Marginal Productivity) శూన్యంగా ఉంటుంది. అట్టివారిని పనిలోనుంచి తొలగించినా ఉత్పత్తిపరిమాణం తగ్గే ప్రమాదం ఉండదు. ఉదాహరణకి పదిమంది మనుష్యులుచేసేపనిని ఇరవైమంది చేస్తున్నప్పుడు వారిలో పదిమందికి మాత్రమే పూర్తిపని ఉంటుంది. మిగిలిన పదిమంది పనిచేస్తున్నట్లు కనిపించినా వారికి నిజానికి పని ఉండదు. వారి ఉపాంతఉత్పాదకత శూన్యంకాబట్టి వారిని పనిలోనుంచి తొలగించినా ఉత్పత్తి పరిమాణం తగ్గదు. దీనినే ప్రచ్ఛన్న లేదా కనుపించని నిరుద్యోగం అన్నారు. ఇక రెండవరకం నిరుద్యోగం ప్రత్యక్షనిరుద్యోగం లేదా కనుపించే నిరుద్యోగం. ప్రజలలో కొంతమంది ఏవిధమైన పనిపాటలు లేక ఖాళీగా ఉండడం అనేది ప్రత్యక్ష నిరుద్యోగం.

కీన్స్‌గారి ఉద్దేశం ప్రకారం ఈ నిరుద్యోగం అనేది ప్రచ్ఛన్నమైనదైనా, ప్రత్యకమైనదైనా—సంపన్నమైన పారిశ్రామికదేశాల్లోనే ఉంటుంది. అభివృద్ధి చెందని దేశాల్లో ఈ సమస్య ఉండదని ఆయన అభిప్రాయం. ఎందుచేతనంటే ఆటువంటి దేశాల్లో ఇంకా పెట్టుబడి అవకాశాలు చాలాఉంటాయి. సహజ సంపదలు పూర్తిగా వినియోగింపబడవు. ఆ దేశాల్లో ప్రజల పేదరికం అక్కడి పొదుపు శాతాన్ని

తక్కువగా ఉంచుతుంది. ఈ పరిస్థితులు తొలగించినప్పుడు నిరుద్యోగం తొలగింపబడుతుంది.

కాని ఆధునిక ఆర్థిక శాస్త్రవేత్తలు అంటే కీన్స్, ఆయన తరువాతివారు ప్రచ్ఛన్ననిరుద్యోగం అనేది అభివృద్ధి చెందుతూన్న దేశాల్లోకూడా ఉంటుందని, ముఖ్యంగా అది వ్యవసాయరంగంలో ఎక్కువఅని అభిప్రాయ పడ్డారు. కొంతమంది ఆర్థికంగా వెనుకబడిన దేశాల ఆర్థికశాస్త్రవేత్తలు వీరితో ఏకీభవించలేక పోయారు. ఉపాంత ఉత్పాదకత అనేది మిగిలిన రంగాలతో పోల్చి చూచినపుడు వ్యవసాయ రంగంలో తక్కువగా ఉంటుందేకాని అంతమాత్రం చేత వ్యవసాయరంగంలో ప్రచ్ఛన్ననిరుద్యోగం ఉందని చెప్పడం సరియైనది కాదని వారిఉద్దేశం. ఆధునిక రచయితలు మాత్రం ఆర్థికంగా వెనుకబడిన దేశాల్లో వ్యవసాయరంగంలో ఉపాంత ఉత్పాదకత శూన్యమని [ఒకోసారి అది శూన్యంకన్నా తక్కువఅని] కాబట్టి ఆ రంగంలో ప్రచ్ఛన్న నిరుద్యోగం ఉండటం అనేది నిర్వివాదాంశం అని అంటారు.

ప్రచ్ఛన్న నిరుద్యోగ సిద్ధాంతంలో తరచుగా 'మూలధన శ్రామిక నిష్పత్తులు స్థిరంగా ఉండటం' అనే భావంతో అనుసంధింప బడుతూంటుంది. అంటే ఉత్పత్తి ఫలములు (Production functions) దీర్ఘ చతురస్రాకారాన్ని పోలివుంటాయని చెప్పబడుతూంటుంది. ఎక్కువగా యంత్రీకరించబడిన ఆధునిక పరిశ్రమల్లో ఈ విషయాన్ని పోలిన పరిస్థితులు స్వల్పంగా గోచరిస్తాయి. కాని సాంప్రదాయికమై, యంత్రీకరణ లోపించిన వ్యవసాయరంగంలో కూడా అదేవిధమైన పరిస్థితు లుంటాయనుకోవడం నిజంగా శోచనీయం.

సాంప్రదాయకమైన వ్యవసాయరంగం ప్రముఖ పాత్ర వహిస్తూవున్న బడుగుదేశాల్లో నిరుద్యోగం ఏవిధంగా ఉత్పన్నమవుతుందో దిగువను వివరింప బడినది.

'సాంప్రదాయకమైన వ్యవసాయ రంగంపై ఆధారపడిన ప్రజలసంఖ్య పెరుగుతున్నప్పటికీ ఆరంగం పెరిగే జనాభాకి ఉద్యోగావకాశాలు కల్పించలేకపోవడం; ఆధునికమైన పారిశ్రామిక రంగంలో అల్పాభివృద్ధి— ఇవే ప్రస్తుతకాలంలో అభివృద్ధిచెందుతూన్న దేశాలు ఎదుర్కొనే ముఖ్యసమస్యలు. పైగా సాంప్రదాయక రంగంలో తలసరి ఆదాయం అత్యల్పంగాఉండి ఒక్కొక్కప్పుడు తగ్గిపోతూండడంకూడా సంభవిస్తోంది. ఈదేశాలలో ఆధునికరంగపు పరిణామం (Evolution) లో ఈ క్రింద వివరింపబడిన లక్షణాలు మనకు గోచరిస్తాయి.

1. ఆధునిక పారిశ్రామికరంగంలో మూలధన సంచయపురేటు (Rate of Capital Accumulation) కొన్ని దశాబ్దాలుగా తక్కువగా ఉంటోంది—ఇది సాంప్రదాయకరంగంలో, జనాభా పెరుగుదల రేటు కంటే తక్కువ. ఈ రంగంలో ఏర్పడిన మూలధనంలో చాలాభాగం ఎగుమతి చేయడానికి కావలసిన ముడిసరుకులు, వ్యవసాయ వస్తువుల ఉత్పత్తికోసం జరిగిన పెటుబడులవల్ల ఏర్పడింది.

2. ఆధునికరంగపు పెరుగుదల సాంప్రదాయక రంగంలో తయారైన వస్తువుల గిరాకీని పెంచలేదు. ఒకవేళ పెంచినప్పటికీ గిరాకీకి అనుగుణంగా సాంప్రదాయక రంగంలో మార్పులురాకుండా ఉండటానికి సాంఘిక రాజకీయ పరిస్థితులలోఉన్న అడ్డంకులు కారణం అవుతాయి. ఈ విధంగా ఒకదానికి అనుగుణంగా మరిఒకటిగా, ఈ రెండురంగాలు మారడానికిగాని, ఒకదానిమీద ఒకటి ఆధార పడటానికిగాని వీలులేకపోవటంచేత ఆధునిక రంగంలో పెరుగుదల అరికట్టబడుతున్నది.

3. ఆధునికరంగంలో ముఖ్యంగా పెద్దతరహా పరిశ్రమలలో వాడబడే ఉత్పత్తిపద్ధతులు మూలధన సాంద్రతకలవి (Capitel Intensive) గా వుంటున్నాయి. ఈ రంగంలో కార్యకలాపాలు పెరిగినప్పటికీ అందువల్ల ఉత్పన్నమయ్యే ఉద్యోగావకాశాలు తక్కువ. ఎందుచేతనంటే ఈ దేశాలలోవున్న పారిశ్రామిక ఔత్సాహికులు (Entreqeneçurs) ఎన్నుకొనే ఉత్పత్తిపద్ధతులు చాలావరకు మూలధనపు మార్కెట్లలో లభించే పెట్టుబడి పైన, నిపుణత కల్గిన కార్మికులు లభ్యమవడం పైనా ఆధారపడిఉంటున్నది. ఈ ఆధునిక రంగంలో వ్యక్తులకు మూలధనం చాలా తక్కువ వడ్డీరేటుకే లభ్యమవుతూండడంచేత వారు ఎక్కువగా

మూలధనసాంద్రతకల ఉత్పత్తి సాధనాలను వాడుతారు. పైగా నిపుణతలేని కార్మికులకు శిక్షణ ఇవ్వడం ఖర్చుతో కూడినపని. అందుచేత కార్మికులకు బదులుగా యంత్రాలను వాడడమే లాభదాయకంగా కన్పిస్తుంది. అదీకాక ఇక్కడ వాడుకలోవున్న ఉత్పత్తి పద్ధతులు శ్రామికులు కొరతగావున్న దేశాలలో వాడడానికి ఉద్దేశింపబడినవి.

అదేవిధంగా వ్యవసాయం ప్రధానమైన భాగంగా ఉన్న సాంప్రదాయరంగపు పరిణామంలోకూడా ఈ క్రింది లక్షణాలను మనం చూడగలం :

(1) వ్యవసాయరంగంలో ఉత్పాదకపు పెట్టుబడి (Productive Investment) క్రిందికి వచ్చే పొదుపు నిష్పత్తి కొన్నిప్రదేశాల్లో చాలా తక్కువగా ఉంటుంది. ఒక్కొక్కసారి ఉత్పాదకతను (Productivity) సమాన స్థాయిలో వుంచడానికి కావలసినదానికంటే కూడా తక్కువగా పొదుపు నిష్పత్తి ఉంటూంటుంది. పొదుపు ఎక్కువగా జరుగుతున్నప్పటికీ అది ఉత్పాదకపు పెట్టుబడిలోనికి మళ్లింపబడదు. వ్యవసాయరంగంలోఉన్న ఆదాయసంపదల పంపకంలోని వ్యత్యాసాలవల్ల ఎక్కువగా పొదుపు జరిగినప్పటికీ సారవంతమైనభూమి కొరతవల్ల, శ్రామికశక్తిని ఆదాచేసే ఉత్పత్తి పద్ధతులను (Labour Saving Devices) వాడటానికి తగిన ప్రోత్సాహం లేకపోవడంచేత పెట్టుబడి ఉత్పాదకతను పెంచేదిగా ఉండదు.

(2) కొన్నిప్రాంతాల్లో సాంప్రదాయకరంగం అభివృద్ధిలేనిదిగా ఉండడమేకాకుండా ఈ క్రింది రెండు కారణాల్లో ఏఒక్కకారణంచేతనైనా తగ్గిపోతూంటుంది : (a) చేతిపనిశ్రమలు — భారీపరిశ్రమల్లో తయారై చవకగా లభించే వస్తువుల పోటీని ఎదుర్కొనలేక క్షీణించిపోవడం; (b) వాణిజ్య వ్యవసాయం (Commercial Agriculture) విస్తరించడంచేత, ఎస్టేట్లు తోటలు పెరగడంచేత చిన్నవ్యవసాయదారులను రంగంనుంచి తొలగించడం జరుగుతూంటుంది. అందుచేత ఎక్కువమంది వ్యవసాయదారులు భూమిలేని వ్యవసాయ కార్మికులుగా మారిపోతూంటారు. ఈ పరిస్థితులలో ఆధునికరంగంలోని అభివృద్ధి, సాంప్రదాయికరంగంలో నిరుద్యోగాన్ని సృష్టించి అందులో ఆదాయాలస్థాయిని తగ్గిస్తుంది.

(3) కాలక్రమేణా సాంప్రదాయక రంగాల్లో జనాభా పెరుగుతూంటుంది – ; మొదట్లో మరణాల సంఖ్య ఎక్కువగా ఉండడంచేత జనాభా పెరుగుదల రేటు తక్కువగా ఉంటుంది. రానురాను ఆధునికమైన వైద్యవిధానాలు వాడబడుతూండటంచేత మరణాల సంఖ్య తగ్గి జనాభా పెరుగుదలరేటు చాలా ఎక్కువగా ఉంటుంది. ఆధునికరంగంలో అభివృద్ధి అల్పంగా ఉండడంచేత పెరుగుతూన్న ఈ రైతుజనాన్ని ఆ రంగంలోనికి ఉద్యోగాలకోసం తీసుకోవడం జరగడం లేదు. పైగా ఈ రంగంలో వాడబడే శ్రమని ఆదా చేసే ఉత్పత్తి విధానాలుకూడా ఈ సమస్యని తీవ్రతరం చేస్తున్నాయి. ఉత్పాదకపు పెట్టుబడిలో కొరత వల్ల సాంప్రదాయకరంగంలో ఉత్పాదకతను పెంచడానికి కూడా అవకాశం వుండదు.

పైన వివరించిన సాంప్రదాయక, ఆధునిక రంగాల సమానాభివృద్ధి సాంప్రదాయకరంగంలో ప్రచ్ఛన్న నిరుద్యోగుల సంఖ్యను క్రమంగా పెంచుతుంది. ఈ సాంప్రదాయకరంగంలో వాడబడే ఉత్పత్తి పద్ధతులు చాలవరకూ మార్పుచేయడానికి అనువుగా ఉండటంచేత నూతనంగా చేర్పబడిన కార్మికులను ఆ రంగంలోనికే తీసుకోవడానికి అవకాశం ఏర్పడుతుంది. భూమి కమతాల పరిమాణాన్ని జనాభాలో పెరుగుదలతోపాటు తగ్గించడం జరుగుతుంది.అందుచేత వ్యవసాయరంగంలో అదనంగా కార్మికులకు పని కల్పించబడుతుంది. కాని ఈ అదనపు కార్మికులవల్ల ఉత్పత్తి పెరగడంమాత్రం సంభవించదు.

పారిశ్రామికదేశాల్లోఉన్న ప్రచ్ఛన్న నిరుద్యోగాన్ని తొలగించడానికి ఉపకరించే విధానాలు ఈ అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల్లో ప్రయోగించడానికి పనికిరావని ఆర్థర్ లూయిస్ (Arthur Lewis), రగ్నార్ నర్క్సే (Rugnar Nurkse) మొదలైన రచయితల అభిప్రాయం. ఎందుచేతనంటే పారిశ్రామికదేశాల్లో నిరుద్యోగంఅనేది—ప్రచ్ఛన్నమైనదైనా, ప్రత్యక్షమైనదైనా—Effective Demand లో కొరతవల్ల ఏర్పడుతుంది. సులభద్రవ్య పద్ధతి (Easy Money Policy) కాని, లోటుబడ్జెట్ విధానంకాని (Deficit Financing) Effective Demand ను పెంచగలవు. అందు

చేత నిరుద్యోగసమస్యను తొలగించడానికి అట్టి దేశాలలో ఈ విధానాలు అవలంబించవచ్చు. కాని వీటిని అభివృద్ధిచెందుతూన్నదేశాలలో ప్రయోగించడంనిరుపయోగమైనదేకాకుండా ఒక్కొక్కసారి అపాయకరంకూడా.

వ్యవసాయరంగంలోని ప్రచ్ఛన్న నిరుద్యోగాన్ని తొలగించడంకోసం రగ్నార్ నర్క్స్ పండితుడు ఒక సలహా ఇచ్చాడు. వ్యవసాయరంగంలోవున్న మిగులు శ్రామికులను ఆ రంగంనుండి మార్చి వారిని ఉత్పాదక వస్తువులను తయారుచేయడంకోసం వినియోగించడం లాభదాయకం. అంటే వారికి ఉత్పాదక వస్తుపరిశ్రమలలో ఉద్యోగాలు కల్పించాలి. అదే సమయంలో వినియోగవస్తువుల గిరాకీ పెరగకుండా ఉండేటందుకు ప్రభుత్వం పన్నులు విధించడంగాని, కంట్రోళ్లను అమలుపరచడంగాని చెయ్యాలి. భూమిపై జనసమ్మర్దం పెరగడంవల్ల, లేదా ఎక్కువ పంటలను పండించడంవల్ల వ్యవసాయరంగంలో భూసారం తగ్గి శ్రామికుల ఉపాంతఉత్పాదకత శూన్యమైనపుడు ఈ పద్ధతిని అవలంబించడం సముచితం. కాని ఆ విధంగా శ్రామికులను తొలగించడంచేత మొత్తం ఉత్పత్తి తగ్గిపోయే ప్రమాదముంది కాబట్టి ఆ రంగంలో ప్రచ్ఛన్ననిరుద్యోగాన్ని తొలగించడానికి ఈ విధంగా చేయడం ఉపకరించదు.

వ్యవసాయ రంగంలో ఉత్పత్తిని కోల్పోకుండా కొంతమంది శ్రామికులను ఆ రంగంనుంచి మార్చి వారిని పారిశ్రామిక రంగంలో నియమిస్తే పారిశ్రామికోత్పత్తికూడా పెరుగుతుంది. అందుకోసం వ్యవసాయ రంగంలో ఉత్పత్తి పద్ధతులను మార్పు చేయవలసివుంటుంది. వ్యవసాయశ్రామికుల నైపుణ్యం పెంచడానికి కావలసిన మార్పులు ప్రవేశపెట్టి వారికి ప్రత్యేకింపబడిన సంస్థలలో శిక్షణ ఇప్పించాలి. సాంఘికవ్యవస్థలో మార్పులు ప్రవేశపెట్టి ప్రజలలో పరిశ్రమలలో పనిచేయడానికి కావలసిన ఉత్సాహాన్ని పెంపొందించడంకూడా అవసరం. పరిశ్రమల్లో వాడబడే ఉత్పత్తిపద్ధతులను నిపుణత లేని వ్యవసాయ కార్మికులనుకూడా పనిలోనికి తీసుకొనగలిగే వానినిగా మార్పు చేయాలి. మేలు రకం మూలధనం మొదలైన సహాయకారి ఉత్పాదకాలను ఎక్కువ పరిమాణంలో లభ్యమయ్యేలా చేయాలి. పై విషయాలన్నీ సాధించగలిగినపుడు వ్యవసాయరంగం తనలోవున్న అదనపు కార్మికులను పారిశ్రామిక రంగానికి లభింపచేయగలుగుతుంది.

పైన చెప్పబడిన మార్పులన్నీ కాలక్రమేణా జరుగుతాయి. ఈ నాటికి అభివృద్ధి చెందిన దేశాలు కూడా ఈ విధానాలన్నింటిని అవలంబించే వున్నాయి. అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాల్లో ఈ మార్పులు జరుగుతాయనేదినిస్సందేహం. నిజానికి ఇటువంటి మార్పులు ఈ మధ్యనే జరుగుతున్నాయి. అసలు ఆర్థికాభివృద్ధి అంటేనే ఈ మార్పులు జరిగి వ్యవసాయ పారిశ్రామిక రంగాల్లో ఉత్పత్తి పెరగడం. సరియైన విధానాలను అవలంబించడంద్వారా ఈ మార్పులను త్వరితగతిలో సాధించగలిగితే దేశం ఆర్థికాభివృద్ధి చెందడమే కాకుండా ప్రచ్ఛన్ననిరుద్యోగాన్ని నిర్మూలించుకొనగలుగుతుంది.

పందొమ్మిదవ శతాబ్దంనాటి వ్యావహారిక భాషావిశేషాలు

వ్యవహారంలోఉన్నభాష వ్యావహారికభాష. గ్రంథస్థాధారాలు ఉండటంబట్టి ఏశతాబ్దంనాటి గ్రాంథిక భాషనైనా స్థూలంగా విపులీకరింపవచ్చు. కాని వ్యావహారికభాషను వివరించడం అంత సులభమయిన విషయంగాదు. కారణం వ్యావహారికభాషలో మనకు దొరికే గ్రంథాలు క్వాచిత్కాలు. ఇక శాసనాధాలను బట్టి కొంతవరకు ఆయాశతాబ్దాలనాటి వ్యావహారిక భాషాస్వరూపాన్ని నిరూపింప వీలవుతుంది.

పందొమ్మిదవ శతాబ్దం పూర్వార్ధంలో వ్యావహారికభాష (Spoken Dialect) లో రచింపబడిన *కుమారరామునికథ గ్రంథాధారంగా కొన్ని ఆ కాలపు వాడుకభాషా విశేషాలను పొందుపరచే ప్రయత్నమే యీ వ్యాసం. వాడుకభాష, కాలంతోబాటు మార్పులకు లోనవుతూంటుంది. చరిత్ర మారుతూన్నట్టే భాష గూడా మారుతూంటుంది.

ఈ కుమారరామునికథను కొంతవరకు తందనానపాటల జాబితాలో చేర్చ వీలవుతుంది. గేయం, వచనం ఇంచుమించు సమపాళ్ళలో నడవటం, వచన రచనలోని క్రొత్తదనం:—కేవలం దీన్ని తందనాన పాటలలో చేరనీయవు. భాషలో డాంబికం లేదు. సామాన్య జనానికి అందుబాటులో ఉండి సులభగ్రాహ్యమయిన భాషలో రచింపబడింది.

ఆ నాటి వ్యవహారంలో పార్సీప్రాబల్యం హెచ్చు. అప్పటి వ్యవహారంలోని పార్సీపదాలు చాలవరకు నేటి మన వ్యవహారంలో లోపించాయి. క్రమేపి తత్స్థానంలో పాశ్చాత్య భాషలకు చెందిన ఎరవుపదాలు వచ్చి చేరాయి. ఈ కుమారరామునికథలోనే మనకు అక్కడక్కడా ఈ 'ఎరవుపదాలు' అగపడతవి. (Loan Words).

కుంభిణి (కుంఫిని: 'కంపెనీ' అనుటకు)
తురుపు (ట్రూప్. [Troop])
రసీదు (Receipt)

కుమారరామునికథలోని భాష ఆనాటి వ్యవహారభాషకు ప్రతిబింబం.

కుమారరామునికథను చదివిన ఆ కాలపు వ్యావహారికభాషలోని విశేషములు మనకు స్థూల దృష్టికే కనబడును.

రచనలో అక్కడక్కడ 'తందన్నతాన' అను పల్లవి, 'మేలు! మేలు!' అను హెచ్చరిక కనబడుతుంటవి. వాక్యం మొత్తంమీద బోధపడినా విలక్షణంగా ఉన్నట్లు గమనిస్తాం. అంటే వాక్యరచన అదోలా కనబడుతుంది. అదోలా కనబడటమే ఆనాటి

---

* 'The Kumara Ramuni katha is an anonymous ballad written in spoken dialect......its language containing as it does a large admixture of persian administrative terms together with a few English words, seems to indicate the first half of the nineteenth century as the probable period of its composition; when English began to displace persian as the language of the government'– Introduction to 'Kumararamunikatha' (Madras Government Oriental Series. No. XCI) with exhaustive historical reference, by Sri N. Venkataramanayya.

భాషకూ నేటిభాషకూగల భేదం. మచ్చునకు కొన్ని వాక్యాలు పేర్కొంటాను.

1. కూర్చునబెట్టిరి.

2. మగచిన్నవాడు జననమయినాడు.

3: నాటిమట్టే గుఱ్ఱము ఒకటి గొడ్డువీగి వుండెనే అది యీ వేళనె పూవులతోటలో యీాన బడినది.

4. దొంగను యీావేళ పట్టిననే పట్టినారు లేకపోయిన రేపు జాము ప్రొద్దెక్కువఅకు......(...పట్వారా సరేసరి, లేకపోతే)

5. మెడకు పడవేసి పడలాగిరి.

6, రామునికి మ్రొక్కువేసి నిలబడిరి (నమస్కరించి).

7. నేనేమి! యెదురుత్తరము చేయుదునా.

8 రాజగారిది యేనుగ, మాది ఒక గుఱ్ఱము ఉన్నది. మంచిది పాలకి బైటనుపెట్టండి.

9. మా యుంటికి నీళ్లు చేరబోయెరా.

10. కావున బడగను ద్రోయండి. (పాతర లోకి తోయండి).

11. కుర్చీవేసుక కూర్చుండి (కుర్చీ వేసుకొని కూర్చోని).

12. గెల్వంగను లేము.

13. గంటవేయువఱకు ఆఱువేల ఫౌంజును హాజరు అయిరి.

14. ఆలాగంట చెప్పితే పోవనుగలను (అలా చెపితే పోగలను).

15. కత్తుల ఒరలు దూసిరి.

16. కలపటము అయినాము.

17. అక్కడను నిద్ర భోగించెను (నిద్ర పోయెను).

18. ఇరవైయింటికి చంపి (ఇరవైమందిని).

19. అనుసరణ చేయవలెను (అనుసరింప వలెను).

శబ్దపల్లవాలల్లోనూ ఈ విలక్షణత్వం ఉంది. 'ఏరుకొని' అనడానికి 'ఏర్చుక' అని అప్పటి వాడుక. కొన్ని కొన్ని పదాల అర్థాలు తెలుసుకోవటం కష్టతరం. కొన్నింటికి అర్థాలు నాకూ బోధపడలేదు సందర్భాన్ని బట్టిచూచినా.

1. హస్తములు వెల్చుకొని (కడుక్కొని).

2. లనగ ఆవగ వినిపింతు (?)

3. సాలుగు దస్తాలెక్కలు కంఠీపట్టించగా (సరిచూడగా).

4. చాలురావ్రులు (చలివేంద్రములు (?))

'కాశీరామేశ్వరం సందున చాలురావులు వేయించెను'— రాజు తనకు సంతానప్రాప్తికోసం చేసే పుణ్యకార్యాల సందర్భంలో.

5. చెఱువులు గోపి (త్రవ్వి).

6. వట్టివేళ్ల చవికె (సావడి).

7. కొత్తులావి సంజులు=(?)

8. కుప్పటము (ఒడలు).

9. నిరుకు (నియమం).

'ఒకరిదిఅని నిరుకు ఉన్నదా'.

10. మోయమతి (మోయన).

11. తనగాము (పెద్దతొట్టి)

12. కాపు (పాతర).

13. కూతవేటునేల (కూతపెట్టేస్థలం).

14. జోడాలవారు (రాజీ కుదర్పపంపు ఇద భటులకు...).

15. విల్లెవిరాలు (పులిగంతులు).

16. పరంజుకపోవు (వేగంగాపోవు).

నేటి వ్యవహారంలో ఇవి లోపించిపోయిన కారణంగా మనకు పై పదాలు కొరుకుడుపడవు. సందర్భానుసారంగా మాత్రమే చాలవరకు అర్థం కల్పించుకోక తప్పదు.

కొన్నిపదాలకు మౌలికరూపాలుగ ఉండిఉంటవి అని తోచినవి.

(i) హదుపు (అదుపు).

(ii) తొరక (తొక్క).

(iii) సముజాయించు (సముదాయించు) — అన్యదేశ్యం.

(iv) లెగుచెదరు (లేచెదరు).

(v) పహదుషా (పాదుషా).

'సర్వదుంబాలా'అనే పదం తరచూ వ్యవహారంలో వాడబడింది. సర్వ: సంస్కృతం. దుంబాలా: పార్శీ. రెండూ కలిపి ఏకపదంగా వ్యవహారం. అర్థం 'యావత్తూ' అని. 'తనకు మిక్కిలి సిపాయిలేదు':— 'మించిన' అనే అర్థంలో 'మిక్కిలి' ప్రయోగం వింతగా కనబడుతుంది.

వ్యవహారభాషలో అభాసరూపాలు వైయక్తిక ఉచ్చారణావైవిధ్యం గలిగి సామాన్యంగా వ్యవహరింప బడుతుంటవి. అలాంటివే ఆకాలపు వాడుకలో—

పట్నము; నిల్వవు; శత్రుదు; శక్తత; గాని (గవని);

భారియ; *రాతిరి; పరియంతం; తీవరము; చలినీళ్లు (మరలా వేన్నీళ్లు—అనే రూపంఉంది. కాని, చలినీళ్లు—అనే వ్యవహారం).

ఏభాష మార్పులో అయినా అర్థవిపరిణామం (Semantic Change) ఒక ముఖ్యమయిన అంశం. కాలక్రమేణా పదాలకున్న అర్థాలు కొన్నికొన్ని మార్పులకు లోనవటం అర్థవిపరిణామం.

1. నిమ్మళించడం ='శయనించడం' — ఆ కాలంలో. ఆ అర్థంపోయి, ఇప్పుడు 'నిదానించడం' అనే; ఉదా. ఏ పనిఅయినా నిమ్మళంగా చేయాలి.

2. పొడవు / పొడుగు.

'పట్నానికి పన్నెండామడ పొడుగున అరణ్యములో చదువులబడి' (పన్నెండామడ దూరంలో...అని అప్పటి అర్థం)

ప్రస్తుతం 'పొడుగు' అర్థం 'Length' అని.

3. నయము: 'మీకే నయముగాని మాకు నయములేదయ్యా' (=మీక్కాబట్టి సరిపోయిందిగాని మాకు సరిపోలేదు) అని అప్పటి వ్యవహారం. ఆ 'నయము'అనే పదానికి ఇప్పుడున్న అర్థం వేరు; ఉదా: 'ఏం? జబ్బు నయమయిందా?

4. కౌలు: (=రాజీ). ఇప్పుడు 'కౌలు' అంటే 'రాజీ'అనే అర్థాన్ని సూచించదు. 'గుత్తకు తీసుకోడం'అని మాత్రమే తెల్పుతుంది.

5. అన్నం వండించి అనటానికి 'బియ్యం వండించి' అనటం ఆనాటి వ్యవహారం.

6. 'మదముదిగింది'; అంటే మదం ఎక్కింది అని అర్థం. 'ఏనగకు మదముదిగినది. పొలముమీద పడినది' అనాటి వాడుక.

ఇక ఆ రోజుల్లో భర్తలను భార్యలు 'ఏమంటే' అని సంబోధిచేవారు. (ఏమంటె పలకవు').

'పుక్కిటవిడెము చెదరనవ్వ'.

'దోమవలె వెళ్లి రంగవలె వచ్చు';

'అకల్మాషత్రిగా';

'కుయ్యోకోసి వెఱ్ఱికోతి'- -

ఇలాంటి సామెతలు, జాతీయాలు జనవ్యవహారంలో అనాడు లెక్కలేనన్ని.

ఫలానికాలంలో ఫలానిపద్ధతిలో ప్రజలు సాంఘిక జీవితం గడిపారు అనేవిషయం చరిత్రనుబట్టి మనం ఈ నాడు తెలిసికోగలుగుతున్నాం. వారి నాగరకత — వేషధారణ — వస్తువాహనాదులకు ప్రముఖ చరిత్రకారుల నిరంతర పరిశోధనల ఫలితంగా కుతూహలం కొద్దీ రూపకల్పనలు చేయగలుగుతున్నాం. అలాగే వారు వ్యవహరించిన భాష ఏవిధంగా ఉండిఉంటుంది అనే విషయం తెలిసికోవాలనుకోవటం తెలుగుభాషా చరిత్రలో అనేక పరిశోధనలు జరుగవలసిన అవసరాన్ని సూచిస్తుంది. జన వ్యవహారంలో రచింపబడిన ఏ పుస్తకమయినా సరే, వాడుకభాషలో చెక్కబడిన ఏ శాసనమయినా సరే ఆయాకాలములకు సంబంధిం

రాత్రి—రాతిరి:—Anaptyxis (స్వరభక్తి) అంటారు ఈ విధంగా ఉచ్చరింపడాన్ని. For. Eg. చంద్రుడు—చందురుడు;

చిన వ్యావహారికభాషను సంపూర్ణంగా కాకపోయినా చాలవరకు చూపెట్టగలవు అనటం సాహసంకాదు.

సపయాంత్రికపు యుగంలో భాషనుగూర్చిన పరిశోధనావశ్యకత విశిష్టమైంది, అత్యవసరమైందీను. ఈ కుమారరామునికథలోని భాషను విస్మరించినట్లయితే తెలుగుభాషా పరిణామ చరిత్రను సమగ్రంగా విశదపఱచే ప్రయత్నంలో మనం సరిఅయిన ఫలితాన్ని, పొందలేం.

—ఉప్పులపాటి శ్రీరామమూర్తి

తెలుగు—ఇటాలియను

కొంతకాలం క్రిందట భారతిలో శ్రీ యల్. మాలకొండయ్యగారు వ్రాసిన 'తెలుగు—ఇటాలియను'అను వ్యాసము చాలా బాగుంది. తెలుగు 'ఇటాలియన్ ఆఫ్ ది ఈస్ట్' ఏవిధంగా అయిందో వివరించి చెప్పారు. కాని వారి వ్యాసములో కొన్ని లోపాలు కనిపించాయి.

C, G లు ఇటాలియన్‌లో స, జ లుగా ఉపయోగింపబడతాయి అన్నారు. G, 'జ' గా పలుకుతుంది కాని, C ఎల్లప్పుడు 'స' గా పలుకదు. కొన్నిచోట్ల 'చ' గాను, కొన్నిచోట్ల 'క' గాను పలుకుతుంది. సూక్ష్మంగా చెప్పాలంటే C, G ల తర్వాత a, o, u, h లుగాని, లేదా వేరొక హల్లుగానిఉంటే అవి ఎప్పుడూ, క, గ లుగానే పలుకుతాయి. C, G ల తర్వాత e, i లు ఉంటే అవి ఎప్పుడూ చ, జ లుగానే పలుకుతాయి.

Calamaio (కాలామాయీయో)= సిరాబుడ్డి
Cuore = హృదయము (కూఓరే)
Chiesa (కీఏసా) = చర్చి.

కాని,

Cielo (చీఏలో) = ఆకాశము.
Cibo (చీబో) = ఆహారము.
Cecita (చేచీతా) = గ్రుడ్డితనము.

అలాగునే,

Gallo (గాల్లో) = కోడిపుంజు.
Gufo (గూఫో) = గుడ్లగూబ.

కాని,

Genio (జేనీఓ) = తెలివిగలవాడు (జీనియస్)
Ginoccio (జీనోచ్చో) = మోకాలు.

gn : న్య గాను, Gli ల్య గాను పలుకుతాయి.
aglio (అల్యో) = వెల్లుల్లి.
figlio (ఫీల్యో) = కుమారుడు.

ష అనుటకు ఇంగ్లీషులో Sh, ఫ్రెంచిలో Ch, జర్మనులో Sch వ్రాస్తారు. ఇటాలియనులో Sce, Sci లు షే, షీలుగా పలుకుతాయి.

Scena (షేనా) = దృశ్యము.
Scienza (షీ ఎన్‌త్సా) = సైన్సు.

కాని Sca, Sco, Scu లు స్కా, స్కో, స్కూ,లు గానే పలుకుతాయి.

Scarpa = జోడు (స్కార్పా)
Scorno (స్కోర్నో) = పథకము.

ఇకార, ఉకార, ఎకార, ఒకారములకు ఇటాలియన్‌లో దీర్ఘములు లేవని వ్రాసినారు. కాని ఇటాలియన్‌లో అన్నీ దీర్ఘాచ్చులుగానే పలుకుతాయి. ఈ దీర్ఘాచ్చులు స్వచ్ఛమైన పలుకుబడిని కల్గివున్నాయి కనుక 'ఇంటర్నేషనల్ ఫోనెటిక్ ఆల్ఫెబెట్' లోని అచ్చులకు వీటి ఉచ్చారణను ఆధారముగా తీసుకున్నారు. ఎకారమునకు హ్రస్వముకూడా ఉన్నది. ఓ కారమునకు వేరొక పలుకుబడికూడా ఉన్నది. దీనిని Oliver లోని 'ఆ' గా పలుకుతారు.

Sette (సెత్తే) = ఏడు.
Pecca (పెక్కా) = దోషము.
Povero (పొవేరో) = బీద.
Oggi (అజ్జీ) = ఈ రోజు.

తెలుగు, ఇటాలియను భాషలకు సారూప్య

మును ఉదాహరణములతో బాగుగా చూపించారు, కాని ఈ క్రింది పోలికలుకూడా చేర్చవలసింది.

1. రెండుభాషలు దీర్ఘములుగా (సాగదీసినట్లు) పలుకుతాయి.

2. రెండు భాషలలోను ద్విత్వాక్షరములు. సంయుక్తాక్షరములు ఒక విధంగానే ఉన్నట్లు కన్పిస్తాయి.

3. భవిష్య ద్వర్తమాన క్రియలు, ఇంకను కొన్ని క్రియారూపములు ఇంగ్లీషు, జర్మను మున్నగు భాషలవలెగాక క్రియలతో కలసి ఒకే పదముగా రూపొందుతాయి.

Io Amo = నేను ప్రేమించు చున్నాను.
Noi Amiamo = మేము ప్రేమించుచున్నాము.
Egli Ama = వాడు ప్రేమించు చున్నాడు.

అలాగే భవిష్యత్తులో,

Io Amero = నేను ప్రేమింతును.
Noi Ameremo = మేము ప్రేమింతుము.
Essi Ameranno = వారు ప్రేమింతురు.

ఇంగ్లీషులో Shall, Will అను సహాయక క్రియలను, జర్మనులో Werden అను దానిని వాడుతారు.

మరొక గమ్మత్తయిన విషయమేమంటే మన భాషలో చిన్నపిల్లలు మంగిలోళ్ళకు వాడు 'బొంబ్బ'అను పదముకు ఇటాలియనులో వారి పిల్లలు Bombo (బాంబో) అంటారు.

—సత్యవోలు వెంకటకృష్ణారావు.

గ్రంథ విమర్శలు

"బాపురెడ్డి గేయనాటికలు"

(గ్రంథకర్త: జంకె బాపురెడ్డి, ప్రచురణ కర్తలు: సుశీలానికేతన్, IC 85, ఇర్రం మంజిల్ కాలనీ, హైదరాబాదు–4, 1970, పేజీలు: 91, వెల: రూ. 3–00.)

ఒక దాశరథి
ఒక నారాయణరెడ్డి
ఒక భీమన్న
ఒక బాపురెడ్డి

ఇదీ వరస. హైదరాబాదుతో జరిగే కవి సమ్మేళనాల్లో సాధారణంగా పాటించే వరస ఇది. భీమన్నగారి కావ్యగానం అయింతరవాత శ్రోతలు బాపురెడ్డిని Expect చేస్తారు. ఇటీవల ఈయన తన కృతుల నన్నిటినీ పద్యకావ్యాలు, గేయకావ్యాలు, గేయనాటికలు, గద్యకావ్యాలు అని నాలుగుభాగాలుగా విభజించి ప్రకటించాడు. ఆ వరసలో ఇది మూడో పుస్తకం. ఈ కవి పూర్వం చైతన్యరేఖలు, రాకెట్టు రాయబారం అని రెండు కవితాసంపుటాలు ప్రకటించాడు. ఇప్పుడు వాటిలోవి వేరుచేసి, కొన్ని కొత్తవిచేర్చి పై నాలుగు పుస్తకాల్లో ప్రకటించారు.

బాపురెడ్డి గేయకావ్యాలను జరిగిన మూడేళ్లలో తెలుగులోవచ్చిన ఉత్తమకవితాసంపుటంగా గుర్తించి ఆంధ్రసాహిత్యఅకాడమీవారు 1972 ఫిబ్రవరి 12 న ఈ కవికి బహుమతి ప్రదానం చేశారు.

బాపురెడ్డి దాదాపు రెండు దశాబ్దాలుగా కవిత్వం రాస్తున్నాడు. హైదరాబాదులో జరిగిన ఎన్నో కవిసమ్మేళనాల్లో పాల్గొన్నాడు. ఆలిండియా రేడియోలో తరచుగా ఇతని రచనలు ప్రసారమవుతుంటై. ఇతని గేయనాటికలు కొన్ని ప్రదర్శితమయినై. హైదరాబాదులో బాపురెడ్డిని ఎరగని సాహిత్యాభిమానులు లేరు. నారాయణరెడ్డి అంతబాగాకాక పద్యంగాని, గేయంకాని శ్రవణపేయంగా చదువగలడు. ప్రభుత్వంలో ఉన్నతోద్యోగంచేస్తూకూడా కవితారచనను ఎక్కువగాచేస్తున్న సాహితీప్రియుడు బాపురెడ్డి. అందు కే కవి ప్రశంసనీయుడు.

బాపురెడ్డి దాశరథిలాగా పద్యం రాయగలడు. నారాయణరెడ్డిలాగా గేయమూ, వచనగేయమూ రాయగలడు. కావ్యం గానంచేసే అలవాటున్న కవి గనుక ఈయన గేయాల్లో సంగీతగుణం ఎక్కువగా ఉంటుంది. ఈయన ప్రణయభావనను వదలలేదు. 'అభ్యుదయ' భావనను కాదనలేదు. పుస్తకం పుట్టుపూర్వోత్తరాలను గురించి చెప్తూ ఈ కవి తన కవితా పద్ధతిని గురించి ఇట్లా అన్నాడు: 'సౌందర్యతా సమతా సమన్వయతా దృష్టితో ప్రతి వస్తువును దర్శించి అనుభూతుల్ని రసాత్మకంగా పాడుకొంటూ అభ్యుదయోన్ముఖంగా సాగిపోవటం నా ధ్యేయం'. దాశరథి ఈ పుస్తకంలోనే చెప్పినట్లుగా 'బాపురెడ్డి ఇజాల బుజాలు తడవడు.' ఈ మాటల్నీ, ఈ నాటికల్నీ, పరిశీలిస్తే బాపురెడ్డి కోరే అభ్యుదయం ప్రభుత్వంకోరే అభ్యుదయానికి ఏమంతభిన్నం కాదని మనం సులువుగానే గ్రహించవచ్చు. ఇతనిది 'ప్రణాళికా బద్ధమైన' అభ్యుదయం. ఈ కవిని చాలామంది 'అభ్యుదయకవి' అనే అంటారు. అభ్యుదయమంటే ఏమిటి ? ఎవరు అభ్యుదయ కవులు అనే విషయంలో చాలామంది ప్రముఖుల్లో అభిప్రాయ భేదాలున్న ఈ తరుణంలో బాపురెడ్డి అభ్యుదయ తత్వ పరిశీలనవల్ల పెద్ద ప్రయోజనంలేదు.

గేయనాటికలు ఇటీవల చాలాకాలంగా చాలామంది రాస్తున్నారు. శివశంకరశాస్త్రిగారి తరవాత దీన్ని బాగా సాధనచేసింది నారాయణరెడ్డిగారు. ఆయన ఆ ప్రక్రియను చాలాకాలం కిందటే వదిలేసినట్టుంది. దాన్ని మళ్లీ చేపట్టిన గౌరవం బాపు

రెడ్డిదేనని చెప్పవచ్చు. గేయనాటికలు రేడియోప్రసారానికీ; కాలేజివార్షికోత్సవాల్లోనూ, సాంస్కృతిక కార్యక్రమాల్లోను ప్రదర్శించటానికి బాగుంటై. ఇది జనరంజకమైన ప్రక్రియ. బాపురెడ్డి గేయనాటికలుకూడా ప్రదర్శనానుకూలమైనవి.

శివశంకరశాస్త్రిగారి గేయనాటికల్లో మనుష్య పాత్రలు ఎక్కువ. నారాయణరెడ్డిగారి గేయ నాటికల్లో మనుష్యేతర పాత్రలే ఎక్కువ. ఒకవేళ మనుష్యపాత్రలున్నా అవి abstracted human roles. ఈ విషయంలో బాపురెడ్డి నారాయణరెడ్డిగారి మార్గానుసారి.

నేపథ్యం, బృందగానం లాంటివి ఈ నాటికల్లో ఎక్కువగా ఉన్నై. వీటిలో రుతువులు, ప్రకృతి, కృష్ణానది, రాకెట్టు వంటివి మనుషుల్లాగే భావించబడినై. ఈ కవి గేయనాటికల్లో Personification తప్పనిసరిగా ఉంటుంది. దేశకాలాలు పాత్రధారు లవుతై. కాలాతీతంగా క్రీస్తుశకపు తొలిరోజుల నాటి నాగార్జునాచార్యులవారు నేటి ప్రజాశక్తితో మాట్లాడతారు. అందువల్ల ఈ నాటిక లన్నిటితోనూ అద్భుతరసానికి అనుకూలమైన విభావపుష్టి పుష్కలంగా ఉంది.

ఈ పుస్తకంలో 'ఋతురాగం' 'సాగరసంగీతం' 'భావిజీవులు' 'విజయ హేల' 'కల్యాణ యాత్ర' 'రాకెట్టు రాయబారం' అనే ఆరు నాటిక లున్నై. ఋతురాగంలో 'ఋతుకన్యలు' నేను గొప్పంటే నేను గొప్పని పోట్లాడుకుంటై. ఇంతలోనే 'కాల పురుషుడు' రావటంతోనే ఈ 'కన్య'లు ఆ 'పురుషుడి' చుట్టూ మూగుతారు. 'మీరంతా మంచివాళ్ళేనర్రా' అని కాలపురుషుడు చెప్పగానే వాళ్ళు ఒప్పేసుకుని ఆనందంతో బృందగానం చేస్తారు, సాగర సంగీతం నాగార్జున సాగరాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకొని రాసిన నాటిక. ఇందులో నాగార్జునాచార్యులే స్వయంగావచ్చి ప్రాజెక్టు నిర్మాణానికి 'గ్రీన్ సిగ్నల్' ఇస్తారు. 'భావిజీవులు'లో దేశకాలాలు, పుట్టబోయే మానవ ప్రాణులు ప్రధానపాత్రలు. మొదటా, చివరా నేపథ్య కంఠం వినిపిస్తుంది. 'మీరు పుట్టవద్దు' అని దేశకాలాలు (? Space—Time Continuum) పుట్టబోయే ప్రాణుల్ని హెచ్చరిస్తుంది. ఇందులో కొంత హాస్యంకూడా జోడించబడింది. సంతాననిరోధమే ఈ నాటిక సందేశంఅయితే అది సరిగ్గా ప్రతిపాదితం కాలేదనే చెప్పాలి. 'విజయహేల'లో బృందగానంతో పాటు, కొన్నికంఠాలు, విజయదశమి పాత్రలు. విజయదశమి మాత ఆశీస్సులే భారత స్వాతంత్ర్యానికి కారణంగా ఇందులో నిరూపితం. 'కల్యాణయాత్ర'లో ప్రకృతి, ప్రేయసి, మాతృదేవి, కష్టజీవి, భాగ్యలక్ష్మి, దేశమాత, వంటికర్తలు మానవుణ్ణి తమతమ స్వాధీనంలోకి లాగుతూ పోటీపడతై. చివరికి మానవుడు 'సర్వశక్తి సమన్వయమార్గాన్ని' తెలుసుకోటం ఇందులో ఇతివృత్తం. బహుశా బాపురెడ్డి 'సమన్వయ' దృష్టికి ఈ నాటిక ఉదాహరణం కావచ్చు. రాకెట్టు రాయబారంలో మానవుల తరఫున రాకెట్టు చంద్రకాంతతో రాయబారానికి వెళ్ళినట్లుగా చిత్రితం.

ఈ కథావస్తువులనుబట్టి బాపురెడ్డి కవితా మార్గాన్ని గ్రహించవచ్చు. ఈ కవి దృష్టిలో 'అభ్యుదయం'అంటే ఏమిటోకూడా వీటినిబట్టి కొంత తెలుసుకోవచ్చు. బాపురెడ్డి 'డిక్షన్' తాను ఎన్నుకున్న వస్తువుకు తగినట్టుగాఉంది. శబ్దాల అందాల మీద బాపురెడ్డికి మోజు ఎక్కువ. శబ్దసంయోజనలో వస్తువుకు అనుకూలమైన మాధుర్యగుణం ఉంది.

బాపురెడ్డి మాత్రాఛందస్సుల్లో బాగా అభ్యాసం చేశాడు. చదువుకోటానికి పాడుకోటానికి అందంగా ఉండేట్టు రాస్తాడు. సాధారణంగా 'లయ' తప్పడు. అవసరమైతే లయ తప్పించిఅయినా వచనగేయంలాగా నడిపించటానికి వెనకాడడు. 'భావిజీవులు'లో 'దేశకాలాలు' అప్పుడప్పుడు వచనగేయంలో మాట్లాడ్డం మనం గమనించవచ్చు. శ్రుతిపేయంగా ఉండటంకోసం బాపురెడ్డి యతులతోపాటు, అంత్యప్రాసల్నికూడా ఆశ్రయిస్తాడు. ముఖ్యంగా నాలుగు పాదాల మాత్రా పద్యంలో సరిపాదాల చివరల శబ్దసామ్యం పెటించటం ఈ కవికి ఒక అలవాటు.

మదీయ జీవన రాగంలో, కల
మయూర బాలలు నాట్యము చేసె
మదీయ క్రీడా జలపాతమ్ముల
మహత్వ విద్యున్మాలలు పూచె

[ఋతురాగం]

ఇట్లాంటి ప్రాసలు తరచుగా వేస్తూపోవటం వల్ల గేయం హాయిగా సాగుతుంది. గేయంలో రెండు రెండు పాదాలమధ్య సమభారతని సాధించటానికి వీలున్న పద్ధతు లన్నిటినీ బాపురెడ్డి వాడుకుంటాడు. అంత్యప్రాస, మాత్రాగణసమత్వం మాత్రమే ఈ సమభారత్వం సాధించలేవు. భిన్నవాక్య, వాక్యాంశ, నిర్మాణంలో సమరూపతకూడా ఇందు కవసరం. పైన పేర్కొన్నచోట సరిపాదాంతాల్లో సమాపక క్రియా ప్రయోగం ఇందుకు దోహదం చేస్తున్నది. ఇవి రెండూ భూతకాలిక క్రియలు. ద్వ్యక్షర ధాతువులు. ధ్వనిసామ్యం (Phonetic Similarity) తో పాటు వ్యాకరణసామ్యం (Grammatical Similarity) కూడా పెంచుతూపోతే గేయానికి సమభారత ఇనుమడిస్తుంది, అందం చేకూరుతుంది.

భాగ్యదేవత శింజినీ శింజితాలలో
నా ఆకలి కేకలు వినబడునా?
కనులలో కదలాడు కలల వెన్నెలలో
నా వంగిన నడుమే కనబడునా?

[కల్యాణయాత్ర]

ఇందులో బేసి పాదాలలోనూ, సరిపాదాల్లోనూ అంత్యప్రాస పాటించబడింది. సరిపాదాల్లో ఏక కాలికాలయిన సమాపక క్రియలున్నై. రెండు క్రియలూ ప్రశ్నార్థక శబ్దాంతాలు. రెండూ అకర్మక క్రియలు. రెండూ ద్వ్యక్షర ధాతువులమీద నిర్మించబడిన శబ్దపల్లవ క్రియలు. రెండూ రెండు ప్రధానమైన ఇంద్రియ వ్యాపారాలను సూచిస్తున్నై. ఈ సామ్యాలు అంత్య ప్రాసవల్ల వచ్చే అందాన్ని గుణిస్తున్నై.

పాదాల ప్రారంభంలోకూడా వ్యాకరణ సామ్యం ద్వారా ఈ సమత్వాన్ని ఇంకా స్ఫురింపజేస్తాడీ కవి. ఉదాహరణకు :

నారాకే లోకానికి
నవభావన నాకము
నాపాటే జనావళికి
దీపావళి పర్వము.

[ఋతురాగం]

ఇందు మొదటి రెండుపాదాలూ కలిసి ఒక వాక్యం, చివరి రెండు పాదాలు ఇంకోవాక్యం. సరిపాదాలతో పాటు బేసిపాదాల్లోకూడా అంత్యప్రాస లున్నై. ఇవికాక రెండువాక్యాల ఎత్తుగడలో ఏకత ఉంది. 'నారాకే' 'నాపాటే' అనే మాటలకు మాత్రా సమత్వంతోపాటు అక్షరసమత్వం (Syllabic Similarity) ఉంది. ఈ రెండూకూడా అస్మదర్థక సర్వనామం విశేషణంగాఉన్న నామబంధాలు. రెండూ అవధారణార్థక శబ్దాంతాలు. ఇన్ని విధాల సామ్యం ఉండటంవల్ల గేయంలో రెండు దళాలమధ్య సామ్యం అధికమయింది. ఇట్లా గేయాన్ని ఎన్ని రకాలుగా అందంగా మలచటానికి వీలుంటుందో అన్ని అవకాశాలనూ బాపురెడ్డి ఉపయోగించుకుంటాడు.

వాడుకలో ఉన్న త్రిశ్ర, చతురశ్ర, ఖండ, మిశ్ర గతులతో సంతృప్తిపడక బాపురెడ్డి వీటి మిశ్రమంతో కొత్తగతులను సృష్టించుకొని వాడుకున్నాడు కొన్ని ఉదాహరణలను గమనించండి.

వెన్నతో। నేనాకు। పెట్టిన। విద్యలు
ఎన్నటికి। విడిపోని। ఉన్నత। బుద్ధులు

ఇక్కడ ఖండచతురశ్రగతులు (5, 5, 4, 4 మాత్రలు) (ఋతురాగం) కలిసినై.

నేను। నడచిన। బాటల।లో
నేను। నిలచిన। చోటు।ల।లో (ఋతురాగం)

ఇక్కడ ముత్యాలసరంలో వాడే మిశ్రగతి, చతురశ్రగతులు (3, 4, 4, 2 మాత్రలు) కలిసిపోయినై.

మత్తిల్లి। పోయె। జగమంత। చూడు
మాయలో। పడె। కృతికాంత। చూడు.
[ఋతురాగం]

ఇక్కడ ఖండ త్రిశ్రగతి (5, 3, 5, 3) మాత్రాగణాలు మిశ్రమంలయి కొత్తగతి తయారయింది. దీన్ని 4, 4, 4, 4 పద్ధతిలోగూడ గణ విభజన చెయ్యవచ్చు. కాని ఇది కవ్యుద్దిష్టంలాగు కనపడదు: ఇంకోపద్ధతి 2, 3. 3,. 2, 3, 3 మాత్రాగణాల విభజన. ఈ పద్ధతి మొదటి పాదానికి సరిపోతుందిగాని రెండోపాదానికి సరిపోదు. ఈ పద్ధతికి ఆధారం ఉచ్చారణలో ఊనికస్థానం. అంటే అప్పుడు ఉచ్చారణ ఇట్లా ఉంటుంది.

మ త్తి'ల్లి పో'యె జగ మం'త చూ'డు.

ఉచ్చారణలో మూడుమాత్రల గణాద్యక్షరం మీద ఊనిక ఉంటుంది. (' ఊనిక = Stress —కు గుర్తు.) అప్పుడది త్రిశ్రగతితోనే ఒకభేదం అవుతుంది. ఏరకం నడకకైనా రెండోపాదంలో గతి తప్పింది. ఇక్కడ గణ విభజన సరిపోతుందిగాని గతి స్ఫురణలేదు — అందుక్కారణం గణాద్యక్షరంమీద ఊనిక ఉండేట్టు పదాలను ఎన్నుకోక పోవటం.

పై పద్ధతి ప్రయోగం పఠాభి (పట్టాభి రామరెడ్డిగారు) చేశాడు.

'ఆనంద సరసి రాయంచ సరణి
విహరించుచుండి మోహాల బరణి
సంతోషితాత్మ స్వాధీన పతిక
రమణీయదివ్య లావణ్య లతిక'

ఇదీ పైన బాపురెడ్డిచేసిన ప్రయోగంలాంటిదే. ఇక్కడకూడా పైన చర్చించిన పద్ధతుల్లో గణవిభజన చెయ్యవచ్చు.

ఇట్లా ఛందస్సుల్లో బాపురెడ్డి చాలా ప్రయోగాలు బుద్ధి పూర్వకంగా చేసినట్టు కనిపిస్తున్నది. కాని కేవల మాత్రాగణాలసంఖ్య సరిపోవటంకాక దానికి తగినట్టు పదప్రయోగం గురించికూడా బాపురెడ్డి జాగ్రత్తపడటం అవసరం. అట్లా జాగ్రత్త పడకపోతే లయ తప్పుతుంది. మాత్రాఛందస్సు ప్రయోజనమే దెబ్బతింటుంది.

ఈ పైవన్నీ టెక్నికల్ విషయాలు . కాని బాపురెడ్డి తన నాటికలవల్ల ఆ మాటకొస్తే తన కవిత్వంవల్ల ఆశిస్తున్న ప్రయోజనమేమిటి? కేవలం ప్రదర్శనకూ, రేడియో ప్రసారానికి అనుకూలమైన నాటికలు రాయటమే బాపురెడ్డి ఉద్దేశమయితే అది సాధించాడనటంలో సందేహం లేదు.

బాపురెడ్డి 20 ఏళ్లనుంచి కవిత్వం రాస్తున్నాడు. ఛందో రహస్యాలు తెలిసిన వాడు. భాషాజ్ఞానంఉన్నవాడు. అయితే ఈ ఇరవైఏళ్ల కాలంలోను ఒక స్పష్టమైన మార్గాన్ని ఎన్నుకోక పోవటం విచారకరం. ఇజాల బుజాలు తడవక పోవటం అనేది అంతగర్వంగా చెప్పుకోదగిన అంశమేమీ కాదు. మార్గరాహిత్యాన్నే అది సూచిస్తున్నది. 'సౌందర్యతా, సమతా, సమన్వయతా' దృష్టి అని ముందు మాటల్లో చెప్పుకున్న మాటలు అర్థవంతమైనవి కావు. బాపురెడ్డి ఉద్దేశించింది 'శమైక జీవన సౌందర్యం'కాదని ఆయన నాటికలు సాక్ష్యం ఇస్తున్నై. 'సమన్వయం' వేటి మధ్య? వీటిని గురించి బాపురెడ్డికి స్పష్టమైన అవగాహన ఉన్నట్టు ఈ సమీక్షకుడికి ఆధారం దొరకటం లేదు.

'నేనెందుకు రాస్తున్నాను.' అనే ప్రశ్న ఒక్కసారి వేసుకుని, ఆత్మ విమర్శ చేసుకుని, ఇతరులు సస్నేహంగాచేసే విమర్శలను సహృదయంతో స్వీకరించి, ఒక స్పష్టమైన లక్ష్యాన్ని ఏర్పరుచుకొని రచన

సాగిస్తే బాపురెడ్డి ఇంకా ఎదగటానికి వీలుంది. సరి అయిన స్పష్టమైన ధ్యేయాన్ని మార్గాన్ని ఎన్నుకొని రచన సాగించినప్పుడే కవి మనిషిగా కవిగా కూడా ఉన్నతుడవుతాడు. బాపురెడ్డి అట్లాంటి ఉన్నతుడైన మనిషిగా కవిగా రూపొందాలని ఈ సమీక్షకుడికి గాఢమైన ఆకాంక్ష.

'జాతక కథలు'

(చతుర్థ సంపుటి)

[ఆంధ్రీకర్త : తల్లావఝ్ఝుల శివశంకరశాస్త్రి ప్రచురణ కర్తలు: ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి, కళాభవనం, హైదరాబాదు—4, 1970, పేజీలు: 352, వెల: రూ. 3—50]

ప్రపంచకథావాఙ్మయంలోనే ప్రసిద్ధి కెక్కినవి జాతక కథలు. ఇవి ప్రాచీన భారతీయుల సంస్కృతిని, బౌద్ధధర్మసూక్ష్మాలను తెలిపే అనర్ఘరత్నాలు. పాళీ భాషనుంచి వీటిని అనువాదం చేసి శివశంకరశాస్త్రిగారు తెలుగు పాఠకులకు కానుకగా అందించారు.

ఈ కథలలో మూడు సంపుటాలు ఇదివరకే కేంద్రప్రభుత్వ సహాయంతో వెలువడినై. ఇది నాలుగోది. మూడు సంపుటాలతోనే ఆ సత్కార్యం ఆగిపోకుండా ఆంధ్రసాహిత్య అకాడమీవారు దీనిని చేపట్టి నాలుగు ఐదు సంపుటాలు ప్రకటించటానికి సంకల్పించటం ప్రశంసనీయమైన సంగతి.

ఈ చతుర్థసంపుటంలో చిన్నవీ పెద్దవీ మొత్తం 67 జాతక కథలున్నై. వర్తమానానికి సంబంధించిన ఒక సంఘటనను తీసుకొని, బుద్ధుడు ఇప్పటి సంఘటనలో ఉన్న వ్యక్తులు పూర్వజన్మలలో సైతం ఎట్లా నడచుకొన్నారో వివరించి, తద్వారా ధర్మోపదేశం చెయ్యటం ఇందులో పాటించిన సంవిధాన చాతురి. ఆ వృత్తాంతాలన్నీ జాతక కథలుగా సంగ్రథనం చేశారు. ఈ విధంగా ప్రతి జాతక కథలోనూ వర్తమానకథ అతీతకథ రెండూ ఉంటై.

నవ్యసాహిత్య పరిణామంలో ఒక ప్రధాన ఉద్యమానికి కులపతులు, బహుభాషా వేత్తలు, ప్రసిద్ధ కవులు, పండితులు అయిన శివశంకర శాస్త్రిగారు దీని ఆంధ్రీకర్తని తెలిపినతరవాత ఈ పుస్తకంలోని శైలీరమ్యతను గురించి పనిగట్టుకొని చెప్పక్కర్లేదు. శాస్త్రిగారిది చాలా సరళమైన శైలి. మూలంలోఉన్న గాథలను శాస్త్రిగారు గీతాలు, తేటగీతులు, మంజరీద్విపదలుగా తేట తెలుగులో రచించారు.

తెలుగుభాషలో వైవిధ్యం గల రచనలు రావాలనే వారికి ఈ గ్రంథం సంతృప్తినిస్తుంది. ప్రాచీన కథా వాఙ్మయాన్ని నేటి తెలుగువారికి సరళమైన శైలిలో అందించిన శాస్త్రిగారు అభినందనీయులు.

—చే. రా.

షట్పది

[ఖండకావ్య సందోహము; కవయిత్రి : వసంత కుమారీదేవి; ప్రచురణ : కొండేపూడి హనుమంతరావు, సాహితీసమితి, బ్రాడీపేట, గుంటూరు—2; 96 పేజీలు: వెల రూ. 2]

భావకవిత్వానికి కాలదోషం పట్టి కొంతకాలమైంది. ఈ కాలంలోగూడ పురాణాలు, ప్రబంధాలూ, యితిహాసాలూ వ్రాసేవాళ్ళున్నట్లే, ఔన్నత్యాన్ని పోగొట్టుకొని నామమాత్రంగా నిలిచిఉన్న భావకవిత్వాన్ని వెలయించేవాళ్ళూవున్నారు. శ్రీ వసంత కుమారీదేవి వ్రాసిన 'షట్పది' అనే ఖండకావ్య సందోహము, భావకవితాశాఖలో ఆలస్యంగా పుట్టిన అపరిపక్వఫలంగా ఫలంగా చెప్పవచ్చు. 'వనమయూరి; చకోరి; కలువకన్నె; మూగకోయిల; చంపకము;నలిని; శంపాలత; మురళి; వాసకసజ్జిక' మొదలైన కవితా వస్తువులన్నీ భావకవులు ఒకప్పుడు గొప్పగాను, తరువాత తరువాత విసుగు పుట్టేలాగున భావుకతలేని మృదుపదాలకూర్పుతో వెలయించటం జరిగింది. కవితావస్తువు పాతదైనంత మాత్రాన స్వీకారయోగ్యం కాకపోదు. కాని దానిని నవ్యమైనదిగా తీర్చటంలో

స్వతంత్రత, రసాన్ని పుట్టించగల భావుకత లేకపోవటంతో వసంతకుమారీదేవిగారి కావ్యఖండికలు పాత మాటలతో, పాతపద్యాలతో, పాతవేలయిన కావ్య వస్తువులతో హృదయాన్ని స్పందించేవిగా లేవు. 'ఈ సందోహములోని విషయములు వివిధ విధముల భగవత్పరములు' అని కవయిత్రి అంటున్నారు. కవయిత్రి 'మార్మిక' పద్ధతిలో భగవంతుని ప్రియునిగా ధ్యానించు 'రొమాంటిక్' కవుల ననుసరించారు. ప్రేయసీప్రియుల అనురాగంలో వీరు 'అమలిన శృంగార' ధోరణిని అనుసరించారు. 'వచ్చెదవన్న యాశయె గవాక్షము మూయగనీదు' అనే పద్యం చదువగానే వేదులవారి 'రావనుకొందుగాని అనురాగము ద్వారము మూయనీదు' అనేపద్యం జ్ఞాపకం వస్తుంది.

తెలుగులో మొదటినుండీ కవయిత్రులు తక్కువే. వచనరచనలో విరివిగా తమ రచనలను వెలువరిస్తున్న నేటి స్త్రీలు ఎందువలననో కవిత్వము నాటకరచన, విమర్శ మొదలైన ప్రక్రియలలో తగినంత అభినివేశాన్ని చూపించటంలేదు. నేటి సాహిత్య రంగంలో కవయిత్రులసంఖ్య అతి స్వల్పం. అందు లోనూ ఛందోవ్యాకరణ, అలంకారాలు తెలిసి పద్యరచన చేయగలిగినవారు మరింత తక్కువ. ఊహాశక్తి స్వతంత్రముకాని కావ్యఖండికలు 'షట్పది'లో ఎక్కువే అయినా 'ఉపాలంభము; సౌభాగ్యము; సాగరఘోష; ప్రభాసము', మొదలైన కావ్యఖండికలు యింపు గొలిపేవిగా ఉన్నాయి. త్రినేత్రుడు వూవిలుకానిని తన కంటిమంటతో భస్మముచేయుట తగదని కవయిత్రి ఉపాలంభించినారు.

అమరకల్యాణ కాంక్ష నాత్మార్పణమ్ము
చేయవచ్చిన రతిపతి చేతులార
పూలురువ్విన, కంటినిప్పులను జల్ల
నీకె చెల్లెనుగాదె త్రిలోకనాథ!

నిలువునన్ భస్మమయిపోయి గెలిచిబుధుల
సన్నుతుల నందుకొన్నాడు చాల మరుడు
సంచలనమొంది మన్మథు సంహరించి
కొలది చేసితివేల నీ గొప్పతనము!'

అని ఉపాలంభింపటం రమ్యంగా ఉన్నది. రాధా కృష్ణుల ప్రణయవర్ణనను 'సౌభాగ్యము' లో

'ఉపనిషద్గీతి రవములో నొదుగకుండ
పరుగులిడి పారిపోయి గోపాలబాల
రాగరంజిత రసమూర్తి రాధబాహు
బంధముల పట్టుపడితివా! బాగుబాగు!'

అని వర్ణించటంకూడ అర్థవంతంగా ఆనందం కల్గించేదిగా ఉన్నది. 'సాగరఘోష'లోని అర్థాన్ని చంద్రునికి వివరించి

'పారమెరుగని యీ మహాప్రణయహృదయ
భావ దర్పణ తలమున ప్రతిఫలించి
జిలుగు రత్నాల కాంతుల జేర్చికొనుము
రమ్యలావణ్య కౌముదీరాశి లోన'

అని ఉద్బోధించటం ఎంతో చక్కగా ఉన్నది. ప్రియ వియోగాగ్ని తప్తయైన నాయిక

'సతతబాష్ప ప్రవాహ సుస్నాత యగుట
తట్టుకొనజాల నెట్టులో తనువు, కాని
తావకీన వియోగాగ్ని తప్తశిఖల
దగ్ధమొందక నిలువగా దరమె దేవ!'

అని మొరపెట్టుకోనటం చదువరులను కదలించేదిగా ఉన్నది. కావ్యవస్తుస్వీకరణలోగాని, నిర్వహణలోగాని స్వతంత్రత, తగినంత భావుకతా కన్పించక పోయినప్పటికీ సద్యాలనడక కుంటువడక చదివించేదిగాను, శ్రావ్యమైన శబ్దములతో యింపు గొలిపేదిగాను ఉన్నది. సాహితీసమితి, భావకవిత్వమూ జీవించే ఉన్నాయని 'షట్పది' సహృదయుల కొకమాటు జ్ఞాపకం చేస్తున్నది.

వైతరణి

[వచనగేయకావ్యం; కవి: శ్రీ టి. వి. సత్యనారాయణ; ప్రచురణగాని ప్రతులుదొరికే చోటుగాని తెలుపలేదు; 96 పేజీలు; వెల: రూ. 2–0–0]

అంతర్ముఖుడైన కవి 'జీవితమంటే ఏమిటి? ఎందుకు జీవిస్తున్నాను ? మరణం ఎలాఉంటుంది ? ఎందుకు విశ్వం ? ఎవరు కర్త ?' అనే ప్రశ్నలకు జవాబుగాచేసిన ఆలోచనలు వైతరణి కావ్యరూపం ధరించాయి. 1959—61 సంవత్సరాలలో తన మనసొక వహ్నికాసారంగా ఉన్న తరుణంలో కలిగిన 'ఆశలు, ఆనందాలు, భయాలు, ఆశ్చర్యాలు' యీ కావ్య రూపంలో అందించారు. శ్రీ టి. వి. సత్యనారాయణ సుప్రసిద్ధకవి విట్‌మన్‌పై వ్రాసిన బృహద్వ్యాసానికి పి. హెచ్. డి. పట్టం పొందినవారు. విట్‌మన్ కవి వచనకవితా ప్రభావం తనను ముగ్ధుణి చేయగా తన సొంత గొంతును వెతుక్కోవటానికి ప్రయత్నం చేస్తూ వీరీ కావ్యఖండికలను వచనకవిత్వరూపంలో వెలయించారు. సత్య సౌందర్యాల రూపమే కవిత్వ మనీ, ప్రజలకోసమే కవిత్వమనీ, వీరు నమ్ముతున్నారు. సత్యాన్వేషణకు కవిత్వమే మార్గంగా వీరు ఎంచుకొన్నారు.

'నేను పాపపంకిల కలుషితాత్ముడనై
రుధిరాశ్రుధారల నీశ్వరు పదాబ్జములపై
స్రవింతు'

'నాకోర్కెలన్ని ఫలించెనేడు నేను విశ్వవార్ధిలో
విమల రేణువునౌదు, వింతగీతము నౌదు'

'స్వప్న తంతులుచుట్టి వింత
బొమ్మలు చేయు మనసు—
గళమెత్తి పాడనా నేనీ వేళ,
శివమెత్తి ఆడనా శివుడనై
శిలలు కరగేలాగు,
తరులు కదిలేలాగు గిరులు తిరిగేలాగు
చుక్కలన్నీ నా చుట్టు కూడి
గెంతేలాగు ఆడనా పాడనా'

'ఈ జీవిత ప్రవాహముననేదో యవ్వన పిపాస
ప్రకృతి నరనరమున కామము, కాంక్ష,
జీవిత జ్వాల'—

ఇటువంటి రచన చదువుతున్నప్పుడు కవి భావుకుడనీ, తనభావాన్ని వెల్లడించటంలో స్వతంత్రతకోసం చేస్తున్న ప్రయత్నమే గా 'వైతరణి' అని అనిపిస్తుంది. 'కాలవార్ధిలో గమ్యరహిత కాష్ఠములవలె కొట్టుకొనిపోవు నిస్సహాయులా మానవులు?' అని ప్రశ్నించటంలో చక్కని వైచిత్రి కన్పిస్తుంది. మానవుల సంబంధాల్ని ప్రవాహంలో తేలివచ్చే కట్టెలతో ఏనాడో వాల్మీకిమహర్షి పోల్చడం జరిగింది. కాని కట్టెలకొక గమ్యంలేనట్లే నేటి నాగరికతలోని మానవులకుకూడ గమ్యంలేదని చిత్రంగా వాపోయారు. 'కావ్య పానముజేసి కైపెక్కె నానే' అనే బసవరాజు గీతాన్ని అనుసరించి 'నేను కైతపానము జేసి కైపెక్కినాను, నేను కళామయుడనై విశ్వమును కలిశాను' అని చక్కని వ్యాఖ్యానాన్ని వెలయించారు.

'నేను దివ్య మహిమాన్విత శోభితుడను—
నేడు శోక ప్రభంజన తాడిత విషాదమూర్తిని'

అనే పాదములు చదువగానే కృష్ణశాస్త్రిగారు జ్ఞాపకంరాకుండ ఉండరు.

'నేడు నా గొంతు బరువయ్యె
విశ్వవ్యథితజీవాశ్రుస్రవంతులతో'

అని అనటంవలన కవి వ్యథితజీవుల పక్షం వహిస్తున్నారని అనిపించినా అది తాత్కాలికమే.

'నా జీవిత మొక స్వప్నం,
నా జీవిత మొక స్వర్గం
నేనొక చైతన్య జ్యోతి
నాలో అద్భుత చైతన్య జ్యోతులు
నేనొక దివ్య వీణానాదం'

అని సౌందర్యాన్వేషణలో పడిపోయి కలలు కనటంలో మునిగిపోతారు. వీరి రచన వచన కవిత్వ రూపంలో సాగినప్పటికీ కవిత్వంకంటె వచనమే ఎక్కువ. శుష్క వచనాన్నుండి కవిత్వాన్ని వేరుపఱచి సంరక్షించుకోవటానికి వీరింకా సాధనచెయ్యక తప్పదు. 'ఏ కవికైనా ప్రజాదరణ పొందటానికి కాలం పడుతుంది. అలాగే కవిత నానందించటానికి ప్రజలకీ కాలం పడుతుంది. రెండు వర్గాలవారు ఒకరినొకరు

ప్రేమతో చూసుకుంటే జాతికేమేలు' అని సత్య నారాయణగారు చెప్పినమాటలు ఆలోచింప దగినవి.

కొద్దిపాటి కవితాభావం కలిగిన పంక్తులతోనే కావ్యమంతా రసమయమైపోదు. ముమ్ముందు వీరు రసనిర్భరమైన కవిత్వాన్ని వెలువరించ గలరేమో వేచి చూడాలి.

లా వ ణ్య

[నవలిక--కథలు: రచన: మాలతీ చందూర్! ప్రచురణ: యం. శేషాచలం అండ్ కో; మచిలీపట్నం - సికింద్రాబాద్—మద్రాస్; 160 పేజీలు; వెల. రూ. 2 - 0—0]

శ్రీమతి మాలతీచందూర్ 'ప్రమదావనం' శీర్షికద్వారా తెలుగు పాఠకులకు సుపరిచితులు. 'క్షణికం'; 'చంపకం—చెదపురుగులూ', యింకా కొన్ని కథలను రచించటం వలనకూడ రచయిత్రిగా పేరు తెచ్చుకొన్నారు. నవలా సాహిత్యాలను వ్రాయటంలో గూడ మాలతి చందూర్‌గారు ప్రసిద్ధి పొందినవారు. 'లావణ్య' అనే యీ పుస్తకంలో లావణ్య అనే నవలిక,— కోడికూత; బ్యాంకి ఉద్యోగిని; పరీక్ష అనే మరి మూడు కథలూ ఉన్నాయి.

'లావణ్య' అనే నవలిక మాలతీ చందూర్‌గారి వంటి చేయితిరిగిన రచయిత్రినుండి ఆశింప దగినది కాదు. సుందరరామయ్య అనే ధనవంతుడైన వ్యాపారికి 'లావణ్య' ఒక్కగా నొక్క కూతురు. చాల సినిమా కథలలోవలె ఆమె తన తండ్రిదగ్గర పనిచేసే ఉద్యోగి రాఘవేంద్రరావు సత్ప్రవర్తనచూసి ఆకర్షితురాలవుతుంది. అభిజాత్యం ప్రదర్శింపబోయి భంగపడుతుంది. సినిమాల్లోలాగే 'అపార్థం' చేసుకొన్న ఆమె తల్లివలన అతని ఉద్యోగం ఊడిపోతుంది. ఫలితంగా అతనికి కష్టాలు, లావణ్య అతణ్ణి వెదుక్కుంటూ వచ్చి, జబ్బుపడి లేదస్థితిలోఉన్న అతడికి సపర్యలు చేసి, అతడి అక్కను, ఆమె పిల్లలను మంచిచేసుకొని వాళ్ళ కుటుంబానికి సన్నిహితురాలౌతుంది. లావణ్యతండ్రిని బ్రతిమలాడి అతనికి మళ్లీ ఉద్యోగమిప్పిస్తుంది. ఐతే అది మరొకచోట మరొకఉద్యోగం. రాఘవేంద్రరావు లావణ్య తనను ప్రేమిస్తున్నదని తెలుసుకొని ఆమెకు దూరదూరంగా మసలుకొంటాడు. ఆమె మరింత చేరువకావటానికి ప్రయత్నిస్తుంది. కాని రాఘవేంద్రరావు తన మేనగోడలు సుశీలను పెళ్లి చేసుకోవటానికి నిశ్చయించుకుంటాడు. మేనగోడలు వారి 'అమరప్రేమ'కోసం అర్థంలేని'ఆత్మత్యాగం' చేసినట్టుగాకుండ చక్కగా అర్థవంతంగా రాఘవేంద్రరావు స్థిమితంగా ఆలోచించి ఒక నిర్ణయానికి వచ్చినట్లుగా'ప్రేమకుమించిన కొన్ని విలువలుంటాయి. మా నాన్న చచ్చిపోతే అక్కా, బావా నన్ను పెంచారు. మా బావపోయాక, మా అక్క ఓ పూట మాడి, నా చేత బి. ఏ. పూర్తిచేయించింది. మా అక్క కుటుంబంపట్ల, సుశీలపట్ల నా కర్తవ్యం మీరు చెప్పే ప్రేమకంటే బలమైంది. సుందరరామయ్యగారు తలుచుకుంటే మా సుశీలకి చాలా పెద్దసంబంధం—నాకంటే మంచితెలివయినవాడిని, ప్రయోజకుడిని తేగలరు. కాని అటువంటిపనికి నేనెప్పుడూ వొప్పుకోను. సుశీలని నేను పెళ్లిచేసుకుంటాను. ఇక లావణ్య అంటారా—యింకో ఏడాది రెండేళ్లలో తనకి అన్నివిధాలా తగినవాణ్ణి చక్కగా చేసుకుంటుంది. నిజానికి నేను లావణ్యకు తగినవాణ్ణికాను.' అని తన స్థితిని వివరిస్తాడు. లావణ్య భగ్నప్రేమికురాలై తన బావతో కలిసి పై చదువులకని విదేశానికి వెళ్లిపోతుంది. ఇంత సాధారణమైన కథలో రాఘవేంద్రరావు నిర్ణయంలో మలుపుతప్ప విశేషమేమీలేదు. ఇంతచిన్నకథలో విశేషమేమీలేకుండానే 106 పేజీలకు సాగదియ్యటమూ ఏమీబాగులేదు. శైలి చెప్పుకోదగిన విధంగా మాలతీ చందూర్‌గారి విశిష్టతను ప్రదర్శించేదిగాలేదు.

ఉన్నతోద్యోగంచేస్తూ నాగరకతా వ్యామోహంలో త్రాగుడికి అలవాటుపడి సరిపడనివన్నీ తిని వాంతిచేసుకుంటూ మళ్లీ అదే త్రాగుడును, తిండినీ కొనసాగించే భర్తపైన విసిగిన ఇల్లాలు మార్పుకోసం తన బాల్యంలో మధురంగా గడిపిన ఒక పల్లెటూరుకు తన మేనత్తా, మామా వాళ్లున్నచోటికి వెడుతుంది. కాని అక్కడ చిత్రంగా పల్లెటూరు ఎటూగాని ఒక

వెగటునాగరకతకే అలవాటుపడి ఉండటాన్ని గమనించి 'అక్కడ భర్త సిగరెట్లనుంచి ఫారెన్‌లికర్‌కి పెరిగాడు. ఇక్కడ యీ ప్రశాంతమైనపల్లె ట్రాన్సిస్టర్లకీ, షుగర్‌ఫాక్టరీ దోమలకీ పెరిగింది. ఇది మనుషుల పెరుగుదలలో ఒకభాగం కాబోలు. పరిస్థితులతో తననుతాను సమన్వయించుకు బ్రతకడం నేర్చుకోవాలి' అనుకుంటుంది. 'కోడికూత'అనే పేరుగల యీ కథ చక్కగా వ్రాశారు మాలతీచందూర్‌గారు.

పెళ్లిలో కట్నాల పేచీవలన పెద్దల మూర్ఖత్వానికి బలియైపోయిన యిద్దరు యువతీ యువకులు తిరిగితిరిగి స్వయంకృషివలన చదువుకొని— ఒకే బ్యాంకులో ఉద్యోగులైన తరువాత హాయిగా కలుసుకుంటారు. ఈ కథలో యువకుడు తల్లిదండ్రుల్ని విడిచిపెట్టి ఒక క్రైస్తవ మిషనరీ సహాయ్యం వలన ఎం. కామ్ చదువుకొని ఆయన దయవేతనే బ్యాంకు ఉద్యోగం సంపాదించుకుంటాడు. మిషనరీ ఉదారబుద్ధికి సంతోషించి క్రైస్తవమతం స్వీకరిస్తాడు. కమల అనే ఆ యువతికి మాత్రం అతడి సంగతి తెలియదుగాని అతనికెప్పటి కప్పుడామె సంగతులు తెలుస్తూనే ఉంటాయి. స్వయంశక్తితో ఆమె ఉద్యోగినిగా మారిన తరువాత తనను హృదయపూర్వకంగా స్వీకరించే అవకాశమత డామెకిస్తాడు. ఆమె అతని చిత్తసంస్కారానికి ఎంతో ఆనందించి అతను మతాంతరుడైనా, అతడి ముఖం ప్రమాదవశాత్తూ కాలి మచ్చిపడినా స్వీకరిస్తుంది. ఈ కథ చెప్పటంలో తగిన నేర్పరితనం రచయిత్రి చూపించలేదు. అతడన్నాళ్లవేచి ఉండడం కథకు అసహజ వాతావరణాన్నే కల్పిస్తున్నది.

'పరీక్ష' అనే కథలో దుర్భరమైన పరిస్థితులలో లేమితో బాధలుపడే సంసారంలో ఒక బాల వితంతువు తన నెవ్వరూ అర్థంచేసికొని ఆదరించక పోగా అందరూ తలకొక విధంగా తనను హింసించటానికి పూనుకోగా—తాను చదువుకొని ఉద్యోగం చేసుకోవాలనుకుంటుంది. కాని పరీక్ష తప్పటంతో ఆమె ఆశ అడుగంటిపోతుంది. దారిద్ర్యాన్ని పరిస్థితుల దౌర్భాగ్యాన్ని భరించలేని ఆమెకు ఒక మధ్య వయస్కుడు—ఇద్దరు పిల్లలున్నవాడు ఆశ్రయమివ్వజూపితే అతడివెంట వెళ్లిపోతుంది ధైర్యంగా. అతడామెను పెళ్లి చేసుకోవటానికి నిశ్చయించుకుంటాడు. లోకం దృష్టిలో, ఆమె కుటుంబంలో అందరి దృష్టిలోనూ ఆమె లేచిపోయినది. కాని ఆమె జీవితపు పరీక్షలో నెగ్గి సుఖంగా ఒక ఒడ్డుకు చేరిందని రచయిత్రి చక్కగా సమర్థించారు.

'లావణ్య' నవలికకంటె కథలే మెరుగు. ఏమైనప్పటికీ యీ నవలికా, కథలూ అన్నీగూడా కాలక్షేపాన్ని కలిగిస్తాయేగాని చిరకాలం జ్ఞాపకంసుంచుకో గలిగినవిగా లేవు. మాలతీచందూర్‌గారి పేరు తెలిసి యీ రచనలు చదివిన వారు ఆమెనుండి ఉత్తమ రచనను ఆశించినట్లైతే నిరాశనే పొందుతారు.

— రామమోహన్‌రాయ్.

Span of Life

(Govindu Srirama Murthy, Director, Bharat Artrology Institute, 7-2-28, New colony, Sreekakulam A. P. price Rs. 9. Postage extra.)

ఏదయినా ఒక ఆధారం అంటూ ఉంటేనే దానిమీద చిత్రరచన చెయ్యడానికి వీలుపడుతుంది. ఇలాగే ఆయుర్దాయం స్పష్టంగా తెలిసిన తరవాతే జాతకంలో మిగిలిన ఫలితాలు చెప్పడానికి వీలుపడుతుంది. అయితే ఏదయినా ఒక జాతకంలో ఆయుర్దాయ నిర్ణయం చాలా క్లిష్టమయిన సమస్య. జాతకంలో ముందుగా బాలారిష్టాలు పరిశీలించాలి. ఆ పైన అల్ప మధ్య పూర్ణాయుర్యోగాలు నిర్ణయించుకోవాలి.

కనకనే గ్రంథకర్త ఈ ఆంగ్లగ్రంథంలో మొట్టమొదటగా బాలారిష్టయోగాలేకాక, అల్ప మధ్య పూర్ణాయుర్దాయయోగాలు, ఆ యోగభంగాలు వివరించారు. ఆ పైన ఆయుర్దాయ నిర్ణయానికి మన ప్రాచీను లవలంబించిన పద్ధతులన్నిక్రమక్రమంగా చర్చించారు. నక్షత్రాయుర్దాయ పద్ధతి, గ్రహదత్త పిండాయుర్దాయ పద్ధతి, జైమిని పద్ధతి, అష్టక

వర్గపద్ధతి, గోచారపద్ధతి, దశాంతార్దశా పద్ధతి, ఇలాగే ఇంకా కొన్ని ఇతర ప్రత్యేక యోగపద్ధతులు ప్రాచీన జ్యోతిర్వేత్తలు తమ గ్రంథాలలో విశేషంగా వివరించారు. ఈ పద్ధతు లన్నింటిని అనుసరించి, తారతమ్య నిర్ణయంచేసి పరిశీలించినప్పుడే ఖచ్చితంగా ఆయుర్దాయ నిర్ణయం సాధ్యపడుతుంది.

శ్రీ గోవిందు శ్రీరామమూర్తిగారు ఈ పుస్తకంలో ఈ పద్ధతులన్ని చక్కగా క్రోడీకరించారు. అప్పైన కొన్నిజాతకాలు ఉదాహరించి తమ సిద్ధాంతాలు ఆయాజాతకాలలో సమన్వయించారు. అయితే నాడీ గ్రంథాలతో కొన్నికొన్ని సూత్రాలు ఆయా గ్రంథకర్తలు సూచించారుకాని, గ్రంథకర్త ఆ నాడీ సూత్రాల ఆ చర్చలవైపు పోలేదు.

అయినా ఈ పుస్తకం జాతకాలలో ఆయుర్దాయ నిర్ణయానికి సంబంధించిన పద్ధతుల కన్నింటికి ఒక చక్కని సంకలనం. ఇది జ్యోతిశ్శాస్త్ర విద్యార్థులకేకాక, విద్వాంసులకుకూడా ఉపయోగించే గ్రంథం.

శ్రీ గోవిందు శ్రీరామమూర్తిగారు భారతదేశంలోనేకాక, అమెరికాలో జ్యోతిశ్శాస్త్రవేత్తలలోకూడా సుప్రసిద్ధులు.

వీరి Span of Life చిరకాలానుభవంతో, లోతయిన శాస్త్రపరిశీలనతో రచించిన గ్రంథం.

Essence of Sidereal Hindu Astrology

(Mrs. Dorothy Robertson; Publishers-Bharat Astrology Institute; New Colony, Sreekakulam P. O. A. P. Price Rs. 12. Post free.)

ఇది జాతకాలలో స్థిరగ్రహాలనుబట్టి ఫలితాలు వివరించే జ్యోతిష గ్రంథము. కనకనే దీనికి Sidereal అని పేరుపెట్టారు గ్రంథకర్త్రి. అంటే భారతీయ జ్యోతిషశాస్త్ర పద్ధతి వివరించే రచన అన్నమాట. ఈమె ఈ పుస్తకంలో ముఖ్యంగా పరాశర పద్ధతే అనుసరించారు. అంతేకాదు. జాతక పరిశీలనకు అత్యవసరమయిన ముఖ్య విషయాలన్ని దీనిలో చక్కగా క్రోడీకరించారు.

ఇది భారతదేశంలోనే కాక, అమెరికాలోకూడా ప్రచురించారు గ్రంథకర్త్రి. అయితే ఇది అమెరికాలో జ్యోతిర్వేత్తలకు మాత్రమే పరాశరపద్ధతి వివరించే రచన అని భావించరాదు. ఆ పద్ధతి చక్కగా అవగాహన చేసుకోదలిచిన భారతీయ పాఠకులకుకూడా ఇది ఒక మంచి ప్రవేశికగా ఉపకరిస్తుంది.

శ్రీమతి డరోతీ రాబర్ సన్ భారతీయ జ్యోతిష విద్వాంసులు శ్రీ గోవిందు శ్రీ రామమూర్తిగారివద్ద పరాశర జ్యోతిషపద్ధతి అభ్యసించిన అమెరికా మహిళ. దీనిలో స్త్రీజాతకాధ్యాయంకూడా చేర్చారు రచయిత్రి.

ముఖ్య విషయాలెక్కడ ఒక్కటికూడా విడిచి పెట్టకుండా పరాశర జ్యోతిషపద్ధతిని సులభమయిన మార్గంలో ఆంగ్లంలో వివరించిన ఈ రచయిత్రి క్రోడీకరణ ప్రశంసనీయమయినది.

— పి. గణపతిశాస్త్రి.

పా రి జా తా లు

(కవితా సంకలనం)

(నెల్లుట్ల వెంకటేశ్వరరావు; దేవులపలి ప్రభాకరరావు; అవురుపల్లి మురళీధరరావు; పేజీలు : 72; వెల-రు 3-00 ఃు. ప్రతులకు: న్యూస్టేట్ ప్రింటర్స్; నారాయణగూడ, హైదరాబాద్.)

భావకవిత్వం ఒకానొకనాడు తెలుగు కవితా రంగాన్ని ఉఱ్ఱూత లూగించింది. భావకవిత్వంలో ప్రణయకవిత్వానికి సంబంధించిన కవులంతా ఆత్మాశ్రయ కవితారీతిని ఆశ్రయించినవారె. ప్రణయ కవిత్వంలో విప్రలంభ శృంగారం ప్రథమస్థానం ఆక్రమించింది. విప్రలంభ శృంగారంలో విరహాన్ని, విషాదాన్ని

అత్యున్నతస్థాయిలో పలికించిన కవి కృష్ణశాస్త్రి. భావకవిత్వంయొక్క ప్రభావం తెలుగు సాహిత్యంలో అంతరించిన పిమ్మట అభ్యుదయ కవితావికాసం జరిగింది. అభ్యుదయకవుల్లో ఒకడైన స్వర్గీయ శ్రీ తిలక్ వచన కవిత్వంలో భావకవిత్వాన్ని రాశాడు. తిలక్ తరువాత దరిదాపుగా ఆ మార్గం అంతరించిందనే చెప్పాలి. వచనకవితారూపంలోవచ్చిన భావకవితాసంకలనం ఇప్పటి ఈ పారిజాతాలు. ఈ ముగ్గురు కవులుకూడా పూర్వ భావకవులవలె విప్రలంభాన్నే ఆధారం చేసుకున్నారు. ముందు, ముచ్చట రాస్తూ ఆరుద్రగారు 'లోకంలో ఆకలి, చీకటి, దరిద్రం, దగా, మోసం, లేనివాళ్ల వెతలు, ఉన్నవాళ్ల దోపిడీ ఇలాంటి సామాజిక సత్యాలను ఉపేక్షించి సామ్యవాద విప్లవానికి కృషి చేయకుండా పలాయనప్రాయమైన ప్రేమగీతాలు పాడటం తప్పుకాదాఅని ఆక్షేపణ రావచ్చు. దానికి జవాబు ఒక్కటే! లోకంలో ప్రేమకూడా ఉందిగా? దాన్ని విస్మరించడం, తిరస్కరించడం, బహిష్కరించడం తప్పున్నరకాదా? గురజాడ వారసత్వంలో ప్రేమకూడా ఉంది'అని అంటున్నారు గురజాడ వారసత్వంలో 'ప్రేమ'కూడా ఉన్నమాట నిజమేకాని అది 'పారిజాతాలో' కనిపించే ప్రేమమాత్రంకాదు. లోకంలో ప్రేమతోపాటు మతాలు, కులాలు, జాతులు కూడా ఉన్నాయి. వీటిని ఆధారంచేసుకుని ఎవరైనా వచన కవిత్వం రాస్తే—లోకంలో మతాలు, కులాలు, జాతులు ఉన్నాయి కాబట్టి వాటిని విస్మరించడం, తిరస్కరించడం, బహిష్కరించడం తప్పున్నరకాదా? అని మరో అభ్యుదయకవి 'ఆముఖంలో' ప్రశ్నించే అధికారం ఏర్పడుతుంది అరుద్రగారి మాటల్లో.

'ఇక చాలు
ఈ వలపు పూలు
ఈ వెన్నెల రాత్రులు
ఈ మధురమైన భావాలు
మెత్తనైన తీయని ఊహలు'

ఇలా భావకవితా వస్తువుని చక్కగా సూచించారు, నెల్లుట్ల వెంకటేశ్వర రావుగారు. ఉత్తరాలు అనే శీర్షికలో ఆయన కవితా శైలిని వ్యంజితం చేశారు.

మాటలలో నింపాను
మల్లెల మకరందాలను
అక్షరాలలో పొందుపరచాను
పారిజాతాల సౌరభాలను'

భావకవిత్వంలో వియోగ శృంగారం అతిముఖ్యమైనది కనుక ఈ కవికూడా వియోగ బాధనే వ్యక్తం చేశాడు.

'గతమే నాకు ప్రాణం పోస్తున్నది
నీ వలపే నన్నింకా బ్రతకనిస్తోంది
ఈ రాత్రి రాకాసినుండి
ఈ ఉదయం ఉప్పెననుండి'

భావకవు లందరిలాగే ఈయనకూడా 'విషం లాంటి నిజంకన్న అమృతంలాంటి భ్రమే నాకు కావాలి' అంటూ పలాయన వాదాన్ని చిత్రించారు. నీ కన్నుల కాంతులు—నీ అధరాల మధువులు—నీ కౌగిలి వెచ్చదనం మొదలైన పాతభావాలు కొత్తపద్ధతిలో చెప్పబడ్డాయి.

దేవులపల్లి ప్రభాకరరావుగారు
'ఉత్తరం వ్రాయడం మానకు
ఊరకే నా ప్రాణం తీయకు'

అని ప్రేయసిని హెచ్చరిస్తూ అంత్యప్రాసల్లో కవిత్వాన్ని గారడీవిద్యగా మార్చారు.

'నీ చేలాంచలము నాకు చేయూతగా
నీ జడకుచ్చులు సంజీవనీ స్రవంతులుగా
మంగళ కరమైన నీ గళసీమ
నా ఎడదకు బాసటగా...'

అంటూ తన జీవిత పరమార్థాన్ని ప్రేయసి చీరఅంచులకీ, జడకుచ్చులకీ ముడిపెట్టారు.

అవురుపల్లి మురళీధరరావుగారు మోహన రాగాలలో, శ్రావణ మేఘాలలో, వెన్నెల్లో, చుక్కల్లో, కలువపూలరెక్కల్లో తన ప్రేయసిని అన్వేషించు కుంటున్నారు.

'ఈ వెన్నెల మనల్ని
విడిచిపోవడం ఎందుకు ?
ఈ రేయి వృథాగా
గడిచిపోవడం ఎందుకు ?
కాలం ఎవరికొరకూ ఆగదు దేవి !
ప్రాయం చేజారితే ప్రణయంసాగదు దేవీ!'

మొదలైన పాదాల్లో వయస్సుకి, ప్రణయానికి గల సంబంధాన్ని వ్యక్తంచేశారు. భావకవులు అన్వేషించిన ఆధ్యాత్మిక అంతస్సౌందర్యానికి, భౌతిక వాంఛా పరిపూర్ణతకై పరితపించే ఈ ప్రణయానికి సామ్యం ఎక్కడాలేదు.

భావ కవిత్వాన్ని ఆశ్రయించి దీర్ఘ సమాస రచనా ధోరణిని వీరు వదలిపెట్టారు. సులభమైన శైలి, డొంక తిరుగుడు లేకుండా సూటిగా చెప్పడం వీరి ప్రత్యేకత.

—శ్రీ టి. ఎల్. కాంతారావు

Printed and Published For Nageswara Rao Estates (Private) Ltd., by
S Nageswara Rao at the Andhra Patrika Press, 6 & 7 Thambu chetty Street,
Madras-1. Editor : S Sambhu Prasad